

פרוטוקול הוועדה להצעת מדיניות
להסדרת התיישבות הבדואים בנגב

ישיבה מס' 21, מיום 06.05.2008

חברי הוועדה:

אליעזר גולדברג – יו"ר, שופט בית-המשפט העליון בדימוס

יוסי ישי

דודו כהן

בלהה גבעון

פיסל אלהוזייל

עו"ד יורם בר סלע

אחמד אלמסד

שרון גמבשו [לא נוכח בישיבת היום]

מרכזת הוועדה: שרון ניקוליץ'

מוזמנים לישיבת היום:

מר מאיר כהן, ראש עיריית דימונה, מעמ' 2 עד 19.

עו"ד איתי בר, פרקליט מחוז דרום (אזרחי), עמ' 19 עד 36.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה, "האגודה לזכויות האזרח", עמ' 36 עד 77.

עו"ד יסכה ליבוביץ', פרקליטות מחוז דרום (פלילי), עמ' 77 עד 101.

מר ישראל בודיק, מנהל מחוז דרום משרד הרווחה, עמ' 102 עד 116.

ארגון "קואליציית הארגונים לקידום הזכות למים", עו"ד סאני כלב, חאג'
 עוואד אלגדיפי, ד"ר אהרון דותן, ד"ר יעלה רענן לבנת, עמ'
 116 עד סוף הפרוטוקול.

הערה: הפרוטוקול לא עבר הגהה, לא אושר ואין אחריות לגבי הדיוק.
והאמור בו.

פרוטוקול

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני פותח את הישיבה. ראשון הדוברים היום הוא מר מאיר כהן, ראש עיריית דימונה שבוודאי מעורה בנעשה בדרום, ויתרום לנו את הידע שהוא רכש. בבקשה, מר כהן.

מאיר כהן: אני מתנצל על האיחור. האם אתם רוצים לשאול שאלות, יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אתה יודע מה המנדט של הוועדה. להציע מדיניות להסדרת התיישבות הבדואים בנגב. הנושא של הבדואים בנגב הוא איננו נושא חדש, הוא בוודאי מוכר לך וחשבנו שאולי אתה יכול לתרום לנו מהניסיון שלך, לכיוונים מסוימים שלדעתך ניתן נגיד, אם לא לפתור, לפחות לצמצם את העימות שיחנו היום.

דודו כהן: אני רוצה להוסיף עוד משהו שכן ראוי שתתייחס אליו, זה הנושא של שבט אבו סולוב, שהם היו פה והופיעו בפנינו, והם דיברו על הרעיונות והפתרונות שהם מציעים, הם הזכירו את דימונה כחלק מהשותפים בתהליך, אז גם לעניין הזה חשוב לנו לשמוע, כי הם היו פה והופיעו.

מאיר כהן: אין שום ספק, אדוני, שהקרקע בווערת מתחת לרגלינו. אנחנו תושבי הנגב, בכל שאלת, בכל הטיפול של המדינה בשאלת הבדואים. שטחי השיפוט של דימונה מזרחה הולכים ומתמלאים לצערי הרב בהתיישבות לא חוקית. אני מאוד נזהר בהוצאת צווי הריסה, כי כשאני מגיע לשטח ואני רואה את הילדים ואת המשפחות שם, אז אני מאוד נזהר שהיד לא תהיה קלה על חתימה של צווי הריסה מהסוג הזה, ובמיוחד שאני יודע שאני אוכל להפעיל כוח ואוכל להוציא אותם משם, אבל השאלה לאן, לאן הם ילכו, מה יהיה הפיתרון.

יחד עם זאת, אני מצר על כך שהמדינה מתגלה במערומיה בכל הטיפול בשאלת הבדואים וכשאני אומר מדינה, אני מתכוון גם ובמיוחד למוסדות האכיפה, במיוחד למשרד הפנים ולמשרת ישראל, על מה שקורה בשטחים הגליליים בין דימונה לבאר-שבע, בין דימונה לערד ועל ההשתלטות חסרת המעצורים.

יחד עם זה, לטעמי כראש רשות, היות והשעה בוערת והזמן הוא, פשוט שאלת הזמן היא שאלה קריטית בכל הסיפור הזה, אני חושב שראוי שליךך או שהוועדה תחליט על הקמת צוות מקומי, שיורכב מאנשים שחיים כאן במקום. כל ראשי הרשויות, אנשי משרד הפנים, הדרומיים, ראשי הרשויות, המנהיגות הבדואית, כי אני מאמין שבסופו של יום רק גוף כזה שמכיר את ההוויה לפני ולפנים, שיוכל לשבת ולהתמקח על המפות ועל הדרכים ועל השטחים, וכן, גם על הכסף. כי צדק הנשיא בשבוע שעבר שהוא השיב לשאלתי ואמר שצריכים לבוא לבעיה הזאת עם פנקס שיקים. יש פה שאלה של כסף.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מי אמר?

מאיר כהן: הנשיא. הנשיא פרס.

אני לקחתי את שבט אבו סולוב כדוגמה. שבט אבו סולוב חי, אם אדוני יסב את ראשו בצומת דימונה, במפגש הכבישים שמובילים לירוחם והכביש שמוביל לדימונה, שבט אבו סולוב הוא שבט שבניו משרתים בצבא, בראשו עומד היום מוחמד אבו סולוב שהוא סגן אלוף, היה קצין,

יו"ר, אליעזר גולדברג: הוא הופיע בפנינו.

מאיר כהן: הוא הופיע? מוחמד היה פה? כן.

ואני נחרדתי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: גם ראינו את המקום.

מאיר כהן: הייתם שם. ואני נחרדתי,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: ראינו, לא במקום ממש, אבל בתצפית.
 מאיר כהן: למעלה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בתצפית ראינו את ה,
 מאיר כהן: אני, שבועיים אחרי שנבחרתי לראשות עיריית דימונה, בעוונותיי הרבים, למרות שבעברי הייתי מדריך בחברה להגנת הטבע אבל כנראה שמסלולי הטיול לא הובילו אותנו לבורות השפכים של דימונה. ואני הגעתי לשם לביקור אצלם אחרי שבועיים וראיתי שבט, ראיתי ילדים רצים על הביוב של דימונה, זה היה נורא, זה היה אחד המחזות הקשים ביותר, לא האמנתי שאנחנו מדינת העולם השלישי.

ואז התחיל איזה שיח ביני לבינם, על הקמת מט"ש, במקום הבריכות, הבריכות האלה, ולהפתעתי הרבה, הבנתי שהנוקשות הזאת והריב ומדון שמנסים לייחס לחבר'ה האלה, מתפוגג כשאתה יושב אתם ומדבר אתם על דברים שהם לטובתם ולטובת המערכת. נפגשתי עם שבט אבו סולוב ולא הייתי צריך להשקיע הרבה בכדי להבין, להסביר להם - חבר'ה, השטח הזה, אל תתקשו עליו, כאן יקום מט"ש.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הם רוצים לעבור, הרי, משם.

מאיר כהן: כן, שנייה. אבל השאלה הראשונה היתה שהם לא היו מוכנים, כשהמט"ש ייבנה שם, בתוך השבט שלהם, הם טענו זה שטח שלנו, אנחנו לא נסכים לבנות מט"ש, אלא אם כן נקבל שטח חילופי. אז הדבר הראשון הבהרנו להם והם קיבלו את זה בהבנה מלאה שבמקום שבונים מט"ש, מקום שמטפלים בשפכים לטובת העיר דימונה ולטובתם, שם היתה הנקודה הראשונה ש, שם התחברנו.

הדבר השני, אני ישבתי עם מוחמד וניסינו לבנות ביחד איזה קונצפט של העתקת מגורים לאזור בין דימונה לבין ירוחם, כאשר, יו"ר, אליעזר גולדברג: למקום ההיסטורי שלהם? מאיר כהן: לא. לא למקום ההיסטורי, גם את זה הם קיבלו. הם הבינו שבסטריפ הזה, שבין דימונה לקרונוב, לשם הם לא יחזרו, הם לא יעברו. ואז הם באו ויצא שבנינו אותה ביחד, של צמוד לחוות הסברסים, דרומית, דרום מזרחית לחוות הסברסים, כאשר,

יוסי ישי: בין דימונה לחווה.

מאיר כהן: לא, בין החווה לבין הבית-ספר למ"כים. דרומה.

יוסי ישי: לכיוון ירוחם?

מאיר כהן: לכיוון ירוחם.

ייאמר לזכותו של מוחמד שהוא הגיע אלי עם חוברת עם חתימות של כל

ראשי המשפחות, שמוכנים להתפנות. כולם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: קיבלנו.

מאיר כהן: אני מסרתי את ההצעה, שאנחנו גם ישבנו ובנינו איזה מודל,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מר כהן, יש לי בקשה אליך. זה מקרה פרטני. האם אתה יכול להסיק ממנו, לגבי מכלול הבעיה? זה בעיקר, מפני שאנחנו מכירים את הבעיה הספציפית של אבו סולב, עם כל הבעיות שהתלוו, אבל אנחנו רוצים לדבר על הבעיה הרחבה, האם אתה, האם זה יכול,

מאיר כהן: אדוני, הבעיה רחבה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מכאן אתה למד על פתרונות אפשריים או הצעות לפיתרון בהיקף הרחב?

מאיר כהן: אני באתי לכאן להגיד שהבעיה תיפתר רק אם אנחנו נפרוט את הפתרונות המקומיים. זאת הבעיה. הבעיה היא הפתרונות המקומיים. הניסיון להסתכל על שאלת הבדואים כעל שאלה

שהיא מקשה אחת ולנסות לחפש פיתרון אחד שהולם לכולם, לא יצליח. לטעמי, הפיתרון זה הפתרונות הקטנים, ולשבת מול השבטים, מול ראשי השבטים, מול איגוד של כמה שבטים ולמצוא את הפתרונות ולכן אני מתעקש על שלט אבו סולוב, כי לדעתי, היא דוגמה טובה, לפחות איך אנחנו ביחד מנהיגות מקומית, הצלחנו לבנות איזו תוכנית בלי התערבות של משרד הפנים או בלי התערבות של הממשלה. לצערי הרב, תכף אני אספר איך הגיבו.

כשישבתי עם אנשי שבט אבו סולוב, אז אני העליתי את הרעיון של לעשות מיפוי בשבט ולראות מי עובד בחוץ, מי רוצה לגדל עדרים ומי רוצה להתעסק בחקלאות, ובנינו איזה אב-טיפוס של חלוקה למגרשים. עם התוכנית הזאת באנו בעל-פה, לפני שהגשנו אותה לשר שטרית שהיה שר השיכון בזמנו, התשובה היתה - ממשלת ישראל מתכנסת לתוך ההחלטות שלה, ולא חורגים מזה.

ואנחנו מדברים על 14 יישובים או משהו כזה.

דודו כהן: סך-הכל היום קרוב ל-20.

מאיר כהן: על כמה אנחנו מציעים בפיתרון הסופי?

דודו כהן: עוד 13 יישובים. מעבר לרהט ושבעה אחרים,

מאיר כהן: 13, להתכנס לתוך 13.

בלהה גבעון: אין פיתרון סופי.

מאיר כהן: לא, כן, פיתרון קבע.

יוסי ישי: פיתרון קבע.

מאיר כהן: הרגישות שלנו,

בלהה גבעון: בעיקר היום. [ערב יום הזיכרון]

מאיר כהן: כן. סליחה אם זה פגע במישהו. פיתרון קבע.

צריכים יותר מ- 13 יישובים. צריכים יותר מ- 13 יישובים. אנחנו לא נצליח לכנס את הבדואים ל- 13 יישובים. זה לא, זה לא ריאלי, זה לא מציאותי. זה ללכת עם הראש בקיר.

יחד עם זה, לא צריך גם ללכת על צילום המצב, על תמונת המצב שכל קובץ של מבנים, כל מקבץ של מבנים, יהפוך ליישוב.

להערכתנו, אנחנו צריכים ללכת לאמצע. להוסיף במוסדות התכנון עוד שבעה יישובים ולהגיע לא לעוד 13 יישובים, ל- 20 יישובים, בנוסף לרהט ול-11 יישובים הגדולים. זה דבר שמבחינתנו, אנחנו יכולים לבוא אליו לבדואים ולהגיד - אנחנו לא, לא מתעקשים על זה - 13 יישובים, בבקשה, בואו נשב ונחשוב על עוד שבעה יישובים, עם כל מה שמתמע מכך. ולעשות תוכנית מאוד סדורה ומאוד ברורה, שעומדת על 20 יישובים, יכול להיות שמישהו יגיד 19 יישובים, יכול להיות שמישהו יגיד 21 יישובים, אבל שם, זה פחות או יותר הקו שעליו אנחנו מדברים.

ומהרגע שתקבל החלטה, שם צריכה להיות נחישות ברורה ולא משתמעת לשתי פנים ואני מראש אומר, גם במחיר שאנחנו, שיהיו שם עימותים ועימותים אלימים. גם במחיר כזה. גם במחיר כזה. אני חוזר על מה שאני מציע. 20, אחד לכאן או אחד פחות, יישובים, לא 13 יישובים, כי אני מבין את הבעייתיות, למשל, של שבטים שבניהם משרתים בצה"ל והתוכנית הזאת מחייבת אותם להיות בתוך שבטים שנניח יש שם יותר, יותר הקצנה ואומרים את זה, יושבים אתי חברה, ולא לציטוט, קצינים בצה"ל, שאומרים לי - תשמע, אני מגיע, אני לא יכול להתחבר לשבט הזה, כי יש לי שם בעיה. כי יש לי שם בעיה. אני לא יכול גם לשרת בצה"ל וגם לגור בשבט הזה.

הגדיל לעשות אחד הקצינים שאמר לי - תשמע, היום אני נכנס בהתגנבות יחידים ליישוב שלי, בהתגנבות יחידים ולעתים אני גם פושט את המדים שלי. כי אין איזה משהו מתוכנן, אבל הרחוב, הרחוב מגיב לא טוב.

פייסל אל הוזייל: אתה מדבר על 20 יישובים, איזה סוג של יישובים?
מאיר כהן: אני מדבר על יישובים שהם יישובים שצריך לפנות, לעשות מיפוי של האנשים שמתכנסים לתוך היישוב, ויש לנו מספיק אדמות, ולהגיד - מי שמתעסק בחקלאות, יקבל כך וכך, ומי שמתעסק בגידול בקר יקבל כך וכך, ומי שרואה בזה התיישבות קהילתית יקבל כך וכך. זה לא יהיה מקשה אחת. זאת לא תהיה מקשה אחת.

פייסל אל הוזייל: הבעיה העיקרית זה התביעות בעלות על קרקע.
מאיר כהן: לשלם. אני אמרתי שצריכים לבוא עם פנקס שיקים. מה זה תביעות בעלות קרקע?

פייסל אל הוזייל: אם מישהו רוצה קרקע חליפית,
מאיר כהן: מה?

פייסל אל הוזייל: אם מישהו לא רוצה כסף, רוצה קרקע.
מאיר כהן: תראו, חברים, אנחנו לא נוכל לנהל משא ומתן על בסיס של קרקע חלופית, לא נוכל. צריכה להיות אמירה של המדינה, לא נוכל.

עו"ד בר סלע: למה?

מאיר כהן: תראו, אני ראיתי מה קרה עם ניסיון של גבי סבג שהיה פעם ראש העיר, לבוא במשא ומתן, דודו מכיר את הסיפור, של לבוא במשא ומתן עם שלוש משפחות שישבו על שטח שהוא ייעד אותו להקמת מפעל. מפעל למטוסים רחבי גוף, להסבת מטוסים וכשהגענו לשאלת הפיצויים, הם ישבו אצלי במשרדים, עם גבי,

וכשהתחלנו לדבר על שאלת הפיצויים, אז שניים היו מוכנים לדבר על שווה כסף ואחד אמר - אני נותן עשרה דונם, אתם תתנו לי עשרה דונם. אני רוצה עשרה דונם.

אי-אפשר היום, ללכת כאשר, העסק התפוצץ, אגב, כי אף אחד לא יכל לתת לו עשרה דונם בשום מקום. גם כשביקשנו את ה, להבין את טיב ההוכחות שיש לו על הקרקע, או הבעלות על הקרקע, זה גם זה היה מאוד אמורפי כזה, מאוד לא ברור. אני לא יודע, לא בדקתי את זה, אולי אתם יודעים טוב ממני, עד כמה לאנשים האלה יש אישורים, חוקיים, סגורים, שאנשים מכירים בהם. אז אמר הבחור - אני, מכאן עד כאן, עשרה דונם, זאת החזקה שלי, ככה אני,

עו"ד בר סלע: החזקה.

מאיר כהן: הראה לנו אישורים, לא. לא.

מי שבידיו אישורים, ומי שרכש קרקע לפחות מאז קום המדינה על דברים שהם ברורים, אז אנחנו נפצה. מי שלא, לא שאנחנו לא נפצה אותו, אבל אני חושב שאם משפחה מקבלת דונם ויכולה לבנות שם את הבית שלה, אני חושב שזה פיצוי הגון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ללא תשלום?

מאיר כהן: ללא תשלום.

אחמד אלאסד: זה קיים כבר היום.

מאיר כהן: ללא תשלום. יתרה מכך, גם צריך לעזור לסבסד חלק מהתשתיות ופיתוח, ללא תשלום.

עו"ד בר סלע: מגרש לפיתוח ללא תשלום. הבנייה עצמה,

מאיר כהן: עליהם.

עו"ד בר סלע: עליהם.

אחמד אלאסד: אני אומר לך היום, המצב קיים, מגרש בחינם וחצי מהבניין גם בחינם, מקבלים אצלנו.

מאיר כהן: איך?

אחמד אלאסד: היום גם זה. גם תשתיות בחינם והכל בחינם, וגם זה לא עוזר. מאיר כהן: תראה,

אחמד אלאסד: כי אני אגיד לך, המחלוקת היא על הקרקע ולא על בנייה ולא על יישוב ולא על שום דבר. על הזכויות על הקרקע, זה עיקר, לב הבעיה.

מאיר כהן: תראה, אני לא, לא אעז לבוא לך ולהגיד לך - תשמע, אני חי בין ירוחם לדימונה והזכויות שלי על הקרקע הם חמישה דונם ואתה תשאל אותי - תוכיח, ואני אגיד לך ככה אמרתי. בשום מדינה זה לא מתנהל ככה. באיזו מדינה אפשר לבוא ולהגיד - תשמע, יש לי זכות על הקרקע הזאת. תוכיח - לא, יש לי זכות. זכות אבות על הקרקע.

אחמד אלאסד: אני אגיד לך מה, מה טוענים אנשים, זה לא דעתי, קודם כל. מאיר כהן: כן.

אחמד אלאסד: האנשים האלה אומרים שאנחנו לפני קום המדינה אנחנו פה, אתם באתם אלינו, הקמתם את המדינה, במגילת העצמאות התחייבתם להכיר לנו בזכויות שלנו, ואתם חייבים להמשיך ולהתחייב לזה גם לפני, התחייבתם בפני האו"ם.

עכשיו אתה יודע, באיחור של 60 שנה,

מאיר כהן: עליתי לארץ,

אחמד אלאסד: ואתם עכשיו עוברים על כל, בראש שלכם.

מאיר כהן: עליתי לארץ, אתה יודע זה כל-כך לא מרשים אותי הטיעון הזה. עליתי לארץ ב-1962, כילד למעברה בירוחם. אני מ-1962 נוסע

על הכביש ירוחם דימונה באר-שבע. חלפו כמה שנים?

אחמד אלאסד: 60 שנה.

מאיר כהן: הרבה שנים. אני יכול להעיד, תאמין לי, על מצב ההתיישבות של הבדואים באזורים בין ירוחם, דימונה, עד באר-שבע, לפני 40 שנה, לפני 30 שנה, לפני 20 שנה, לפני עשר שנים והיום בבוקר. אני לא רוצה להתבטא לפני הוועדה המכובדת ולהגיד שזה קשקוש בלבוש. לא היה אוהל אחד ולא צריף אחד, על הכביש בין דימונה לבין ירוחם, לא היה אוהל אחד ולא צריף אחד על הכביש בין באר-שבע לבין דימונה, לא בשנות ה-60 ואתה יודע מה? גם לא בשנות ה-70.

אחמד אלאסד: בוא אני אגיד לך, למה,

מאיר כהן: תראה, מדינה,

אחמד אלאסד: למה אני שואל אותך את השאלה הזאת,

מאיר כהן: שנייה, אדוני. מדינה, אני אגיד משפט.

אחמד אלאסד: כן.

מאיר כהן: מדינה שמתפרקת מהיכולות שלה לאכוף ומדינה שהופכת את הנגב לחצר האחורית שלה ועסוקה בהסתר פנים, בלעשות ככה, זה לא שלנו, אז בוודאי שיקומו קבוצה של חכמולוגים ויגידו - אנחנו כאן 50 שנה. הם לא שם אפילו לא עשר שנים. אפילו לא עשר שנים.

אחמד אלאסד: אני יכול להגיד רק שנייה לצורך העניין, אני אומר לך, זה

המציאות בשטח, זה מה שאנשים, שנייה, תן לי להשלים גם.

מאיר כהן: בבקשה.

אחמד אלאסד: זה התחושה של אנשים, זה הטיעון של אנשים, זה מה שהם חושבים וזה האידיאולוגיה שלהם. עכשיו אתה חושב אחרת. בגלל שאתה חושב אחרת והם חושבים אחרת, יש שם מחלוקת

ויש שם בעיה. עכשיו, אנחנו מנסים עכשיו להציע הצעה, איך אפשר לקרב ולהתפשר ולסגור את הסוגיה הזו. עכשיו, אתה אומר שהם לא היו קיימים, אתה יכול להגיד לי מה, הם נוצרו כתוצאה מסופה?

מאיר כהן: לא את זה אמרתי.

אחמד אלאסד: איך הם, הם נחתו בלילה?

מאיר כהן: לא את זה, לא, לא, אל תיקח את זה לשם, לא את זה אמרתי.

אחמד אלאסד: אבל מאיפה הם באו?

מאיר כהן: לא את זה אמרתי.

אחמד אלאסד: הריבוי טבעי.

מאיר כהן: לא את זה אמרתי. אמרתי שהדרישות שלהם על השטחים היום, כמו שזה נמצא בשטח בטענה שאנחנו כאן 60 ו-70 ו-80 שנה, היא טענה לא נכונה. לא נכונה, זה לא יעזור.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה נגד,

מאיר כהן: ממזרח לדימונה, כל ההתיישבות היום שהיא בערך על 40 דונם, היא התיישבות של החמש שנים האחרונות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני, סלח לי, אני מבין שאתה נגד קרקע חלופית, מאיר כהן: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון? אלא, אתה בעד תשלום ביד רחבה.

מאיר כהן: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: למי אתה נותן את התשלום הזה?

מאיר כהן: לראשי השבטים שבאים ומצהירים שהאנשים של השבט שלהם יושבים על-פי המיפוי הזה, אנחנו נצטרך שם לא להיכנס,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל גם מה שאתה רואה היום כשאתה נוסע בכביש, גם שם יושבים אנשים.

מאיר כהן: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: גם להם אתה נותן את הפיצוי?

מאיר כהן: לא.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני רוצה להבין.

מאיר כהן: לא.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה הקריטריון שלך? למי אתה נותן לא קרקע חלופית,

אתה אומר פיצוי ביד נדיבה. למי?

מאיר כהן: יש לנו את ראשי השבטים שמולם אנחנו צריכים לעבוד. אני עוד

פעם לוקח את הסיפור של שבט אבו סולוב ומנסה ממנו לצאת

לסיפור. עובדים מול ראשי השבטים. אדוני ראש השבט, השבט

שלך יושב באיזה שטחים? בוא תגיד. באיזה שטחים השבט שלך

יושב? באיזה שטח אתה יושב?

באתי לשבט אבו סולוב, אמרתי - רבותיי, בואו נלך היסטוריה, תגידו

לי. באיזה שטחים אתם יושבים?

אחמד אלאסד: אבל כל אחד מייצג את עצמו.

מאיר כהן: לא, אי-אפשר.

אחמד אלאסד: אז הם אמרו פה,

מאיר כהן: חבר'ה, אי-אפשר. אי-אפשר. אם אנחנו,

יו"ר, אליעזר גולדברג: תראה, יש לך רעיון, אני רוצה להבין אותו.

עו"ד בר סלע: נלמד אותו, בדיוק.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה מכיר בזכויות שיש, אחרת לא היית מסכים ולא

היית מציע לתת תשלום. נכון?

מאיר כהן: אני מכיר,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה מכיר בזכויות כלשהן,

מאיר כהן: אני מכיר בזכויות של הבדואים על הקרקע. אני לא מכיר,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה כן מכיר בזכויות?

מאיר כהן: בוודאי. אני לא מכיר בניסיון שלהם לבוא ולהגיד שהם מכתיבים את גודל הקרקע שלהם, שהם מכתיבים את הבעלות. אני יוצא מתוך הנחה, וככה הסברתי לשבט אבו סולוב, יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל איך אתה קובע את המחיר? תג המחיר, מה הוא? מאיר כהן: דקה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה הוא?

מאיר כהן: אני אספר מה עשיתי עם שבט אבו סולוב, מה הצעתי לשבט אבו סולוב. אמרתי - רבותיי, אנחנו, אתם טענתם שהיו לכם כך וכך דונמים, בואו אנחנו שמים את הכל בצד. בואו ננסה לראות מה הפיצוי שכל משפחה על-פי מפתח הגודל שלה והעיסוק שלה, על זה אנחנו נתווכח, מה הפיצוי שאתם רוצים. אני אומר שמשפחה שמתעסקת בניח בחקלאות ויש שמה 20 נפשות, צריכה לקבל דונם וחצי. משפחה שיש בה עשר נפשות צריכה לקבל פחות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, זה נושא אחר. אני מדבר על התמורה הכספית. אתה, אתה אומר - אני נגד קרקע חלופית, אני בעד תשלום ביד נדיבה. איך, למי אתה נותן, אולי נתחיל ככה, בכך שאתה אומר אני מוכן לתת להם כסף ולא קרקע, משמע שאתה מכיר באיזה זכות שיש להם. נכון?

מאיר כהן: בוודאי, בוודאי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: יפה. עכשיו, איך אתה מבצע את התשלום הזה? הרי בא אדם ואומר - לי יש 40 דונם, אחר אומר - יש לי 100 דונם. השלישי - 1,000 דונם. איך, אתה נותן לפי מה שהם אומרים לך שיש להם?

מאיר כהן: לא. לא.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה בכלל, לפי שיטתך, אתה בכלל לא נותן לפרטים, אתה לא נותן. אתה נותן לראש השבט. לו אתה נותן את הכסף. מאיר כהן: לא, אני לא נותן לו את הכסף. אני עושה את המיפוי של השבט דרכו ואני אומר לו מה אנחנו וכנים לקבל, מה אנחנו מוכנים לקבל, כפריסה, ומה אנחנו לא מוכנים לקבל. ואנחנו מתכנסים על-פי גודל המשפחה, מספר הדונמים שהמדינה מוכנה לתת, או לחילופין, מה השווי של הדונמים, את זה מקבלים בכסף.

יו"ר, אליעזר גולדברג: שווי של איזה דונמים?

מאיר כהן: למשל, באתי לשבט אבו סולוב ואמרתי - משפחה גדולה צריכה לקבל שני דונם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה ההסדר.

מאיר כהן: אז הוא אמר לי, שנייה, הוא אמר לי - יש לנו 200 דונם. אמרתי לו - סליחה, אנחנו, המדינה לא יכולה לקבל את האמירה הזאת של 200 דונם. על-פי המפתח הזה שקבענו, של 20 נפש למשפחה גדולה, אתם צריכים לקבל שני דונם. אתם יכולים לקבל,

אחמד אלאסד: ההסדר הזה יצא לפועל?

מאיר כהן: הממשלה התנגדה.

אחמד אלאסד: התנגדה?

מאיר כהן: כן. שבט אבו סולוב היה מוכן לקבל.

יוסי ישי: מאיר, אני חושב שאנחנו צריכים להבחין בין שני דברים. בין קרקע שהשבט יקבל למגורים, לבין פיצוי או תמיכה שהשבט אמור לקבל בגין החזקת קרקע מסוימת בתקופה מסוימת. בוא נלך על הקטע הראשון. ישבת עם שבט אבו סולוב והוא אמר - תשמע, אני מסכים אתך שאנחנו לא יושבים פה 60 שנה, אבל

- אתה מסכים אתי שאנחנו יושבים פה עשר שנים על שטח של
1,000 דונם? OK, נניח,
מאיר כהן: לא, אני לא אכיר בזה.
יוסי ישי: זאת אומרת, אתה לא הולך על שתי פאזות,
מאיר כהן: לא.
יוסי ישי: אני רוצה להבין אותך. אתה לא הולך על שתי פאזות,
מאיר כהן: לא, אני לא הולך,
יוסי ישי: דקה, מאיר, אני רוצה פשוט, אנחנו מתלבטים בדיוק בשאלה הזו
ולכן אנחנו מחדדים, אנחנו מנסים לבנות, למלא את העניין. אתה
אמרת קודם, ותתקן אותי, שמבחינים בין שתי פאזות. פאזה אחת
פיצוי, בגין משהו, פאזה שנייה זה קרקע למגורים או לפעילות
חקלאית או פעילות עסקית אחרת. פאזה ראשונה לא קיימת?
יוסי ישי: של פיצוי - לא.
יוסי ישי: לא קיימת. זאת אומרת, אתה בא לשבט אבו סולב ואתה אומר -
עזוב מה שאתם טוענים לגבי קרקע, החזקנו לא החזקנו, שים את
זה בצד, בוא נדבר על זכויות כאזרח. אתם מונים כך וכך
משפחות, בכל משפחה יש, בוא נבנה מפתח. בוא נבנה מפתח
למגורים. משפחה, ארבע נפשות, מגיע לה חצי דונם. משפחה
עם יותר מזה, מפתח אחר. מפתח מגורים בלבד ולזה נקבע
מנגנון שתומך גם בדמי החכירה לקרקע וגם בפיתוח. ואתה אומר
יותר מזה, מי ש, כמו המושבניק, מי שירצה לעסוק בחקלאות
ויראה שהוא מתאים לחקלאות, אז אנחנו בנוסף, מקרקעות
מדינה או קרקעות אחרות שאנחנו נאתר, אנחנו נחכיר לו
למטרה הזו, כל עוד שהמטרה הזו קיימת, נחכיר לו קרקע. זה
הכיוון שלך?
מאיר כהן: זה בדיוק, הגדרת את זה בדיוק.

יוסי ישי: וזה מקובל עליהם?
 מאיר כהן: על שבט אבו סולוב - כן.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, זה לא, אתה לא נותן פיצוי בעין, למעשה. אתה לא
 נותן פיצוי בעין, אתה אמרת קודם - אתן ביד רחבה, אתה לא
 נותן פיצוי בעין. אתה, כספי הכוונה, פיצוי כספי, אתה לא נותן.
 אתה נותן,
 יוסי ישי: את המגורים.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: פיתרון.
 מאיר כהן: בוודאי.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה לא נותן פיצוי בעין.
 מאיר כהן: אני נותן שני,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: פיצוי כספי,
 מאיר כהן: אני נניח נותן,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה לא נותן.
 מאיר כהן: אני נותן שני דונם,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון, הבנתי.
 מאיר כהן: ונותן פיתוח, ונותן תשתיות ונותן אזור תעשייה,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל הוא לא מכניס לחשבון שלו בבנק, הוא לא
 מכניס אגורה אחת.
 מאיר כהן: לא. לא.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: זהו, הבנתי. עכשיו הבנתי.
 מאיר כהן: ממש לא.
 יוסי ישי: העדפה מתקנת,
 מאיר כהן: מאוד.
 יוסי ישי: העדפה מתקנת בתחום המגורים,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל לא פיצוי.

יוסי ישי: לא פיצוי על החזקות.
אחמד אלאסד: ההסדר שלו אפילו הוצע לביר הדאג', חמישה דונם, הוא הציע שניים, שם הציעו חמש וגם לא הלך.
יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.
מאיר כהן: תראה, לא הלך, כי אנחנו מציעים ומי שלא מקבל, אנחנו אומרים לו,
יו"ר, אליעזר גולדברג: רגע,
מאיר כהן: ... הצעה אחרת, אבל אם אנחנו נהיה נחושים, ההתנתקות ברצועת עזה הלכה כי היינו נחושים.
יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב, בבקשה.
פייסל אל הוזייל: שמעת על מינהלת, על המינהלת הבודואית?
מאיר כהן: שמעתי, כן.
פייסל אל הוזייל: מה שאתה מציע, הם מציעים כבר 30 שנה. לאן הגיעו עם זה?
מאיר כהן: אתה רוצה תגובה?
פייסל אל הוזייל: כן, בוודאי.
מאיר כהן: רוצה תגובה?
פייסל אל הוזייל: כן.
מאיר כהן: המינהלת יכולה להציע עד מחר. אם המדינה לא תעמוד אחרי ההצעות האלה,
פייסל אל הוזייל: המדינה נתנה מיליונים וכל פעם, כל פעם המינהלת מחזירה 100 מיליון.
מאיר כהן: המדינה נתנה והמינהלת החליטה, אבל אתה יודע, לכל תוכנית צריך בסוף את האצבע הזאת שבאה ואומרת - אני מקיימת אותה.
יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.

מאיר כהן: מגממו, מגמגמים. זאת התוכנית. התוכנית הזאת של המינהלת היא תוכנית טובה מאוד. לצערי הרב, זה נשאר בגדר של תוכניות. אם המדינה תיקח את התוכנית הזאת ותחליט על תאריך יעד ותגיד שבעוד שלוש-ארבע שנים התוכנית הזאת יוצאת לפועל ותחליט שהיא מוציאה אותה לפועל, התוכנית הזאת,

אחמד אלאסד: אתה לא מחפש פיתרון, אתה כופה פיתרון.

מאיר כהן: במידה מסוימת - כן. אני מודה ומתוודה. במידה מסוימת, המדינה צריכה בחלק מהפיתרון הוא צריך להיות פיתרון של כפייה, כן, ויגידו מי שרוצה להגיד, עד שאנחנו לא נקבל החלטה שחלק מהפיתרון הוא כפייתי, לא יקרה שום דבר בנגב. גם הילדים שלך וגם הילדים שלי ישבו פה. אני מצטער שזה נשמע לא דמוקרטי וכו' וכו', אבל אני חושב שאפשר בכלים הדמוקרטיים ובכלים המוסריים ובכלים האנושיים, לפתור את בעיית הבדואים, אבל אין שום סתירה בין להיות נחוש ועקבי ולהתנהג כמדינה ריבונית, לבין להיות דמוקרטי. מה שקורה היום זה אנרכיה, מה שקורה בנגב זה אנרכיה. אנחנו לא נגיע לשום הסדר אם נמשיך לקבל את הטיעון, לי יש 30 דונם, 40 דונם, תפצה אותי על 30, 40 דונם. זה לא הולך.

עו"ד בר סלע: הניסיון לאורך שנים מראה ששום התיישבות לא מצליחה

לקום על שטחים שאיזה שהוא בדואי תובע לגביהם בעלות.

מאיר כהן: אני יודע למה. אני חושב שאם, אם היה פה טלאל אז היה מספר

לכם סיפור מדהים שקורה אצלו עכשיו בפיתוח השטחים.

יושבת משפחה בירדן, המינהל מכר לו שטחים, הוא פיתח את השטחים

האלה, הביא לשם תשתיות, קנו את זה אנשים, הם מקבלים

תשדורת מירדן, שמי שישב,

עו"ד בר סלע: דמו בראשו.

מאיר כהן: דמו בראשו. אבל אז המנהיגות הבדואית נכנסת לתמונה. ואז טלאל,

עו"ד בר סלע: המנהיגות הבדואית תומכת בעמדה, עזוב אותי את הדוגמה של טלאל שיושב בירדן, היא תומכת,

יוסי ישי: טלאל יושב ברהט,

עו"ד בר סלע: סליחה,

פייסל אל הוזייל: יכול לתת את הדוגמה של טלאל,

מאיר כהן: אז הוא הלך למשטרה,

פייסל אל הוזייל: אני ממלא מקום של טלאל ואני יודע מה שהולך. אנחנו לא נכנסים, כל עוד והבעיה של הבדואים לא נפתרה.

עו"ד בר סלע: נכון. לכן אני אומר,

פייסל אל הוזייל: חד וחלק.

מאיר כהן: מה זה אנחנו לא נכנסים,

עו"ד בר סלע: לכן הפיתרון שאתה מציע,

פייסל אל הוזייל: לא נכנסים. אזור התעסוקה שלנו,

מאיר כהן: לא מדבר על אזור תעסוקה,

פייסל אל הוזייל: מ-72 עד היום זה לא מתקדם.

מאיר כהן: אני מדבר על מגורים, לא על תעסוקה. אני מדבר על מגורים, על השטחים החדשים.

פייסל אל הוזייל: אין טענה של ירדנים, ישבו שמה ושילמו עד היום קרוב לשמונה מיליון שקל אנשים, ואם לא היו משלמים, גם לא היו מתקדמים.

מתקדמים.

אחמד אלאסד: השאלה שלי,

בלהה גבעון: צודק.

אחמד אלאסד: אליך, כראש רשות מקומית או כראש העיר דימונה, איך אתה רואה פיתרון, סתם דוגמה, משפחת אבו סולב, אם מתכננים,

עושים להם שכונה, צד דימונה, ועוברים את הניהול שלך, בתחום

שלך?

מאיר כהן: לא הבנתי.

אחמד אלאסד: תחום שיפוט של מועצה, עיריית דימונה, מקימים שכונה
למשפחת אבו סולב ויגידו לך - אתה תנהל אתה גם מבחינה

מוניציפאלית,

עו"ד בר סלע: אורבאנית.

מאיר כהן: לא, אני אומר את האמת, אני אמרתי לא.

אחמד אלאסד: לא תסכים לזה?

מאיר כהן: לא. לא. לא. אמרתי להם, הוצאתי מגרשים למכירה, אמרתי

להם - תיגשו. כפרטים, לבוא, בבקשה, אין שום בעיה. חס

ושלום אם משפחה תבוא לגור בדימונה, מעולם אני לא אגיד

מילה.

אחמד אלאסד: לתת להם שכונה מסוימת, ולהגיד.

מאיר כהן: עכשיו, עכשיו, שווקו 90 מגרשים, עשרה נרשמים היו משבט אבו

סולוב. חס ושלום, מילה אחת לא נאמרה להם, ההפך, התקבלו

בחום בהגרלה ושניים זכו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל לא כקבוצה.

מאיר כהן: אבל כקבוצה לא.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.

מאיר כהן: בשום פנים ואופן לא.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה רוצה עוד להשלים, מר כהן?

מאיר כהן: לא. אני אמשיך בעבודה שלי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז אנחנו מודים לך. תרמת.

מאיר כהן: אני מקווה ש,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לדיוני הוועדה. תודה רבה.

מאיר כהן: שיהיה לכם יום טוב.

יו"ר, אליעזר גולדברג: עו"ד איתי בר יתרום את חלקו לוועדה. בבקשה. בעיקר, אתה יודע שחלק גדול מהדיונים היה לגבי אכיפה או אי-אכיפה של החוק בדרום, אז יש לך בוודאי מה לומר לנו בנושא הזה.

אגב, אם אתה יכול גם להתייחס לשאלת התביעות הבעלות. או תביעות ההסדר. גם וגם. תביעות הבעלות, תביעות הסדר, הליכים בבתי-המשפט. בבקשה.

עו"ד איתי בר: בצד המשפטי טכני, אני חושב שיש טובים ממני ומתמצאים ממני, לגבי תביעות ההסדר. אני אוכל לתת את המעטפת הכללית,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אנחנו שמענו את הדברים מעו"ד חבצלת יהל, עו"ד איתי בר: ככל שאני אוכל, אני בשמחה, חבצלת מתמצאת טוב ממני.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בכל-זאת, כפרקליט מחוז הדרום, עו"ד איתי בר: אזרחי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אזרחי, אזרחי.

עו"ד איתי בר: יש להקפיד.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הצד האזרחי הוא לא פחות חשוב מהצד הפלילי.

עו"ד איתי בר: כן. OK. אני אתחיל ותכוונו אותי אם תראו שאני סוטה למחוזות שלא, פחות רלוונטיים או פחות מעניינים.

בגדול, בפרקליטות המאוחדת בשעתו, שהיה האזרחי והפלילי ביחד, אני שימשתי כמנהל המחלקה האזרחית, אני מדבר על לפני משהו כמו עשר שנים ומעלה, ויסכה הגיעה מירושלים והתמנתה כפרקליטת המחוז ואז אני שטחתי בפניה את הניסיון המצטבר שאנחנו היינו עדים לו מתוקף העיסוק שלנו כפרקליטים

אזרחיים, מול מכלול של סוגיות שנגעו לפזורה הבדואית ושוב, בנקודות ההשקה המשפטיות. זאת אומרת, אנחנו, צריך לזכור, יחידה מקצועית משפטית, אנחנו לא יחידת ניהול, אנחנו לא מקבלי החלטות, אבל אנחנו נכספים מתוקף העיסוקים שלנו, לבעיות, לפתולוגיות מסוימות.

ראינו אנרכיה רישומית, מרשמית. מרשם אוכלוסין, זה התחום של לא בדיוק התחום של דודו, אבל ת"פ כללי. מרשם אוכלוסין לא מעודכן, לא נכון, אנחנו נחשפנו לזה כתוצאה מבקשות לרישום של לידה מאוחרת ואגב התיקים האלה, נוכחנו לדעת שיש לידות פיקטיביות בבתי-חולים, שימוש בתעודות זהות כחולות על-ידי תושבות שטחים, ועוד כהנה וכהנה מקרים, כאשר בעיקר ריבוי הפניות, הרי אין פניות כאלה במגזר היהודי, משום שבמגזר היהודי כל לידה מטבע הדברים, חוץ מבודדים מאוד, אבל מתבצעת בבית-חולים ויש מייד, מקבלים היזון למחשב של משרד הפנים וכו' וכו'. במגזר הבדואי הלידות נעשו לפי כמות התיקים בצורה די משמעותית בבית, באוהל או בבית, לא חשוב, יו"ר, אליעזר גולדברג: אין כבר אוהלים, אין כבר אוהלים.

עו"ד איתי בר: ורק לאחר מכן,

עו"ד בר סלע: אוהל זה תיאור ציורי, אוהל זה תיאור ציורי של צורת המגורים.

עו"ד איתי בר: ואז באה הבקשה לרשום.

עכשיו, בין יתר ה, לדעתי, עוד פעם, אני מחווה דעה אישית שלי, לא עשיתי סטטיסטיקות מדויקות, מרב הבקשות באו כתוצאה מחשש של האוכלוסייה, כתוצאה מהביגמיה. זאת אומרת, זה אישה שנייה, שלישית וכו', עד אישה רביעית, ולכן היתה רתיעה מדיווח לשלטונות. באותה תקופה גם אז עדיין הגישו כתבי

אישום, אני מדבר משהו לפני 15 שנה, 20 שנה, היום כבר לא,
 מזה 15 שנה אין הגשה של כתבי-אישום,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: גם אז לא הגישו. היה טפטוף,
 עו"ד איתי בר: היה טפטוף קל, של תיק אחד שהגיע נדמה לי לבית-
 המשפט העליון,

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.

עו"ד איתי בר: ובסופו של דבר נתקע.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.

עו"ד איתי בר: ומאז זה פסק. דה-פקטו. היום בצפון כן מגישים כתבי
 אישום על ביגמיה, דרך אגב.

עו"ד בר סלע: בצפון.

עו"ד איתי בר: בצפון, בגליל. ודרך אגב,

עו"ד בר סלע: זו מדינה אחרת.

עו"ד איתי בר: והבנתי ששמה כן הגיעו לתוצאות אופרטיביות, עד כדי
 אפילו מאסר.

עו"ד בר סלע: אמרתי, זה מדינה אחרת. עוד מעט נצטרך ויזה לנגב.

עו"ד איתי בר: אני מדבר בלי שופטנות ובלי שיפוטיות, אני כרגע פורש
 עובדות, [מדברים יחד].

התופעה של הביגמיה שאז היתה, שהתחילה להתעצם וכל הדברים
 שאני אומר, פשוט, תוך כדי דיבור אני נזכר בדברים, קיבלנו
 ערעור בחירות מסוים. מה הערעור בחירות אומר? זה מפלגה א'
 ביישוב בדואי, מול מפלגה ב', בעידן כבר שלאחר הוועדות,
 המועצות הקרואות, שיש ממש תחרות ומפלגות של המגזר
 הבדואי בעצמו. אומרת מפלגה א', מלשינה על מפלגה ב', יש
 100 אנשים שהם לא חיים, אבל הם הצביעו בשביל מפלגה ב'.
 איך יכול להיות, 100 אנשים?

יו"ר, אליעזר גולדברג: שזה בכל המגזרים.
 עו"ד איתי בר: לא, אבל פה היה, היה ביישוב יחסית לא גדול,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: רק אצל הבדואים זה קורה? זה קורה בעוד,
 עו"ד איתי בר: כמות גדולה של ילידי 1850.
 עו"ד בר סלע: המגזר היהודי, אני לא רוצה לכנות את הצבע, אבל גם כן
 קיים.

עו"ד איתי בר: אני אעיר הערת אגב,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: זה מכל גווני הקשת. כן.
 עו"ד בר סלע: המת החי, זה נקרא.
 עו"ד איתי בר: מר בר סלע, אני אעיר הערה, לדעתי, הרבה מהטריקים
 של הבדואים, הם גנבו אותם מהיהודים. ככה שזה, אין להם
 זכויות יוצרים על הרבה טריקים, זה למדו, הסתכלו פשוט
 קדימה, למדו ממוריהם היהודים.

לכן, שלא ייחשב, אני בעיקר מדבר כרגע על המגזר הבדואי, אבל,
 מנסה לסקור את זה בצורה באמת יבשה ולא שיפוטית ואני מעיר
 שאם הרושם עלול להיות כרושם של אוכלוסייה שלילית, במידה
 מסוימת, אז אני לא רוצה שייוצר רושם כזה, משום שכמו שאני
 אומר, שיפוטים ערכיים, גם אצל, במגזרים אחרים, יהודים
 ואחרים, יש תופעות כאלה, הבדואים העתיקו דברים מסוימים
 ופיתחו אותם, אולי שכללו אותם לרמות יותר טובות.

אז ככה, אז היה בלגאן מרשמי. מצד אחד. היה בלגאן, התחילו לטפטף
 תיקי מקרקעין של מינהלת הבדואים ואנחנו נתקלים בכל מיני
 סיטואציות של החוק הבדואי, אני לא אחזור על הדברים, כי אתם
 בוודאי כבר מומחים לעניין, החוק הבדואי גובר. סליחה, יש לי
 פה תביעת בעלות, אף אחד לא יכנס לשטח הזה, ותביעות
 שנוצרות אגב זה שהמינהל מקצה לפלוני את השטח ואומר -

רגע, אתה הקצית לי שטח שלא שווה כלום, כי יש את החוק
הבדואי.

ואז יש לנו התנגשויות בין דינים. והדין הבדואי הלא כתוב לבין החוק
הרגיל, הטרוויאלי. וכהנה וכהנה סוגיות,
יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל מה, איך אתם התמודדתם או,

עו"ד איתי בר: אז אני תכף, אני אגיד גם מה עשינו, אני רק טיפה רוצה
עוד להשחיל רק משפט אחד וזה סיטואציה דומה. פונה איציק
לצורך העניין, אני בכוונה נותן עכשיו שם יהודי, אומר - אני לא
יכול לגור ליד שמעון. למה? כי לפני 20 שנה הילד שלו העליב
אותי או להפך, ויש בינינו סכסוך. ולכן, אני מבקש ככה, הוא
במקום אחד, אני במקום שני ובאמצע איזה שלושה רחובות או 14
בתים וחוץ מזה גם תן לי רזרבה, כי אני, יש לי גידול וכו' וכו', תן
לי רזרבה.

בשיבוץ, בפאזלים של מינהלת הבדואים, שהיתה צריכה לשבץ משפחה
א', משפחה ב', נוצרו אין סוף בעיות וחסמים ואילוצים, כאלה
ואחרים, שהם לא תולדה של דברים שאנחנו מכירים אצל
היהודים, כן? משפחת כהן לא תגיד אני לא יכולה ליד משפחת
לוי. אבל פה אומרים - רגע, זה, זה תופעה ייחודית אצלנו, אתם
צריכים להתחשב בזה.

מה שעשינו לשאלתך, ברוב המקרים אנחנו כן התחשבנו ויכול להיות
שזו היתה טעות. אבל כן התחשבנו וכופפנו סטנדרטים מערביים
דמוקרטיים, נוכח הבעייתיות הספציפית של האוכלוסייה. עכשיו,
למה אני אומר, שבאה לידי ביטוי בנורמות התנהגות אחרות,
שלא התאימו, לא מתאימים, יוצרים התנגשות בין הסטנדרטים
האלה.

למשל, בנושא הזה שדיברתי עליו כרגע, זה יוצר בעייתיות, זה יוצר בעייתיות של בעייתיות כי זה פתח אחר-כך לאפליה, זה פתח לטענות של קיפוח, זה פתח למצב שנניח משפחה שיש לה יחסים פחות טובים עם המינהל או יותר טובים עם המינהל וכו' וכו', זה נוצר תחום אפור שהוא בעייתי. ומה שהכי חמור, זה נוצר גם, נותן פתח למניפולציות. מניפולציות של האוכלוסייה, שבא ואומר - OK, אני רוצה עכשיו 50 מגרשים פה רזרבה ו- 40 מגרשים שם רזרבה, ואני כמפתח תשתיות, אני כמדינה, כבר לא עומד בזה. זאת אומרת, אני צריך לחשוב במושגים שונים לחלוטין. אני לא חושב במושגי פיתוח רגילים, סטנדרטיים, אלא אני צריך כל הזמן לדאוג לרזרבות ולהרחקות ולבידודים, יצירת חיץ וכו' וכו', וזה מביא אותנו גם בסוף ליישובים חדשים, עצמאיים.

למשל, הסיפור של פלג טראבין אלסנעא שישב ליד עומר. אין חולק על זה, אני הייתי שותף במקרה בהליכים המשפטיים וגם לא היתה טענה של הפלג שהוא יש לו זכויות כלשהן בקרקע, המדינה שמה אותו שמה, באיזה שהוא שלב. כאשר תביעות הבעלות היו בעיקרון באזור אופקים, של מקצת מהפלג הזה. ובאו ואמרו - אנחנו רוצים יישוב חדש. באותן שנים, יישוב חדש היה מאוד מסובך להעביר, זה צריך עוד פעם לטפס לממשלה וכו' וכו'. אבל בכל מקום אנחנו זיהינו וראינו לחצים, אני רוצה יישוב חדש. המשפחה הזאת, גם אם מדובר בפלג או אפילו בחמולה או בדברים קטנים, יחידות קטנות יותר, אני רוצה יישוב חדש. ולפי כל התנאים, הטובים, ואני מודה שהם טובים, של הנחלות החקלאיות. אנחנו רוצים גם נחלות. ראינו במושבים, התרשמנו, זה משהו טוב, אני רוצה גם נחלה. כמה דונמים.

עכשיו, אני חוזר ומתכנס חזרה, אז ראינו את זה בעניין של בעייתיות בשיבוצים ביישובים, באילוצים של החוק הבדואי, בנושא מרשמי, היה בלגאן ובנושא של ביגמיה. גם פה, בפועל בעצם, החוק הבדואי כופף את הדין הכללי, כיוון שבפועל אנחנו יודעים, יו"ר, אליעזר גולדברג: כופף את הרשויות.

עו"ד איתי בר: כופף את הרשויות, כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תראה, תראה, מתכננים יישוב חדש, בא אדם, בא בדואי, יותר מאחד, ואומר - כאן אני תובע בעלות. וכולם עומדים דום. מפני שהוא אמר שפה יש לו זכויות בעלות על הקרקע.

עו"ד איתי בר: נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כשמתכננים, בכלל לא נכנסים לשאלה, עו"ד איתי בר: לחסם הזה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: למה, על-סמך מה אתה טוען, תראה לנו מסמכים, תראה לנו ראיות. הוא אומר שפה, אז התכנון הוא שפה זה שלו.

עו"ד איתי בר: נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה נכון? כך אני התרשמתי.

עו"ד איתי בר: בגדול אתה צודק. לא רק זה. גם המבחן של תביעות ההסדר, לא נדרש מהתובע להוכיח דבר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תביעות ההסדר קפאו בהקפאה עמוקה. איפה יש לך, עו"ד איתי בר: זה תביעות הבעלות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: איפה יש לך תביעות הסדר שנדונו? כמה? הן נדונו, אלה שלא הופיעו ולא הסכימו שיינתן פסק-דין או כל, אבל פסק-דין, חוץ מפסק-הדין,

עו"ד איתי בר: אדוני מדבר על התקופה האחרונה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בכלל.

עו"ד איתי בר: לא פסק-דין אל הוואשלה וזה, לא, פסק-דין אל הוואשלה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: הוואשלה, נו, טוב, אז כמה הוואשלות יש לך?
 עו"ד איתי בר: מעטים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: יש לך פסק-דין אחד של הוואשלה.
 עו"ד איתי בר: נדמה לי גם אלאסד,

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר,
 עו"ד איתי בר: ועוד כמה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: שנגמרו ב,
 בלהה גבעון: מחכים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מחכים.

עו"ד איתי בר: ויש תביעות שניתנה לו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ומחכים. מחכים.

עו"ד איתי בר: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: עכשיו, כל נושא הסדר הקרקעות הרי לא קיבל טיפול
 בכלל, לא מדבר על תנופה, אלא בכלל טיפול.

עו"ד איתי בר: נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הגישו תביעות נגדיות פה, תביעות נגדיות שם,
 עו"ד איתי בר: נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה לא, לא התמודדו עם הבעיה.

אבל מצד אחד לא התמודדו, בהסדר קרקעות, ומצד שני קיבלו את
 הטיעון של זכויות בקרקע כשבאו לתכנן יישוב.

עו"ד איתי בר: נכון. דה-פקטו במצב,

יו"ר, אליעזר גולדברג: דה-פקטו, דה-פקטו.

עו"ד איתי בר: נכון. דה-פקטו, בעצם אנשי השטח נמנעו מיצירת עימותים
 אידיאולוגיים כאלה ואחרים, על נושא של החוק הבדואי. נמנעו
 מלאכוף את הנושא של הביגמיה.

היה תחום אחד בעצם שלא היתה ברירה והרשויות כן אכפו, זה דיני נפשות, משום, אני כורך את זה באותה חבילה, תכף אני אגיד לכם למה, תכף אני אכנס לזה. רצח על כבוד המשפחה. זאת אומרת, זה נובע, זה דוגמה נוספת שנובע מהחוק הבדואי ומתנגש עם החוק הכללי. החוק החילוני הכללי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני מדבר,

עו"ד איתי בר: כן, אבל כשאני מצרף את הנקודות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בפן האזרחי שאתה ממונה עליו.

עו"ד איתי בר: OK, לא, אבל,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא לא, אני,

עו"ד איתי בר: אני רואה את זה כתופעה כוללת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני מבין מה שאתה אומר. אבל אם אתה יכול להתרכז

בתחום האזרחי שלך,

עו"ד איתי בר: מה שאני רוצה לומר,

יו"ר, אליעזר גולדברג: כדי להסביר לנו את עמדתך,

עו"ד איתי בר: OK. אני אגיד.

יו"ר, אליעזר גולדברג: גם הצעות לפיתרון הנושאים,

עו"ד איתי בר: כמיטב יכולתי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הבעייתיים, לפי הבנתך,

עו"ד איתי בר: אני חושב שהתהליך של יצירת אינטגרציה, שילוב של

האוכלוסייה הבדואית עם האוכלוסייה היהודית, כי פה זה תפישת

עולם שלי, כי אני רואה בזה כערך. זה היעד שלי. היעד שלי,

מדינת ישראל צריכה להחליט אל"ף שהיא יוצרת את השילוב

הזה, יוצרת את האינטגרציה, ומפה נגזרים כמה דברים.

אי-אפשר, עם כל הכבוד לחוק אחר או לקבוצות אחרות ולפלורליזם

תרבותי, שיהיו מספר חוקים בתוך מדינה ריבונית דמוקרטית. זה

נקודת המוצא שלי. אני יכול להתחשב בשונות תרבותית, בשונות פולקלוריסטית, בשונות בדין האישי של אוכלוסייה כזו או אחרת, אבל אני לא יכול לכופף את כל המערכות ולהכיר בדין שונה. זה אני חושב, זו אמונתי, כך אני מבין את הדברים.

אם נחזור למשל, כמו שאני לא יכול להכיר, עם כל הכבוד, להכיר ברצח על כבוד המשפחה ואני לא רוצה להכיר בביגמיה, כי אני חושב שזה רע בפני עצמו, אני לא אכנס עכשיו לדיון, אני לא יכול, יש קווים אדומים שבו המדינה או האדמיניסטרציה או השלטון היהודי, הכללי, לא יכול להסכים כתוצאה משונות פנימית של קבוצה תרבותית כזו או אחרת, יש קווים אדומים. או נישואי בוסר וכו' וכו', ביגמיה וזה.

עכשיו, מפה אני עובר, אנחנו חייבים, עכשיו אני מדבר כחלק מנציג של אדמיניסטרציה ושלטון, להטמיע, לבוא ולומר למגזר הבודאי בצורה חד וחלקה, חדה וחלקה, אין ברירה, חבר'ה, אתם צריכים גם לקבל על עצמכם את עול המצוות, זאת אומרת, גם שתכירו, גם שזה שונה אולי מהדין האישי שלכם או דין הפנימי שלכם או מהחוק הבודאי. בדברים מסוימים, אתם מתבקשים להתיישר לפי החוק הכללי. אלא אם כן, בכללי המשחק הדמוקרטיים, תשכנעו ותשנו את החוק. וזה המהות של הדמוקרטיה, תקבלו על עצמכם את כללי המשחק הדמוקרטי. זאת אומרת, הם לא יכולים לצאת נגד, כל הזמן נגד וזה, להגיד - אני לא מכיר בחוק הזה, או מתנגש עם הדין הפנימי שלי, ולכן אני לא מקבל את זה. זה מצד אחד.

אחמד אל-אסד: אתה צריך לדעת שהחוק הזה, נכון, הוא קיים היום, אבל ההתנהלות של הבודאים והמנטאליות של הבודאים התנהלה גם לפני וגם אחרי וגם תוך.

עו"ד איתי בר: נכון.

אחמד אלאסד: עכשיו, זה הבעיה שהיום, שהיום, זה, בוא אני אגיד לך, מה שטוענים הבדואים, אתה דיברת על ביגמיה. מה שאומרים, טוענים הבדואים היום, אומרים - מה שאנחנו עושים את זה בגלוי, הם עושים את זה בסתר. אז מה הבעיה? מה ההבדל בין זה לזה?

עו"ד איתי בר: לא הבנתי. אתה אומר ככה, מה שהבדואים עושים בצורה גלויה, היהודים,

אחמד אלאסד: אתם עושים את זה בסתר.

עו"ד איתי בר: עושים את זה בתחכום?

אחמד אלאסד: כן, אתם עושים בתחכום, אבל אין חוק שאתם יכולים לאכוף אותו. וכל אחד חופשי.

עו"ד איתי בר: רגע, שנייה, אני אעצור.

אחמד אלאסד: זה לא מאפשרת את זה.

עו"ד איתי בר: רגע. אתה צודק בטיעון שלך, בגדול, אבל לא, אני חולק על המסקנה שלך.

מבחינת הטיעון, אתה צודק שאין אכיפה מספקת בין אם זה על המגזר

הבדואי ובין המגזר היהודי. זה אני מסכים אתך. אני טוען גם שיש

סקטורים מתוחכמים אצל המגזר היהודי, שעושים את אותם

דברים בצורה מתוחכמת יותר. מסכים אתך.

אבל אני לא מסכים למסקנה שלך, שכתוצאה מזה שהוא פורע חוק,

היהודי, פורע מתוחכם, והבדואי הוא דארוויש, הוא פשוט, כן?

הוא פשוט, הופ, הוא פולש, הוא מקים את הבית שלו וזה,

כתוצאה מהאילוצים, אז אני צריך לוותר לא לזה ולא לזה.

והדוגמה האחרונה, אגב, אפרופו של ימים אלה, זה עניין של חוות

הבודדים. זה שיהודים מסוימים משתמשים בקשרים עם רשויות

כאלה ואחרות, רשויות השלטון, דרך אגב, פחות עם השלטון המרכזי, הרבה יותר עם השלטון הלוקאלי המקומי, זה שהם משתמשים בקשרים ובתכל'ס מבצעים עבירות, גם עבירות על חוק התכנון והבנייה וגם עוקפים את חוק חובת מכרזים, גם באלה צריך לטפל. אבל זה לא אומר שאני צריך להסכים עם הפלישות או דברים דומים או עבירות על חוקי התכנון והבנייה, של המגזר הבדואי.

לכן, אני אומר, זה, ואני מבקש מהבדואים להיכנס לכללי המשחק הדמוקרטי ובכללי המשחק הדמוקרטי אין, ערך בפני עצמו זה שלטון החוק. זאת אומרת, אני לא יכול לוותר בעניין הזה. אני יכול לוותר, דרך אגב, מעבר לחוק, לפנים משורת הדין, לגישתי, אבל זה נובע מתפישת העולם שלי, בגלל שאני רוצה ליצור אינטגרציה עם המגזר הבדואי, אני מוכן לשלם מחירים כבדים מאוד במישור הכלכלי.

מחירים כבדים ולא דווקא לחשבון הבנק האישי של כל תובע בעלות, אלא מחירים במאקרו, לכלל האוכלוסייה במגזר הבדואי, הייתי משקיע הרבה יותר בחינוך. הייתי משקיע במצב כזה כדי למנוע נחשלות ולמנוע את המצב של הפערים העצומים שצעיר בדואי לא יכול להתמודד מול צעיר יהודי בשלב של לימודי תיכון ואוניברסיטה ולהתמודד אחר-כך על תפישת משרות, פה הייתי זורק את הכסף וכסף גדול ולא בגלל שהחוק הבדואי צודק או לא צודק או שאני צריך להתכופף או אני מרגיש רגשי אשמה. אלא משום שיש לי אינטרס עליון, כאזרח מדינת ישראל, לבוא ולקדם את האוכלוסיות החדשות כהעדפה מתקנת רבתי אפילו, רבתי, ולעשות את זה אבל בצורה חכמה.

איך לעשות את זה בצורה חכמה, אני לא יכול יותר מדי לפרוט לפרוטות, כי אני שוב, אני מדגיש, אני איש חוק, אני לא איש מינהל. איך לעשות את זה, צריך לעבוד על זה בצורה חכמה, צריך לעשות את זה, את הדברים לא מתוך התרפסות משום שגם במגזר הבדואי ומשיחות שלי המון עם אנשי המגזר הבדואי, יש חשיבות לאופן שעושים את זה, יש חשיבות לכבוד, ואני חושב שנכון להיום, האוכלוסייה הבדואית לא רוחשת יותר מדי כבוד למדינת ישראל ולחוקים שלה ובצדק, בזכות, בצדק רב, משום שמדינת ישראל איננה מצליחה להתחיל אכיפה ראויה אפילו של החוקים הבסיסיים שלה.

כמו שאתה אמרת את זה, אמרת את זה במשפט אחד וזה נכון מאוד, ואני לא חושב שהמגזר הבדואי יוכל לכבד את מדינת ישראל, אלא כן אם מדינת ישראל תכבד את עצמה ואת החוקים שלה ותתחיל לבצע אכיפה.

עכשיו, גם, בבקשה, אני מוכן, וזה לפני שאני, אם יש לך שאלות. פייסל אל הוזייל: אני חושב שפשוט יש איזה גם טעות כאן. בוא ניקח את ה-50,000 כמעט שבנו בלי רישיונות. תשמע, זה בכלל לא נכנס לדעת, הרי שהמשלה בכבודה ובעצמה, מדינת ישראל, היא שותפה לעסק הזה. בוא נניח שהבדואים היום רוצים להיות, ללכת עם החוק וכולם רוצים להרוס בעצמם. מדינת ישראל יכולה היום לתת 50,000 מגרשים? זה סוגיה אחרת.

הסוגיה השנייה, אני אומר לך, בסכסוכים, משטרת ישראל בכבודה ובעצמה, היא פועלת על-פי החוק הבדואי ואני אומר לך, אצלנו באים, אומרים - בואו, נשתיק את כל זה, לפי הכללים של הבדואים ואחר-כך באים ומקללים את החוק.

עו"ד איתי בר: עוד פעם, אתה מדבר על דברים שהם נכונים, אבל כל עוד, תראה, זה בתחום האפור. אם אני בא בתור נציג משטרת ישראל ויש סכסוך בין שני בדואים, שעלול לגרור לפסים של, להיגרר לפסים של אלימות ואני כקצין משטרה מפעיל שיקול דעת ופונה לאיזה מכובד או נכבד בשבט, שיכול להשכין לפי המשפט הבדואי איזה שהוא סולחה וזה, אין לי בעיה עם זה, זה לא מתנגש לי עם החוק הכללי, אין לי בעיה, אפשר להפעיל גם שיקול דעת בדברים האלה.

הכוונה שלי היא בתופעות המאקרו. אני לא יכול להסכים כארגומנט לכך שתראו, אני שונה, חלים עלי איזה חוקים אחרים, ולכן מגיע לי ככה וככה. תראה, מחר בבוקר אתה תגיע כל מיני תפוצות, כל מיני קבוצות באוכלוסייה, יגידו - רגע, שנייה אחת. ואם נניח אצל, סליחה, קבוצות, אחרי שבאו ממרכז אסיה ששמה מקובל להתחתן בגיל 13 או 12, אני יכול לקבל את זה כחלק מהזה? לא. ברגע שזה מתנגש עם הדין הכללי שלי, והדין הכללי שלי אני חושב שהוא ראוי וצודק, אין כאן אפשר לשנות, עוד פעם, המשחק הדמוקרטי, תלך לכנסת, תשנה את החוקים.

אבל אם אני חושב, וזה, תשנה את החוקים. עכשיו, לגבי השאלה שלך, אתה גולש עכשיו, אתה שואל אותי לתחום המעשי של, פייסל אל הוזייל: איך אתה רואה, צריך לשנות חוקים לרוב. איך אתה רוצה שגם יכול לעבור בכנסת, למשל? שהרוב לא מוכן לזה. עו"ד איתי בר: יש מה שנקרא הגנה על מיעוט, לא לא, יש, בדיני חברות, עושק המיעוט.

מה שאתה אומר, אני לא מסכים שיש גם עושק של המיעוט. נעזוב שנייה אחת, אני אדבר על סוגיית הקרקעות. אני לא חושב, אני חושב, אגב, דרך אגב, היום שבמצב הנוכחי, בהשקעות פרטניות

אחד על אחד, מצבך טוב יותר מהמצב, מצב הילדים שלך יותר טוב, ברמה המיידית, ממצב הילדים שלי. כמו שאתה אמרת, אתה זכאי לקבל מגרש, בסבסוד די נדיב של המדינה, פלוס הוצאות פיתוח וכו' וכו'. הילד שלי, אין לו שום סיכוי לקבל כזה דבר.

אז זה ברמה, שוב, אני מצדיק את זה, ברמה של העדפה מתקנת, ברמה של להביא, להרים את האוכלוסייה הבדואית, ולהביא אותה שהיא תתחרה ותרגיש לכל דבר שווה, מבחינת ההזדמנות שלה במשחק הקפיטליסטי בתחרות על מקומות עבודה ובתחרות על משאבים חברתיים, להביא אותה לרמה כזאת שהיא תקבל על עצמה את כללי המשחק הדמוקרטי מצד אחד, ואת כללי המשחק הכלכליים, מצד שני.

אחמד אלאסד: אז איך אתה חושב שהיום, סתם דוגמה, ביישובים קיימים, אם המדינה היום או משרד השיכון או כמו שעושה גם בבאר-שבע ועושה במקומות אחרים, ולתת ליזמים ולתת לכל מיני אנשים שמעוניינים גם לבנייה, לבנות בנייה גם, לא למגורים, אלא להשקעה למכירה לכל מיני, עכשיו לבוא ליישובים ולהגיד להם - תשמעו, תקימו 600 יחידות דיור פה, בשכונה מסוימת, למי שרוצה להשכיר, אז יש לי פיתרון, מי שבינתיים לא הצליח לקנות מגרש, לא תהיה לו בעיה, הוא יכול גם לקנות בית פה ויכול לגור. אבל הדברים האלה, הם לא קיימים. כן, הם לא קיימים, וזה בשונה מיישובים אחרים.

עו"ד איתי בר: לא קיימים, צריך לעשות אותם, צריך לתכנן. אחמד אלאסד: נכון, אבל למה לא עשו את זה עד עכשיו? יש יישובים קיימים, אבל אין להם בית אחד, אתה יודע מה, קח את לאקיה או רהט, אין בה בית אחד, שהוא רזרבה לשכירות אפילו, אין.

עכשיו, מה הפיתרון? שהבן-אדם הזה רוצה לבנות, אז אין לו ברירה
אלא לבנות עכשיו בנייה בלתי חוקית.
עכשיו, גם, נוהל לא יודע קבעו שלא משווקים מגרשים לבחורים בני
18, 19, כאשר הבדואים מתחתנים בגיל 19 ו- 20. ועכשיו מה,
אחרי שהוא מתחתן, הוא צריך מייד בית ואין לו את הבית הזה,
ואז הוא רץ לבנייה בלתי חוקית ואחרי זה, כל הדברים האלה,
עו"ד איתי בר: אני שואל אותך שאלה, נניח שיש לי, יש לי בת בת 29,

יוסי ישי: אני חושב שהזמן לחוץ,

[מדברים יחד]

יוסי ישי: חשוב נקודה אחת, אתה פתחת בהקדמה שהייתי רוצה לשמוע
את היישום שלה לגבי הסדרת הקרקעות. היישום, בגלל שפתחת
בתיאוריה מסוימת, בוא, במשפט אחד.

עו"ד איתי בר: תראו, דיני הקרקעות, לגבי הקרקע. דיני הקרקעות זה לא
המצאה, החוק, בוא נאמר ככה, האקלים המשפטי של היום
במדינת ישראל הוא לא תוצאה של המחוקק הישראלי בהכרח.
בשנת 69, חוק המקרקעין קיבע את התמונה של הדינים
העותומאניים, שעוד מזמן הטורקים. זה לא איזה קפריזה או
גחמה, משהו חדש,

יוסי ישי: כל זה ידוע, אבל איך יוצאים מזה?

עו"ד איתי בר: רגע.

יוסי ישי: איך יוצאים מזה? לאור ההקדמה שאמרת החוק הוא הקובע.

עו"ד איתי בר: בסדר, אני, אני מנסה, עוד פעם, בראייה שלי. של
הדברים.

יוסי ישי: OK.

עו"ד איתי בר: יש כאן עוד בעיה. כמו שאמרתי, התנגשות
תרבותית, של בין שתי מערכות, אז יש גם בנושא של הקרקע,

הרי אם בתפישה של השבטים הסמי נומדיים, הבדואים של תחומי מחייה, מצד אחד, ומצד שני, את העולם הפלאחי, כלומר של המתישבים שהחזיקו בקרקעות ועיבדו אותם. לאורך השנים, אתה מסתכל על המאה ה-18, המאה ה-19, המאה ה-20, ואז בסופו של דבר, מה לעשות שהתפישה הבדואית הנומדית היא לא זו ששלטת בכיפה במשפט הקלאסי שמדינת ישראל שאבה אותו, זה המשפט האירופי, המשפט הרומי והמשפט הטורקי לאחר מכן, והמשפט, בכלל, שבא מהקונטיננט ששמה זיקות, ליצור זיקות בקרקע זה צריך, דורשים דרישות הרבה יותר של עיבוד, של קשר למקרקעין וזה לא מתאים לתפישות, למציאות נומדית.

יוסי ישי: מה עושים?

עו"ד איתי בר: מציאות של נוודות, מציאות של זה.

מה שאני הייתי עושה במישור המעשי,

יוסי ישי: כמשפטן.

עו"ד איתי בר: רגע, שנייה אחת. לא, אין פיתרון משפטי, כי לפי המשפט, המשחק הוא מכור, שתבין. לפי המשפט, אין שיטות משפט בעולם שאנחנו מכירים, שבסופו של דבר יכולה להכיר בזכויות של הבדואים. לכן אני אומר, בגדול, מה זה מכור? התוצאה היא, התוצאה, שבסופו של דבר, הבדואים יפסידו במאבק המשפטי במישור הפורמאלי.

יוסי ישי: ברור.

עו"ד איתי בר: מה כן יכולה לעשות מדינת ישראל? מדינת ישראל, לא מתוך חולשה, לא מתוך זה, אלא מתוך נדיבות לב, יכולה לבוא למגזר הבדואי ולהגיד לו - אני, אתה לא יכול למחוק מה שקרה עד היום, בסופו של דבר, בתהליך זוחל, מה שקרה עד היום,

המדינה, מתוך רצון באמת להגיע לפשרות, הציעה חלק מקרקעין אחוזים מסוימים, איזה 20 - 80, מה שתופש היום, זה התקדם במשך הזמן.

עכשיו, לא מתוך איזה שהיא חולשה משפטית, כי בבית-המשפט המדינה תזכה קרוב לוודאי, למעט אולי עיים בודדים פה ושם, נניח. אבל בגדול, מדינת ישראל תזכה במאבק המשפטי כי הדין הכללי האוניברסאלי,

יוסי ישי: זה ברור.

עו"ד איתי בר: דורש דברים אחרים, שהבדואים,

יוסי ישי: שאין להם.

עו"ד איתי בר: לא, לא מסמוך, לא הסכמים, לא עיבוד רציף במשך השנים הקריטיות.

ואז בסופו של דבר, מדינת ישראל יכולה לבוא ולהגיד, על-מנת לעשות פשרה, עכשיו קיבוצית, למרות שעוד פעם, אני אומר שהתביעות הן אינדיווידואליות ואני מסכים כאן לדברים שהיו בחילופי הדברים הקודמים. כל תביעה היא אינדיווידואלית. צריך להבין את זה. והבדואים הם לא, הם לא איזה שהוא גוף שאתה יכול לומר שיש פה איזה נציגות נבחרת. היא חברה מרובת פנים. כאשר התפישה של הבדואים, לפי מה שאני יודע, היא תפישה אינדיווידואליסטית, זאת אומרת כל משפחה והתביעה בעלות שלה.

אגב, התביעות בעלות בסופו של יום, הן תולדה של המשפחות השליטות, המשפחות אני קורא לזה, האריסטוקרטיה של הבדואים. רוב המשפחות הזה, לא היו להן תביעות בעלות. הפיצול שהיום אנחנו רואים, בתביעות הבעלות והריבוי של תביעות הבעלות, זה כתוצאה גם מתהליכים של ירושה וכו' וכו',

שחל במשך השנים האחרונות. אבל מעטים, בוא נאמר, השכבה היותר אריסטוקרטית, החזיקה, היא זו שטענה לזכויות במקרקעין. גם מתוקף זה, אגב, אני שוב פותח סוגריים. אני כמדינה ריבונית, כמדינה מודרנית ומדינת ישראל רואה את עצמה כמדינה מודרנית וכו', שהיא זו שרואה את עצמה כדואגת, כמו שאמרת, לזוג צעיר שמתחתן ואמורה להקצות לו פיתרון דיור.

התפישה שמדינת ישראל הלכה בכיוון הזה, זה שהיא הבעלים של רוב הקרקע. חוק יסוד: מקרקעי ישראל, וכו' וכו'. ובהתאם לצרכים, ההתיישבותיים והצרכים הדמוגרפיים והצרכים האורבאניים וכו' וכו', היא זו שמקצה, מציעה לציבור את ה, נותנת את ההקצאות של המקרקעין האלה ולא מתוך שיקולי רווח בהכרח. המדינה מקצה לצורכי ציבור. המדינה מקצה הקצאות ללא תמורה בהמון זה, גם, דרך אגב, למגזר הבדואי, לצורך איזה שהיא מטרה, מטרת על. לא כמו איזה סוחר קרקעות.

זאת אומרת, זה מבטא תפישה מודרנית של מדינה שהיא זו שאמורה לפתור את הבעיות הקרקעיות, הבעיות של הדיור, הבעיות של זה, כמדינה. זה מצד אחד.

מה הנחת התפישה של האריסטוקרטיה הבדואית? זה קצת מזכיר באיזה שהוא מקום משטר פיאודלי. זאת אומרת, אני נניח המשפחה X, יש לי 10,000 דונם, 20,000 דונם,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל אתה מתרחק מהתשובה.

עו"ד איתי בר: כן-? כן, נכון, אני סטיתי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בוא נחזור לתשובה.

אתה אומר - בדרך המשפטית, המבוי, מגיעים למבוי סתום.

עו"ד איתי בר: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מכאן-?

עו"ד איתי בר: מכאן הלאה.

מה שאני הייתי מציע, לגלות מצד אחד נדיבות של המדינה, אין לי

בעיה,

יוסי ישי: לקרקע בעין?

עו"ד איתי בר: תנסחו את זה איך שאתם רוצים, גם קרקע וגם חלף

מקרקעין,

יוסי ישי: על מה? על איזה בסיס?

עו"ד איתי בר: לא, אתה רוצה ממני ממש פתרונות וזה, אני חושב שזה,

יוסי ישי: זה הנקודה שמעניינת אותנו.

עו"ד איתי בר: אבל אני פתחתי ואמרתי, אני איש חוק,

יוסי ישי: אני שואל אותך כאיש חוק,

עו"ד איתי בר: אני התחלתי מהעקרונות הכלליים שמביאים אותי לתפישת

העולם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה שאתה שואל אותו,

יוסי ישי: מה שחידדנו בינינו.

עו"ד איתי בר: אני אגיד לך 25% או 17% בחיך.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה שאתה שואל אותו זה כבר פיתרון מעשי, לא

פיתרון חוקי.

יוסי ישי: המשמעות של חוקי אין לנו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה לא.

עו"ד איתי בר: רגע, רגע.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון.

יוסי ישי: המשמעות של חוקי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון, זה מה שהוא אומר.

יוסי ישי: זה מה שדיברנו, כן.

עו"ד איתי בר: לבוא בהצעה משולבת, משום שהגיע הזמן שאחרי 60 שנות קיום המדינה, המדינה תפתור את הבעיה של היחסים שלה מול הבדואים. כי חלק מהנדוניה המדינה יכולה לגלות רוחב לב ביחס לבדואים. מצד שני, היא חייבת לדרוש בו בעת לא לחכות ולהגיד - OK, קח ואחר-כך,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה, צריכה להיות התקדמות משני הצדדים, עו"ד איתי בר: סינכרוניזציה, גם גזר, סליחה על הביטויים, זה לא מתוך פטרוניות, גם אבל זה קצת, זה גם גזר וגם מקל. זאת אומרת, לא יכול להיות, מצד אחד, כן הייתי משפר את ההצעה למגזר הבדואי, מצד שני - דורש מחויבות כלפי החוק. לא יכול להיות רק צד אחד. גם מקל בלבד, לא טוב.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ברור. תודה רבה לך, מר בר. עו"ד איתי בר: בבקשה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מי מייצג את האגודה לזכויות האדם? עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אמנם האגודה לזכויות האדם זה השם שרצינו מלכתחילה, אבל אנחנו מאוגדים כאגודה לזכויות האזרח. האגודה לזכויות האזרח בישראל.

יו"ר, אליעזר גולדברג: רגע, רגע, רגע. בלוח-הזמנים כתוב האגודה לזכויות האדם,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני מניחה שהתכוונו אלינו. יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל, אבל, טוב, טוב, זו טעות, מכיוון ש, עו"ד באנה שגרי-בדארנה: האגודה שב- 92 היתה קיימת, כבר לא קיימת. יו"ר, אליעזר גולדברג: רגע, רגע, אנחנו מגיעים לאגודה לזכויות האזרח בישראל וקיבלנו את המזכר שלכם. את המזכר שלכם קיבלנו, לנגד עינינו.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני עורכת-דין באגודה לזכויות האזרח כמעט שבע שנים בנושא של זכויות האוכלוסייה הערבית בכפרים הבלתי מוכרים. מה ששלחנו זה בקשה להופיע בפני הוועדה עם תקציר, אבל אני אשמח,

יו"ר, אליעזר גולדברג: תוציאי עוד אחד עם תיקון, מפני שיש אגודה שקוראים לה האגודה לזכויות האדם, אז צריך, תוציאי עוד הפעם את זה, עם זכויות האזרח. כדי שלא יחשבו שהופיעה האגודה השנייה. בסדר?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: מה שאשמח גם להגיש יותר מאוחר, את המסמך היותר מורחב, ככל שתמצאו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני לא מבין את זה. אתם ב-14 בפברואר כתבתם את המכתב.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: פנייה, כתבנו פניה, יו"ר, אליעזר גולדברג: כתבתם, וכתבתם שאת נייר העמדה תגישו תוך חודש וחצי. תוגש,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לצערי הרב, בגלל סיבות בריאותיות שלי, יו"ר, אליעזר גולדברג: למרות שעברו יותר מחודשיים. מפברואר, עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נסיבות בריאותיות, אדוני. יו"ר, אליעזר גולדברג: עד מאי.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: מסיבות בריאותיות, אדוני, יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב, זה לא רציני, תסלחי לי, אבל זה לא רציני. זה לא רציני. זה לא רציני. הרי את לא באה כאן רק לצאת ידי חובה, את באה כדי להגיש לנו את עמדתה של האגודה ולמעשה, היום יש לנו איזה מסמך דל מאוד, שאנחנו הרבה לא יכולים ללמוד ממנו.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: והיום נרחיב, אדוני.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אתם לא יכולים להרחיב עד אין סוף, כפי שאתם רוצים.

אנחנו הקדשנו לכם זמן מסוים, בהנחה שיהיה לנו גם את המסמך בכתב. בסדר. אז את הזמן הזה, אתם תנצלו כהבנתכם, אבל לא נוכל לתת לכם יותר מזה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני מבינה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בבקשה. בבקשה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ובכן. כפי שהתחלתי ואמרתי, אנחנו עוסקים בנושא קידום זכויות האדם של תושבי הכפרים הבלתי מוכרים מזה הרבה מאוד שנים ואישית אני עוסקת בזה כשבע שנים. עיקר העבודה שלנו מתמקדת בהפרת הזכות לשוויון בהקצאת, בתכנון ודיוור, בכפרים הבלתי מוכרים, והפגיעה בזכות לכבוד שבגינה נפגעת ולעתים נשללות גם זכויות אחרות כמו הזכות לבריאות והזכות לחינוך.

אני אציג את עיקר העבודה שלנו בנושא אפליה בתכנון, שזה אחד הנושאים החשובים שעומדים בפני הוועדה, כל נושא הסדרת ההתיישבות הבדואית מבחינה תכנונית. אציג את העתירה המרכזית שלנו בנושא שבגללה או במסגרתה התחייבו מוסדות התכנון לתקן את האפליה הקיימת בין האוכלוסייה היהודית לאוכלוסייה הבדואית בנגב, בכל הנוגע למגוון צורות התיישבות ולהסדרת ההתיישבות בכפרים הבלתי מוכרים. אציג את ההשגות שלנו, מתוכנית המתאר המטרופולינית ואדגים ספציפית בכמה מהכפרים. אציין גם את נושא גבעות בר כדוגמה לכך, להתנגשות, זאת אומרת, מצד אחד הרשויות וגם מוסדות המשפט, מצד אחד מבקשים ואומרים ומתחייבים שיהיה פיתרון כולל ולכן לא מטפלים או מעדיפים לא לטפל בפניות נקודתיות

בנושא של תכנון, אבל בפועל, התוצאה היא עדיין תוצאה שפוגעת ומפרה בצורה בוטה מאוד את זכויות האוכלוסייה בשטח. נושא הקרקעות אמנם הוא לא נושא שבתחום המומחיות שלנו, אבל ככל שתאפשר לי הוועדה לגעת או יירצו לקבל את עמדתנו בנושא, אז אשמח להתייחס לזה על קצה המזלג, אבל באמת בעיקר אני רוצה לדבר על שתי זכויות שהן באמת אולי המובילות במשפט הישראלי של זכויות אדם והכוונה שלי היא לזכות לכבוד שממנה נגזרת הן הזכות לשוויון, הן הזכות לקיום בכבוד וזה כולל גם חשמל, גם מים, גם בריאות, גם חינוך והזכות לתרבות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מאיפה נשאבת הזכות לתרבות?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני אתייחס לזה. קודם כל, הזכות לתרבות,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, סתם כשאלה, אני סקרן לדעת מאיפה המקור לזכות הזאת.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני אתייחס בקצרה לעקרונות המשפט הבינלאומי, כיוון שאני יודעת שקיבלתם סקירה מארגונים שונים ובראשם ארגון Human rights watch, ולכן לא צריך להתעמק בזה. אבל יש כמובן את סעיף 27 ל-ICCPR, לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות מדיניות ופוליטיות,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה כולל גם את הזכות לתרבות?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון, זה סעיף 27,

יו"ר, אליעזר גולדברג: יכול להיות, לא, אני שואל את השאלה, לא כפרובוקציה, אלא לצורך,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אדוני, אני,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לצורך לימוד.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני פשוט מתרגשת, כיוון שהתחלנו לא הכי נעים, ואני מנסה בכל-זאת, לחזור לתלם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הוא כולל גם את הזכות לתרבות?
עו"ד באנה שגרי-בדארנה: סעיף 27 לאמנה, ל- ICCPR,
יו"ר, אליעזר גולדברג: זה בסדר. טוב.
עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אבל זה לא העיגון היחיד. זאת אומרת, ואני אגיע,
אני יכולה לענות היום, עכשיו.

בעצם, מה המשמעות של הזכות לקיום בקיום, מה המשמעות של
הזכות לכבוד? הרי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, לא הגדיר את
הזכות הזאת ואנחנו מודעים לכל המחלוקות היום בין בית-
המשפט לנציגי ממשלה בנושא הזה, אנחנו מצדדים,
יו"ר, אליעזר גולדברג: גם מחלוקות בתוך בית-המשפט, לא רק מחוץ לבית-
המשפט.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני רוצה להיות זהירה, אדוני.
יו"ר, אליעזר גולדברג: זה לא, זה לא פגיעה בבית-המשפט, כשאומרים שיש
בבית-המשפט מספר דעות.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ובכל אופן, עמדתנו באגודה לזכויות האזרח באמת
שיש לה את הפרשנות המרחיבה ביותר למשמעות של הזכות
לכבוד. הרבה מעבר לזכות לתנאים מינימאליים לקיום בכבוד,

יו"ר, אליעזר גולדברג: הנה, פה למשל, באמירה הזאת, את חורגת,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: מפסיקת בית-המשפט,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מהפסיקה, נכון.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: את חורגת מהפסיקה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון. אנחנו מציגים את עמדתנו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: את אומרת מעבר, מעבר למינימום.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון. אבל לא מכאן, זאת אומרת, אני מסתכלת על הזכות לכבוד בשלושה מישורים. מישור אחד, המישור המינימליסטי, זכות לקיום בכבוד.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: המובן השני, שבית-המשפט בהחלט אימץ, החל מדעת המיעוט של כב' השופטת דורנר באליס מילר ועובר בהרבה פסקי-דין שבג"צ קעדאן הוא רק אחד מהם והמוביל בכל הקשור לזכויות המיעוט הערבי בישראל והאוכלוסייה הבדואית בכלל מיעוט זה, זה באיזה מובן מוגנת הזכות לשוויון, כזכות חוקתית במדינת ישראל והטיעון המקובל והמרכזי הוא שכאשר פוגעים באדם בשל שייכות קבוצתית, בעיקר מגדר, לאום, דת וכאן אני מכניסה תרבות, תכף אני אסביר למה, אז פגיעה זו היא פגיעה שמשפילה את האדם ולכן גם בעצם כך, כך הפגיעה בשוויון מובילה לפגיעה בכבוד.

יו"ר, אליעזר גולדברג: איך את מבקשת ליישם את התיאוריה הזאת, לנושא שלנו? בהנחה שאנחנו מקבלים את הדעה ואנחנו הולכים מעבר לפסיקה של בית-המשפט העליון לגבי משמעותו של הכבוד, לפי כבוד,

עו"ד בר סלע: מסכימים עם מה שאת אומרת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כבוד האדם וחירותו.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אם יורשה לי, פשוט קצת קופצים, אבל אם, קודם כל זה לא רק דעה אישית שלי, וכשאני אדבר על פסק-הדין בבג"צ 1991/00,

עו"ד בר סלע: מראש אומר לך - זה הדעה גם שלנו. בואי נתקדם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לצורך הטיעון.

עו"ד בר סלע: לצורך הטיעון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: רק לצורך הטיעון, לפרוטוקול. כן.
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני יוצאת מנקודת הנחה שכמו שהחברה
 הישראלית היא פלורליסטית, גם חברי הוועדה כאן הם
 פלורליסטים, וזה שאולי אדם אחד מסכים עם דעתי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אנחנו כולנו מקשה אחת. זה לא היה ברור לך?
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: וזה שיש אולי מי שמסכים עם דעתי, לא פוטר אותי
 מהניסיון לשכנע את הלא משוכנעים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: רגע, לא, גברתי, אני מבקש. תראי, את יכולה לומר
 לנו את מה שהכנת ובה אנחנו נסיים. אבל אני חושב שזה יותר,
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני אשמח לנהל את זה גם בצורה של דיאלוג,
 ובלבד שתאפשרו לי להגיש את הנייר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר. אני שואל, בהנחה שאת צודקת בטיעון,
 שאנחנו מקבלים את הטיעון, איך זה משליך על הבעיה שלנו?

עו"ד בר סלע: תכליתית, מה המשמעות?

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה המשמעות?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: האוכלוסייה הערבית הבדואית בנגב, היא לא סתם
 מיעוט, היא לא סתם מיעוט לאומי ולא סתם מיעוט תרבותי ולא
 סתם מיעוט מולדת. לאוכלוסייה הערבית הבדואית בנגב יש אורח
 חיים ויש צרכים שצריכים לקבל ביטוי גם בבואנו לחשוב על
 הדרך האופטימאלית להסדיר את ההתיישבות הבדואית בנגב.

אדם שתרבותו התחילה מנוודית והיום היא חקלאית, לכפות עליו אורח
 חיים שהוא אורח חיים עירוני, או אורח חיים לגמרי מנוגד
 לתפישת העולם שלו, בתכנון, כשבאים לחשוב על הסדרת,
 עלולה להגיע לכדי פגיעה בכבוד כי זה יכול לחסל גם את
 התרבות שלו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אמת.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ומיעוטים שהם מיעוטי מולדת, כמו המיעוט הבודאי, יש להם זכות במשפט הבינלאומי של זכויות אדם, שמדינת ישראל בהרבה מקרים הכירה ואשררה וחתמה, את האמנות אתם מכירים, את ההצהרה משנה שעברה על זכויות עמים ילידים אתם מכירים. אמנם ישראל נמנעה מלהצביע,

יו"ר, אליעזר גולדברג: את מדברת על התאמת היישוב לתרבות,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לדוגמה, נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לתרבות,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לצרכים התרבותיים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לתרבות ולצרכים,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: של האוכלוסייה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון. על-מנת לכבד,

יו"ר, אליעזר גולדברג: ברור.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא רק, זאת אומרת, אם אנחנו אומרים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: ברור, הנקודה הזאת ברורה. טוב.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אולי רק בהערת שוליים, בכובע האישי שלי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: חוב?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: הכובע האישי שלי, אני הפסקתי בדיוק את

הדוקטורט שלי, אבל לפני שהפסקתי אותה, אני עסקתי בנושא

של מעמד אישי לנשים מוסלמיות, נקודת מבט השוואתית של

סוגי המשפט השונים בישראל ובמיוחד על נושא של ריבוי נשים.

אז אני רוצה לומר שהזכות לקבל, לכבד את התרבות, באמת

לפעמים מגיעה לאתגרים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זאת אומרת, את לא נגד כפייה, אכיפה של חוק

הביגמיה?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני חושבת שהמצב,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: את חושבת שצריך לאפשר את הביגמיה?
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא, לגמרי לא.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: או כן לאכופ את החוק הפלילי?
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני חושבת שהכלי של החוק הפלילי הוא לא
 בהכרח הכלי הנכון, אבל אני בהחלט בעד,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: איזו אכיפה אחרת יש לך?
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אכיפה, קודם כל, הרי לפני שאנחנו כופים, טוב,
 מדינת ישראל באה עם ערכים זרים לחברה הבדואית,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: עזבי, בסדר,
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: שנייה. ולפני ש, כשבאים בכפייה,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: יש לנו בעיה של ריבוי נשים. שאלתי, האם האגודה
 שלכם, היא בעד אכיפת החוק הפלילי בנושא הזה, או לא? האם
 אתם בעד ביגמיה, אתם נגד ביגמיה, מה עמדתכם? זאת השאלה.
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: האגודה לזכויות האזרח לא עסקה עד כה ספציפית
 בנושא הזה ולכן אני אמרתי והקדמתי שזו העמדה האישית שלי,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר, עמדתך האישית שלך.
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: והעמדה האישית שלי אומרת,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: מה היא אומרת?
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: שריבוי נשים היא תופעה שפוגעת בכבוד האישה
 והיא תופעה פסולה,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון.
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: וצריך,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: ולאכופ אותה.
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: שנייה. לא אמרתי לאכופ אותה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא לאכופ?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא אמרתי לאכוף,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: את אומרת, היא תופעה פסולה, אבל כל אחד יעשה
 כהבנתו?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא, לא. אני אומרת,
 עו"ד בר סלע: לא לאכוף אותו בדין הפלילי, היא אומרת. אני שמעתי,
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: בדיוק.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לאכוף אותו בדין האזרחי?
 עו"ד בר סלע: היא אומרת - בהסבר, בשכנוע,
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא לא, לא רק בהסבר ובשכנוע. אני עובדת על
 זה,

עו"ד בר סלע: בשכנוע, בחינוך, בכל מיני דברים כאלה.
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא רק, לא רק. גם בכלים, גם בכלים משפטיים.
 במדינת ישראל אין הפרדה ברורה בין דת ומדינה והדין האישי
 בכל-זאת מתנהל, זאת אומרת, דיני המשפחה מתנהלים לפי הדין
 האישי ובעניין הזה, פסק-דין מלחם וכל המסביב שמצד אחד
 החוזים הם תקפים ומצד שני כאילו יש עבירה פלילית, היא בסופו
 של דבר מביאה לתוצאה שפוגעת בנשים כי יש כאן מגוון,

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר, אז מה עושים?
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אז קודם כל, מאפשרים להתנות בחוזה הנישואין,
 וזה דבר שאפשר בקלות לעשות לפי הדין הדתי ואנחנו עובדים
 עליו במקום אחר שאני חברה בו זה ועד הפעולה לשוויון בדיני
 אישות לנשים ערביות, למשל מקדמים כתובה שיש בה התניה
 שאוסרת על ריבוי נשים וקובעת או שהראשונה מגורשת או
 שהשנייה מגורשת,

עו"ד בר סלע: כשהאישה מתחנת, אחד מהתנאים זה שהבעל לא יכול
 לקחת אישה על פניה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ההצעה שלי היא שזה צריך להיות חלק מתנאים שבעצם להפוך את הנטל, שבמקום שהיום, היום המצב החוקי היום הוא שלפי המשפט המוסלמי, אישה יכולה להתנות בכתובתה מה ש, הרבה מאוד דברים. וזה גם לפי החוק העותומאני.

אבל במצב חברתי שבו הנישואים נעשים במין טקס והלחץ החברתי, קשה לנשים לבוא להתנות ולכן אני מציעה בדיוק ההפך, אני מציעה שבתי-המשפט, בתי-הדין השרעיים, יפעלו להוצאת חוזה נישואין שיש בהם תניות שישפרו את מעמד האישה וימנעו את הפגיעה ואחד מהם, להתנות שלא יתחתן על פניה ויאפשרו לה גם זכות לצאת מהנישואין באופן מידי, כולל פיצויים בעניין הזה. וזה הרבה יותר טוב מאכיפה פלילית שבפועל לא מתקיימת. אני לא מאמינה שיקיימו אותה ובסופו של דבר, האכיפה הפלילית מותירה את האישה, את שתי הנשים ואת כל הילדים, ללא פרנסה, ... [מדברים יחד]

יו"ר, אליעזר גולדברג: תראי, אם את, אם את רוצה להגן על האישה, וזאת הכוונה שלך,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז קשה לראות איך ההגנה הזאת ניתנת כשאומרים לאישה - תתני תנאים.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הרי את יודעת,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ולכן צריך שיהיה הפוך.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא לא לא. הרי בסופו של דבר זה הפוך, אבל גם אז, גם אז, צריכה להיות הסכמה של האישה לכך.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אנחנו צריכים ליצור מצב,

יוסי ישי: חוזה אחיד.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אנחנו צריכים ליצור מצב להעביר את נטל השכנוע ולהעביר את הלחץ החברתי, מצד אחד, אבל מה שיותר חשוב, ליצור מצב שלא יהיה בו-זמנית שני חוזי נישואים תקפים לפי הדין הדתי. כי היום מה קורה? אז הוא התחתן. הוא גירש, הוא התחתן והחזיר, הוא הלך לבית-סוהר, המקסימום שניתן עד עכשיו זה שישה חודשים. הלך לבית-סוהר לשישה חודשים, אין בכלל תיקים כאלה בנגב, ויצא. ומה עשינו? לא פתרנו את מצוקת הנשים, לא פתרנו את הפגיעה בזכות לשוויון ולא פתרנו את הפגיעה בזכות לכבוד,

עו"ד בר סלע: שישה חודשים, כדאי להתחתן עם עוד אישה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ולכן אני מציעה ראייה, וכאן משתלבת הזכות לכבוד עם הזכות לתרבות.

אני מציעה ראייה אחרת. אני מציעה ראייה שבאה ושואבת פתרונות לפגיעה בזכויות אדם שהם ישימים, ושהם באים לא בדרך של כפייה של שלטון שנתפש זר לדין האישי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אלא ראייה אחרת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: את מכירה את האוכלוסייה הבדואית וגם את הגישה של בתי הדין הדתיים יותר טוב ממני, אז אני מניח שאת חושבת שזה פיתרון שיוכל להתקבל, בסדר. שמענו.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: בכל אופן. אבל זה לא,

יו"ר, אליעזר גולדברג: יכול להיות ספק לגבי השאלה האם בתי הדין השרעיים יהיו מוכנים ללכת בדרך הזאת, צריכה להיות הסכמה מצדם ללכת בדרך הזאת, נכון?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא בהכרח, לא בהכרח.

יו"ר, אליעזר גולדברג: האם הם פתוחים לקבל את ה, עו"ד באנה שגרי-בדארנה: יש, יו"ר, אליעזר גולדברג: זה צריך להיות בדרך של פסיקה. עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא לא, זה צריך להיות בדרך, עו"ד בר סלע: חקיקה כללית. עו"ד באנה שגרי-בדארנה: בעצם, טוב, זה באמת לא הנושא שלנו. אבל אולי מזה אנחנו,

עו"ד בר סלע: חשבת על אפשרות שתהיה חקיקה ספציפית כזאת? עו"ד באנה שגרי-בדארנה: עוד פעם, זה לא הנושא שלנו. עו"ד בר סלע: נכון. עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ובאמת, כאילו, אפשר כאן לעשות הגיגים, יו"ר, אליעזר גולדברג: חרגנו, חרגנו, חרגנו ממסגרת הדיון. עו"ד בר סלע: מאה אחוז. עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אבל הזמן שלי מוגבל. יו"ר, אליעזר גולדברג: נחזור חזרה. עו"ד בר סלע: אבל היה חשוב לשמוע. יו"ר, אליעזר גולדברג: נחזור למסלול. עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ככל שייוותר זמן ותרצו לשמוע, אני אשמח, אבל אני באה לכאן להציג משהו אחר. עו"ד בר סלע: כן, אין בעיה. יו"ר, אליעזר גולדברג: נחזור.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני באה לכאן להציג תפישה, קודם כל, לתת לכם עדכונים מקיפים, במיוחד שאנחנו היום במאי, והוועדה שמעה הרבה מאוד עדים והיו כל מיני תפישות ובעצם, כשמסתכלים על הסדרת ההתיישבות הבדואית בנגב, קרי, מבחינתי - הכרה בכפרים הבלתי מוכרים, ולזה נגיע, אנחנו מדברים על שלושה

מישורים. מישור אחד, זה סוגיית הקרקעות, לזה אני אגיע בסוף כי זה לא התחום המרכזי שלי, המישור השני, זה תחום התכנון, והמישור השלישי זה מישור השירותים והזכויות וכל זה אני מכניסה תחת הזכות לכבוד והזכות לשוויון.

אז כפי שאמרת, לא צריך להרחיב היום במילים על היווצרות מצוקת הכפרים הבלתי מוכרים, אבל אם התחלנו מהדין האישי, אז אני אצא ממנו לאמירה מאוד חשובה ואולי לא קלה, אבל בכל-זאת, חשוב לי לציין אותה. על הארץ הזאת עברו הרבה מאוד כיבושים וכובשים, שלטונות התחלפו, אנשים נשארו וחלק התחלפו. השלטון העותומאני היה שלטון כיבוש וצריך להבין את זה ואם השלטון העותומאני לא נתפש כשלטון זר לגבי מוסלמים בארץ הזאת בכל הנושא של הדין האישי, הוא בהחלט נתפש שלטון זר בכל יתר הנושאים ובמיוחד בנושא הקרקעות.

לא צריך היום להרחיב במילים על הזרות והניכור ועל המתחים בין האוכלוסייה המקומית לבין השלטון העותומאני ועל זה שאם החקיקה לא שיקפה, לא היתה חקיקה דמוקרטית, לא שיקפה את הצרכים של האוכלוסייה ולא נבעה מתוך הזכויות שלה והצורך להגן על הזכויות שלה, אלא הצורך להגן על השלטון.

גם הבריטים היו שלטון כיבוש בארץ הזאת וכשהוקמה מדינת ישראל, גם היא בעיני האנשים שגרו כאן, התחילה כשלטון כיבוש.

60 שנים עברו ויש לנו מטרה מאוד מאוד חשובה, להגיע למצב שבו כל אזרח במדינה הזאת וכל תושב במדינה הזאת, ירגיש שהמדינה שלו, יקבל יחס מכבד ושוויוני ויזכה למימוש שוויוני של כל הזכויות שלו.

ואני שמחה שהוועדה הזאת באמת אפילו שהיה לנו השגות על ההרכב שלה, על פרק הזמן הקצר שהוקצב לה, כשישה חודשים, בהחלטת הממשלה הוקצבו שישה חודשים, אדוני,

יו"ר, אליעזר גולדברג: במידת האפשר.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: כן, אני שמחה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: צריך לקרוא את כל מה שכתוב, לא רק מה שרוצים לקרוא. כתוב שם במידת האפשר.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני שמחה שזו תפישתך. שזה במידת האפשר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, מה זה תפישתי? זה כתוב. מה זה, אני אומר, עו"ד באנה שגרי-בדארנה: בכל אופן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא זה זאת תפישתי. זה מה שכתוב. אם אני לא טועה בניסוח, היה כתוב במידת האפשר.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: וככה, למשל, אמנם יש בוועדה גם חברים מקרב האוכלוסייה ואני שמחה על כך, אבל בעוד, למשל אין ייצוג לנשים בדואיות בוועדה, למשל, אין ייצוג לכל האינטרסים של כל האנשים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: ולכן-?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ובכל-זאת, ובכל-זאת, עו"ד בר סלע: ולמרות הכל.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ולמרות הכל, אנחנו רואים בוועדה הזאת באמת חלון הזדמנויות נדיר וחשוב, במיוחד גם בתזמון, שיכול להביא להצעה של מדיניות שתשנה כיוון ממדיניות תקופה, ממדיניות פטרנליסטית, למדיניות שבאה לכבד את עיקרון השוויון ואת הזכות לכבוד של האוכלוסייה הבדואית בנגב. כשדיברנו על הזכות לכבוד, אז באמת מקודם שאלתם את העד לפניי, לכל אחד, לזה, יש קבוצות שזקוקות להגנה מיוחדת של הדין והן

זכאיות לכך, למשל המיעוט החרדי בישראל. גם הוא צריך לכבד את זכויותיו בכל הקשור לצורת התיישבות, לדיור. לא יעלה על הדעת שבתוך יישוב שמרביתו חרדים, יהיה אפשר לנסוע בשבת כשכל השכונה היא חרדית. ואני מניחה שהוועדה כבר משוכנעת שחלה חובה, שכל מדיניות של הסדרת ההתיישבות הבדואית, תתחשב בצרכים של האוכלוסייה.

מה כן.

את ההיסטוריה כבר שמעתם מהרבה מומחים, כולל יוסקה בן דוד, לא צריך לחזור על זה, אבל ב-1965, חוק התכנון והבנייה, ואז בשנות ה-80 כמדומני, תוכנית תמ"מ 4 ואחר-כך בשנות ה-90 תמ"מ 4 / 14, תוכנית המתאר המחוזית למחוז הדרום והתוכנית הזאת שאמנם קל לך דודי להתייחס אליה אולי כהיסטוריה, אני עוד לא רואה בה, לצערי, היסטוריה, התוכנית הזאת לא משקפת בכלל, בעצם מתעלמת ממחצית האוכלוסייה הבדואית בנגב, לא מעלה אותה על המפה.

ואתה מסתכל על המפה ואנשים באים אחר-כך מומחים בתכנון ומדברים על אילוצים תכנוניים, אבל אני רוצה עוד לבקר את התפישה הראשונית. ברגע שתכנון לא משקף את המציאות, ברגע שעל התכנון לא מעלים על התכנון יישובים שקיימים,

יוסי ישי: יש סתירה בין תכנון למציאות? הרי תכנון הוא בא,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון, בדיוק.

יוסי ישי: הפוך. המציאות באה אחרי התכנון, כאילו, היישום.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אבל זה לא נכון. מדינת ישראל לא באה לשטח ריק, מדינת ישראל הגיעה לארץ שהיו בה יושבים, הבדואים ישבו כאן. המדינה ריכזה אותם, מי שנשאר מהם, ממקומותיהם ההיסטוריים, מאדמותיהם ההיסטוריות, לתוך אזור א-סייג. חלקם

המשיך להתגורר על אדמות שהוא החזיק בהם לפני כן, ולא ניכנס עכשיו למה מהות זכות הקניין שלהם, וחלק הועבר בעצם והעברה הזאת, בלשון של זכויות אדם, היא, זה בעצם טרנספר בסופו של דבר. האנשים האלה הם עקורי פנים, זו השפה, אם אנחנו מדברים על, מדובר בעקורי פנים, אנשים שאיבדו את ה, איבדו בגלל הממשל, זאת אומרת לא מעצמם, הם לא נדדו, הם לא ברחו. באה המדינה והחליטה שהצרכים שלה שהאנשים האלה יגורו במקום מסוים.

ד"ר סנדי קידר הציג את התפישה שלו, של הזכויות הקנייניות ומה יכול להיות ואני רוצה לצדד באמת בכך שבתוך אזור א-סייג, האוכלוסייה הערבית הבדואית בנגב, יש לה זכויות בקרקע. הם לא פולשים. בין אם כי יש להם זכויות קניין מעצם העובדה שזו אדמתם לכל אורך השנים ואנחנו ניכנס אחר-כך למה זה אדמתם, ובין אם כי הם ברי רשות בתמורה כיוון שלמשל אל עזמה, שגרים היום גם בוואדי אל נעם, גם ברחמין, גם בעאבדה וגם בביר הדאג', לכולם היו אדמות היסטוריות במקום, לא רק במקומות האלה, בחלסה, במרטבעה, בהרבה מאוד אזורים והם הועתקו והועברו, הם עקורי פנים ומגיע להם זכויות בגין ההעברה שלהם.

מלכתחילה נקודת המוצא היא שאסור להעביר מיעוטי מולדת. חל איסור על העברת מיעוטי מולדת לפי המשפט הבינלאומי של זכויות אדם. אם יש כורח, ממש כורח, ומעבירים אותם, זה צריך להיות בהסכמתם, למיקום חלופי ועם פיצוי הוגן בקרקע. וקרקע חלופית.

ובעניין התכנון, התכנון הגיע למציאות קיימת. תוכנית מתאר אמורה לשקף את המציאות ולהציע פתרונות לפיתוח לעתיד. אבל היא

לא יכולה להתעלם מהקיים. אי-אפשר לבוא למקום שיש בו מאות תושבים ולהחליט, אני אתן דוגמה. אל ררא, זה בהתנגדויות. אל ררא זה יישוב, זה נקרא הרי עירא בעברית, אנשים שם גרים לפחות 300 שנה, אנחנו היינו בשטח הרבה מאוד פעמים, יש שם מערות קדומות, יש שם התפתחות של צורת,

עו"ד איתי בר: איפה זה?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: הר עירא, נקרא בעברית.

דודו, אתה יודע איפה אל ררא, נכון? הרי עירא, זה,

דובר: כביש צומת שוקת.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: הם היו שם. ומה התכנון קובע שיש שם? יער. יער אין. תושבים - יש.

והתפישה שלנו היא שהתכנון לא יכול להתעלם ממציאות קיימת. קודם כל משקף את המציאות הקיימת ואז מתכנן,

עו"ד בר סלע: כמה יש שמה בערך אנשים?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: באל ררא יש בערך 3,000 תושבים.

קודם כל, משקף את המציאות הקיימת ומזה מפתח את האזור לרווחת כל תושבי המדינה וכל אזרחיה ובאופן שוויוני.

מה שתוכניות המתאר עשו, הם התעלמו מהמצב הקיים, וזאת אחת הדרכים להיווצרות מצוקת הכפרים הבלתי מוכרים. הם היו שם, והם לא הופיעו על המפות. ואז כשהם לא הופיעו על המפות, תכננו עליהם דברים אחרים. חשאים זאני, כ- 2,000 תושבים, בחלקה נמצאת בתחום שהיום אולי אפשר לקדם אותו, התכנון לא רואה אותה, היא לא מופיעה על המפה התכנונית, לא בצורה של פוליגון, לא בצורה של פריסה אחרת, לא בשום דרך, ואז בא

כביש 6 ועולה עליה. ואז אומרים - אה, יש לנו אילוץ תכנוני, כביש 6 שם, חייבים להזיז את האנשים.

לא, לא חייבים להזיז את האנשים, חייבים להזיז את הכביש. אנשים גרו שם לפני הכביש. מי שתכנן את הכביש, תוך פגיעה בעצם הקיום של האנשים, עשה מעשה פסול. ואז בוחנים דרכים חלופיות לכביש, לא מקום חלופי לתושבים.

אז בעצם העתירה באמת בגלל שתמ"מ 4 / 14, היה בה בדיוק שתי חלופות, וגם אז זו היתה, שצריך לזכור, אנחנו מדברים על, העתירה הוגשה בשנת 2000, התוכנית כבר הופקדה בשנת 96, זה היה לפני בג"צ קעדאן. זה היה בעידן שלפני ה- Politically correct, עוד כתבו יהודים ולא יהודים, אז יכולנו בקלות לזהות אפליה. והתוכנית קבעה שלאוכלוסייה הבדואית יש אחת משתי חלופות. או צורת ההתיישבות של העיירות, או כלום. או לחיות בכפרים שלהם, באורח החיים שלהם, תוך סכנה מתמדת של איבוד הגג שלהם, תוך פגיעה בזכות לביטחון אישי, כי בלי קורת גג אין לך פרטיות ולא צריך להרחיב מעבר לזה, מה ההשפעות של הריסות בתים על התושבים.

במהלך הדיון בעתירה, התחייבו מוסדות התכנון לתקן את המעוות. הכירו באפליה, אמרו - התוכנית המטרופולינית תתקן את המעוות. האם כך קרה? האמנם התוכנית המטרופולינית תיקנה את המעוות?

אז כפי שדודו כהן הציג כבר בפני הוועדה, התוכנית ניסתה לצעוד צעד אחד קדימה, לכיוון פיתרון הבעיה. מצד אחד, שיקפה את היישובים שהיום, יש כבר עשרה בערך, שבהחלטות ממשלה שונות וכבר היו בהליכי הסדרה והכרה, אחד מהם זה דריג'את שאולי זה אחד המקרים היחידים, אחד משני המקרים שאני

יכולה להגיד שהוועדה המחוזית גילתה באמת הקשבה לצורכי הקהילה וראתה שהפיתרון קיים. שאם יש אוכלוסייה קיימת, להפך, להפך. הקהילה גם כן גילתה נכונות לתכנון והתפשרה, יוסי ישי:

היה פה חיבור של שני אינטרסים.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: הקהילה במשך 20 שנה, ביקשה הכרה, ביקשה בדיוק את אותו תכנון שנמצא עכשיו, משך 20 שנה אף אחד לא הקשיב לה. החלטת הממשלה בדריג'את היתה להכיר בה, אבל בעצם בלעו אותה בתוך העיירה מרעית. ורק בוועדה המחוזית הבינו שלא ניתן לקדם את התכנון של דריג'את, תוך התעלמות מצרכי התושבים. ואי-אפשר לומר שזה דבר שהתושבים, התושבים מראש באו עם התפישה המתפשרת, וכל הזמן המדינה אמרה לא וזה בעיני גם חשיבות הוועדה היום. האנשים דופקים ומתדפקים על הדלתות שנים, 60 שנה הבעייתיות הזאת קיימת. הפיתרון הוא הרבה יותר קל ממה שחושבים.

אם מסתכלים על היישובים, הכפרים הבלתי מוכרים ובוא, מכל מיני, נגיד 45 יישובים, נגיד 100 אשכולות, נגיד יישובים במועצות אזוריות, יש כל מיני דרכים לפתור את זה, אבל ברגע שנותנים לאנשים את הביטחון שמכירים בהם, שלא יזיזו אותם כי על גביהם רוצים להקים יער, אלא את היער אפשר להקים לידם, אז כבר צעדנו צעד אחד קדימה ביצירת אמון בין התושבים למדינה, בין המיעוט הזה למדינה.

יוסי ישי:

כשאת אומרת תושבים, את מדברת על פרט, על פרטיים או על הנהגה? על מה את מדברת? בגלל שכאן נאמרו לנו בכל מקום, כל פרט רוצה להופיע בפני עצמו, אין הנהגה מחייבת, ואת מציגה כאילו תמונה - חבר'ה, שבו עם הנהגה, תסכמו אתם דברים, אפשר להעביר כבישים, אפשר להפקיע קרקעות לצורכי ציבור.

בכל הישיבות שקיימנו כאן, נאמר לנו לא כך וכך זה גם קורה בשטח.
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: קראתי את רוב הפרוטוקולים שהתפרסמו לפחות
 שהגיעו לידיי ואני מכירה את האוכלוסייה הזאת הרבה שנים. מה
 שנציגי התושבים אמרו, הם אמרו שני דברים בו-זמנית, אמרו -
 בעניין תביעת הבעלות, הזכות הקניינית שלי,

יוסי ישי: אני מדבר על התכנון.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני עונה לך.

יוסי ישי: סליחה, כן.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני לא מוכן שאדם זה או אחר יגיד, יגיד לי
 מראש, תוותר על האדמה שלך או תקבל אותך, על אדמה
 פרטית שלי, יש לי זכות ואני רוצה שידברו אתי אישית.

יוסי ישי: OK.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: זה היבט אחד.

אבל בהיבט התכנוני בהחלט יש לאוכלוסייה הנהגה,

יוסי ישי: יש קשר לבעלות. בגלל שאם בהיבט התכנוני צריך להעביר
 כביש והפרט אומר כל עוד שאני טוען בעלות על הקרקע שעליה
 צריך לעבור הכביש, אתה לא תדבר עם הנהגה, תדבר אתי,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: זה הפוך.

יוסי ישי: אנחנו במבוי סתום.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: זה הפוך, אדוני.

כי נכון, אני מבינה שגם כש, למה זה הפוך? כי, אנחנו כבר רצים
 לפיתרון.

התפישה שלנו היא שקודם כל צריך למפות, יחד עם הנציגים של
 האוכלוסייה והמועצה האזורית לכפרים הבלתי מוכרים מייצגת
 את הרוב המכריע של התושבים,

יוסי ישי: כן, אנחנו ראינו את זה. הם באו והציגו את עצמם, ואחר-כך הגיע לכאן מכתב שאמר שכל מה שנאמר, הוא לא על דעתם.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא. זה לא ככה. באו והם הציגו שני דברים. הציגו ראייה כוללת של תכנון והציגו הצעה לפיתרון של קניין, של זכות לקניין של אנשים. ואז, בהיבט הזה, נאמר להם מהשטח, שנייה, בקניין פרטי, אל תתערבו.

יוסי ישי: לא, אתם לא מייצגים.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: בקניין הפרטי.

יוסי ישי: כן. אבל בואי נחזור למה שאמרנו קניין פרטי מול תכנון ציבורי.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ולכן, ברגע שקודם כל נותנים את הביטחון שלא מעיפים את האיש הזה מכאן, שהאיש הזה, שהיישוב כיישוב, יישמר. אז מתפתחים, מתחילים לשלב פתרונות קרקעיים, ולזה יש כל מיני דרכים לחשוב על זה, ובסוף מסיימים את התכנון לרמה המפורטת.

יוסי ישי: סליחה שאני מפריע לך, קל להגיד את זה מלמעלה. באופן מעשי, אנחנו רואים, זה לא כך.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: דריג'את. דריג'את.

יוסי ישי: דריג'את זה דוגמה,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: שנייה, בגלל,

יוסי ישי: תעברי על כל הערים. את רואה שכל הכבישים הם מפותלים,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אז מה?

יוסי ישי: את רואה שחלק מהכבישים תקועים באמצע, ולא סלולים.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אז מה?

יוסי ישי: בגלל שהאינטרס של הפרט גובר על האינטרס של הכלל, זה מה שקורה ביישובים האלה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: בחיפה אתה הורס שכונה כדי שיהיה לך כביש
ישר?

יוסי ישי: לא אמרתי להרוס. אמרתי,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: בסדר.

יוסי ישי: בחיפה הכבישים הם פחות או יותר ישרים, בבאר-שבע, הכבישים
פחות או יותר ישרים. פה את רואה מה קורה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: עוד פעם, התפישה שלנו היא תפישה הפוכה.
התושבים קיימים, וקודם כל צריך להכיר בצרכים שלהם. ואז
עושים איזון בין הצרכים של תושבי המקום, לבין צרכי פיתוח.
איפה שיש התנגשות חזיתית ואין מה לעשות,

יוסי ישי: בדרך-כלל כך עושים. אבל, כמו שקורה כאן, שמבוי סתום.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: כשאתה מכין תוכנית מתאר ואתה לא מעלה עליה,
אז הם היו 55,000 תושבים, היום המספרים, כל אחד מדבר על
מספרים אחרים, בין 65 ל-100,000. כשאתה מתכנן, מכין
תוכנית מתאר ואתה מתעלם לחלוטין מעשרות אלפי אנשים
שגרים בשטח, ולא, אפילו לא,

יוסי ישי: שהם גרים בשטח בצורה לא מתוכננת. לא מתוכננת.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: כי המדינה לא תכננה.

יוסי ישי: כן.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: זו אשמת המדינה.

יוסי ישי: ועכשיו את צריכה לתכנן.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון.

יוסי ישי: והאילווצים הם כאלה, שאת נכנסת למבוי סתום.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא, אתה לא נכנס למבוי סתום. יש מקומות
שבהם המבוי הסתום הזה, אתה נכנס למבוי סתום כשאתה עושה
דברים בכפייה. אבל תן לי לחזור,

יוסי ישי: לא אפריע.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אתן דוגמאות,

יו"ר, אליעזר גולדברג: העניין הוא שכל אחד תופש עמדה קיצונית, זה מה שקורה, ואין רצון למצוא איזה מוצא.

זה הכל, ואני אגיד לך, אני עד היום לא יכול לשכוח, עד היום,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא מאפשרים לי אפילו להציג את ההצגה שלי כאן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: את יודעת מה? לא אשאל אותך אף שאלה, יש לך עוד רבע שעה, אני מבטיח לך, שאני לא פוצה פה. בבקשה. רבע שעה יש לך. בבקשה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ובכן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני חשבתי שדווקא הדיאלוג הזה יכול משהו לתרום, עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון, אבל אני לא רוצה, יו"ר, אליעזר גולדברג: לדעתך לא? סיימנו.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני אשמח, על-ידי אדוני, יו"ר, אליעזר גולדברג: רבע שעה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אבל אני רוצה לדבר,

יו"ר, אליעזר גולדברג: רבע שעה. אם את מוכנה, בבקשה. אם את לא מוכנה, תגישי את הכל בכתב. יש לך רבע שעה להמשיך.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: טוב. ובכן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני רק מתפלא על העמדה הזאת, אבל זאת שאלה אחרת. בבקשה. רבע שעה. אני מנסה משהו להגיד, אז את

קופצת לי אתה לא נותן לי לדבר. בבקשה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא,

יו"ר, אליעזר גולדברג: בבקשה, רבע שעה לטעון. בבקשה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: בכל אופן, בחסות בית-המשפט העליון, תוכננה תוכנית מתאר מטרופולין באר-שבע. התוכנית הזאת נתנה פיתרון לשני יישובים נוספים שהם היישובים הגדולים, ונתנה אזור חיפוש שבו אפשר בעתיד, לפי קריטריונים שלא ידענו אותם אבל כנראה הם מגובשים אצלכם, אנשים יכולים לפנות ולבקש תכנון להכרה עתידית.

אני מציעה, אני מציעה להסתכל על התוכנית הזאת ולראות איך אפשר לשפר אותה, בהיבט של הסדרה תכנונית. קודם כל, התפישה לפיה האילוצים שקיימים בשטח, שקיימים על המפה, אבל לא קיימים בשטח, הם אילוצים תכנוניים שגוברים על זכויות התושבים, היא תפישה שכדאי לשנות אותה, ולבדוק בכל מקום, איך אפשר לשלב בין זכויות האוכלוסייה לבין הצרכים של כלל הציבור במדינה, בין אם זה צרכים של מסילות, דרכים או כל דרך אחרת.

אחת ההצעות הקונקרטיות היא להרחיב את תחום החיפוש. תחום החיפוש היום לפי חישובים שעשינו יחד עם המועצה האזורית לכפרים הבלתי מוכרים ועם ארגון "במקום" ועמותה המרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי, לא נותן מענה ל- 65% מתושבי הכפרים הבלתי מוכרים, לא מאפשר הסדרה במקום וגם לא מסביר מה החובה ומה האילוץ לפנות ואנחנו מציעים שהראייה תשתנה ותהיה בדיוק הפוכה.

אחת הדוגמאות שהצגתי כאן היא היישוב אל ררא, בהרי עירא, שתוכנן עליו ייעור, אבל היער לא קיים, אין שום סיבה שהתוכנית לא תעשה בדיקה מחדש של כל, תבדוק יישוב-יישוב, ותבדוק אם האילוצים שעמדו בבסיס התוכנית, הם אילוצים אמיתיים או שהם

אילוצים שניתן בראייה מתקדמת שמכבדת את העובדה שיש כאן אוכלוסייה ילידית על הקרקע, אפשר לשנות את התכנון הזה. אחד ההיבטים שמאוד חשובים הוא מגוון צורות ההתיישבות ומספר היישובים לאוכלוסייה הערבית הבדואית בנגב. אם לאוכלוסייה היהודית יש היום אפשרות לבחור בין למעלה מ- 100 יישובים כפריים קהילתיים בכל מיני צורות וגם חוות בודדים, לאוכלוסייה הערבית יש התחלה של הבנה שצריך לגוון את צורות ההתיישבות, אבל בקצב הזה, גם בעוד 100 שנה, לא נפתור את המצוקה. וצריך להבין משהו מאוד מאוד חשוב. הסדרת ההתיישבות הבדואית היא עניין שהוא משרת גם את המדינה וגם את התושבים. אף אחד לא רוצה לגור בבית שמחר יהרסו אותו, אף אחד לא רוצה לגור בבית שאין בו מים, שאין בו חשמל. ואת זה אפשר לפתור בהידברות ואנחנו התחלנו הליך של הידברות, אבל כל פעם שמשתנה ממשלה, כל פעם שמשנים גישה, פתאום חוזרים לגישה שאומרת - יש אילוצים שהם אילוצים לא קיימים בשטח ולא מתחשבים בזכויות התושבים ולא מתייחסים אליהם באופן שווה ומכבד.

אחת הדוגמאות לכך, ואם יטענו שכל אדם יכול לרכוש, במיוחד אחרי קעדאן, בכל מקום, אז אני אגיד שקודם כל, זה לא מדויק. בפועל, הרבה מאוד יישובים קהילתיים יש בהם ועדות קבלה, אפשרות להתקבל היא מאוד מאוד קשה, אחת הדוגמאות שאני רוצה להציג זה הנושא של גבעות בר. גבעות בר תוכנן כיישוב בדואי, בשל כל מיני סכסוכים הוקם, הוחלט על הקמת היישוב טראבין אלסנעא במקום אחר, ואז באה קבוצה של עוד 130 משפחות, שבט של עקורי פנים, שכונה בשנות ה- 50 בידי

הממשל הצבאי, עד היום בלי פיתרון, ואמר - למה לא תתנו לנו את הפיתרון הזה?

אם היו מאפשרים לאל עוקבי לגור ביישוב שהוא כבר היה קיים, 130 משפחות היו מוצאים פיתרון, והיו מתפנים מליד חורה ולא, והיינו פותרים מצוקה של אחד הכפרים הבלתי מוכרים. במקום זה, הפכו בהליך בזק את היישוב הזה ליישוב גבעות בר, ליישוב יהודי, שאפילו אילן ישורון באחת הישיבות כאן הדגיש שהוא לא מכיר יישוב יהודי עם 800 מטר מרובע רק למבנה ואכן זה תכנון שיועד לצרכים של האוכלוסייה הבדואית ובפועל הוסב ליישוב יהודי.

כשפנינו לתקוף ספציפית את ההסבה מיישוב בדואי ליישוב יהודי, בזמן שיש מחסור גדול מאוד בפתרונות תכנוניים ומגוונים לאוכלוסייה,

יוסי ישי: למה לא ליישב אותם בטראבין?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: שאלה טובה.

יוסי ישי: בטראבין, בטראבין.

עו"ד איתי בר: היתה, היה הליך משפטי על זה. היה הליך נרחב בבית-המשפט.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא, זה לא לזה, לא. לא נכון.

עו"ד איתי בר: אל עוקבי, העתירה, בוודאי שהיתה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נדחתה, אבל הוא שואל שאלה אחרת. הוא שואל למה לא היה שבט אל עוקבי בתוך, הוא שואל שאלה אחרת, אני הבנתי את השאלה שלו.

יוסי ישי: למה לא בטראבין?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: כן. קודם כל, אל עוקבי לא היתה,

עו"ד איתי בר: טראבין לא רצו.

יוסי ישי: זו הבעיה.

עו"ד איתי בר: סליחה על ההתערבות שלי.

יוסי ישי: זו הבעיה.

עו"ד איתי בר: פשוט, אני חולק בעובדות, אני יושב בשקט.

עו"ד בר סלע: קצת צודקת שמפריעים לה לגבש את הטיעון שלה, אני

חייב לומר, שכמעט רציתי לעבור ולשבת על-ידה, כדי להגן

עליה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: בכל אופן, ללא קשר ישירות אלה מסביב, בפועל

גבעות בר אושר כיישוב קהילתי, יש בו היום עשרות בודדות של

משפחות יהודיות, שאין צורך בעוד יישוב קהילתי יהודי כי

היישובים ריקים בנגב והעיקרון של צדק חלוקתי,

יוסי ישי: מה זה יישובים,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: היישובים היהודיים הקהילתיים בנגב, הם ריקים.

יש הרבה יישובים יהודים עם עשרות תושבים בלבד, ואפשר

לחזק אותם, לחזק את ההתיישבות היהודית הקיימת, ולחזק

אותה גם בהתיישבות חדשה וגם בכלכלה וגם בהרבה מאוד

דברים, במקום לתפוש איזה שטח קרקע ולהגיד - הנה עוד 30 או

40 משפחות ייכנסו לשם.

בפועל, אל עוקבי בלי פיתרון וגבעות בר יש אני לא יודעת מתי יגיעו ל-

500 או 300 תושבים בתי אב שהם רוצים להגיע, ואין באמת

כניסה אמיתית לכל מי שרוצה והחריג היחיד היה ג'מאל אל

גרינאווי שבגלל התערבות משפטית, ועדת הקבלה הסירה את

התנגדותה.

אז אני אומרת שהתכנון צריך לבוא מראייה הפוכה ממה שנעשה עד

כה. מראייה שאומרת - OK, לאיזו אוכלוסייה בנגב, יש היום

צרכים התכנוניים הגדולים ביותר, לאיזה אוכלוסייה בנגב, יש

מחסור בפתרונות התיישבותיים חוקיים. הרי אם אנחנו רוצים

להתגבר על חוסר, על המצב האנומלי הזה, שבו אנשים נאלצים לבנות בתים שלא כדין, החסמים התכנוניים מונעים הקמת בתי ספר ומרפאות ברוב המכריע של הכפרים הבלתי מוכרים, מלבד אותן 16, 19 נקודות שאושרו בתוכנית, בתיקון 40, יש עכשיו תיקון חדש, של 40. אז הדרך היא לבוא הפוך, למפות את הצרכים, לראות איפה ניתן לתת להם פיתרון מרבי ולתת את הפיתרון. לדעתנו, הפיתרון המרבי הוא במקום שאנשים יושבים, כי ככה ממילא הקרקע היא קרקע מופרת, גם, גם אם נתעלם לרגע מהזכויות הקנייניות ואני לא מתעלמת מהם כי בעיני זה היבט מאוד מאוד חשוב, גם בהיבטים תכנוניים גרידא, הקרקע היא כבר קרקע מופרת, לתושבים יש מוטיבציה להישאר במקום, ואפשר לפתח את המקום בכפוף להסדרת נושא הבעלות, באופן שייתן גם פיתרון הוגן למדינה וגם פיתרון הוגן לתושבים ואני אומרת את זה כיוון שאם אנחנו מסתכלים על כמות הקרקע שהאוכלוסייה מחזיקה בה, אנחנו מדברים על בערך 25% מאוכלוסיית המטרופולין, 27%, כשמחזיקים בפחות מ- 3% מהקרקע. ממילא, משיקולים אזרחיים גרידא, של שוויון והעדפה מתקנת, יש להקצות להם עוד יותר קרקעות.

אז בואו נכיר בקיים, ונקצה את ההפרש ולא נחשוב איך מעבירים, מורידים, ואיך מתגברים על התביעה הזאת או התביעה האחרת. הרי מלכתחילה, החטא של יצירת יישובים בראייה ריכוזית שרק הבדואים צריכים להתפנות ורק הם צריכים לעבור עיור ועיור מרוכז ואילו כלל האוכלוסייה היהודית בנגב דווקא חשוב לפזר אותה וכו' וכו', היא ראייה שהיא ראייה מפלה, בלתי שוויונית ופוגעת בזכויות אדם.

עו"ד בר סלע: את מציעה להכיר בכל הכפרים הבלתי חוקיים, במקומותיהם?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: הבלתי מוכרים,
עו"ד בר סלע: הבלתי מוכרים, סליחה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: כן. אני מציעה להסדיר תכנונית יישובים קיימים, שיש, אני מדברת על, כשאני אומרת יישוב, זה גם אחד הדברים שמוסדות התכנון צריכים להגדיר באופן מסודר קריטריון שוויוני לכל המדינה של מה זה יישוב, להגדיר 570 זה יישוב, צפיפות כזאת זה יישוב, להגדיר מה זה יישוב ואז למפות, אם יש עוד 20 להכיר בעוד 20, אם יש עוד 30 להכיר בעוד 30. למפות ולהכיר לפי קריטריונים שוויוניים.

האפליה היא אם כל רעה. אנשים שמרגישים מודרים מקבלת החלטות, מהשתתפות בקביעת מדיניות ומהשתתפות בקביעת עתידם וגורלם, הם אנשים ממורמרים והם לא אזרחים שיכולים לתרום ומדינת ישראל היום צריכה לומר - טעינו, עשינו עוול היסטורי, בואו נתקן אותו. זה היבט אחד.

אז כשאני נותנת דוגמאות, למה תוכנית המתאר המטרופולינית לא נותנת מענה? כיוון שהתוכנית הזאת, עדיין מתעלמת מהמציאות בשטח, קובעת אילוצים שהם אילוצים על הנייר, לפני שתבדוק את מי שבאמת גר על הקרקע וכשאנחנו הגשנו את ההתנגדות שלנו, הגשנו שש התנגדויות בשם שישה כפרים למועצה הארצית לתכנון ובנייה נגד תוכנית המתאר ועשינו מיפוי יחד עם המועצה האזורית לכפרים הבלתי מוכרים ועם גורמי תכנון ועמותת "במקום" והמרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי. מיפוינו ומצאנו שיש כמה סוגים של כפרים שאין, שהם בעצם יכולים לקבל הכרה והם לא מוכרים.

בין, אני אתן קודם את החריג. החריג הוא ואדי אל נעם. ואדי אל נעם באמת זה עקורי פנים, בין 5,000 ל- 6,000 תושבים, שרק בגלל הופעת חבר, נציג הוועד בפני הוועדה, הבנו שכל המשא ומתן שאנחנו מקדמים בעניינם הוקפא, וזה מאוד מאוד מצער. ואדי נעם עם עקורי פנים, הם יושבים על אזור שהוא אזור מסוכן בריאותית ומזהם וגם אילוצים ביטחוניים וכאלה, והם מבקשים כבר שנים צדק ומבקשים להעתיק אותם למקום אחר. זו קבוצה מאוד מאוד גדולה, זה בעצם הקבוצה הכי גדולה שקיימת והיישוב הכי גדול בכפרים הבלתי מוכרים, אין שום הצדקה בזמן שמתנהל משא ומתן על מיקום חלופי ואחרי שהתושבים, יושבים פה עם חמש חלופות, להקמת יישובים עבורם. הם היו מוכנים לנדוד לכל מקום ובלבד שיהיה מקום, אדמת מדינה נקייה ויוכלו להתחיל מחדש את החיים שלהם כיישוב שמתאים לצורת החיים שלהם, שהם ברובם מגדלים מקנה וגם חקלאות וכו' וכו'.

כל הפתרונות, כל חמש הפתרונות שהציעו נדחו, ואפילו שלא השתכנעו שהדחייה היא עניינית, בכל זאת אמרנו למינהלת הבדואים ולמועצה, מועצת אבו באסמה - תציעו לנו משהו אחר ואנחנו מוכנים לשקול כל דבר. גם שהיו מוכנים לשקול מרחק שהוא רק חמישה ק"מ מרמת חובב, זאת אומרת ממש על הגבול של המותר, עיר הבה"דים זה תשעה, הם היו מוכנים להסכים לחמישה ק"מ, בעצם אנחנו שומעים שמשרד הפנים הקפיא את המשא ומתן ולא, בגלל מדיניות שלא להקים יישובים חדשים. אני חושבת שהוועדה הזאת יכולה להמליץ על מדיניות הפוכה, מדיניות שאומרת - צריך לתת כמה שיותר אפשרות להסדיר את היישובים הקיימים. זה היבט אחד.

אם אנחנו מסתכלים על היישוב הכי קטן שגם, שזה סרע, זה יישוב שבעצם בדיעבד התברר לתושבים שאדמותיהם הופקעו בחוק השלום, הם לא ידעו על זה מראש. הם יושבים על אדמתם ההיסטורית, יש להם תיעוד אפילו בנייר על הזכויות שלהם בקרקע, ובכל זאת, לא מציעים להם פיתרון. אם אנחנו מסתכלים על אל ררא, אז במקום לשים יער על יישוב קיים, תזיזו את היער, תכירו ביישוב ותתכנן אותו.

היבט מאוד מאוד חשוב שאני ככה בגלל קוצר הזמן רוצה להגיע אליו זה נושא של פגיעה בזכות לחינוך ובזכות לבריאות ובכלל לזכות לקיום בכבוד. האגודה לזכויות האזרח הגישה הרבה מאוד עתירות ואתנו הרבה מאוד ארגונים וחברתי, חבצלת יהל, גם הציגה בפני בית-המשפט את רוב העתירות אז אין טעם להתחיל להתמקד בהם, אבל התפישה שלנו היא שכל עוד המדינה לא נותנת פתרונות תכנוניים ופתרונות התיישבותיים שוויוניים לאוכלוסייה, היא לא יכולה גם לפגוע בזכויות, בזכות שלהם לשוויון, בחינוך ושוויון בבריאות. לא צריך להרבות במילים על המצוקה בנושא הזה, על הפערים, על העוול. אני אתן שתי דוגמאות בהקשר הזה - תל אל מלח, זה יישוב שנמצא דרומית מכסייפה, יישוב בלתי מוכר, כ- 1,200 תושבים. העמדה המקצועית של משרד הבריאות כבר בשנת 2000 כשהגשנו עתירה כשביקשנו להקים מרפאות וקריטריונים שוויוניים להקמת מרפאות, לפריסת מרפאות בכל המדינה ולפי זה לגזור איפה בכפרים הבלתי מוכרים, אז משרד הבריאות, יש לו עמדה עקבית שחובה להקים שם מרפאה, העמדה הזאת לא מיושמת בגלל שמשרד הפנים מתנגד להקמת מרפאה.

אחת ההצעות שלנו לפתרון של הנושא הזה הוא לא להתנות את זכויות היסוד בהסדרה. הדרך הישימה לעשות את זה בשלב הזה, היא לאפשר בתוכנית מתאר מטרופולין באר-שבע, שיהיה, למה אי-אפשר לעשות את זה היום? כי מבחינת תקנות התכנון והבנייה, לא ניתן להוציא היתר, אפילו לא אישור חורג כפי שהיה נהוג בעבר, להקמת מוסדות ציבור, גם כשיש כורח וגם כשהעמדה המקצועית היא שצריך להקים. אבל אם יהיה סעיף מפורט בתוך תוכנית מתאר מטרופולין באר-שבע, שקובע שמוסדות בריאות וחינוך הם זכויות יסוד שחובה על המדינה לספק ולפי חוק, לפי חוקי המדינה חובה על המדינה לספק, אז בעצם נוכל להתגבר על המצוקה הזאת. זה לא אומר שעל כל מקבץ ועל כל הר וכל גבעה יקימו בית-ספר, אבל זה אומר שמשרד הבריאות חושב שצריך להקים מרפאה, תוקם מרפאה, שמשרד החינוך חושב שצריך להקים בית-ספר, יוקם בית-ספר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב. את צריכה לסיים.

עו"ד בר סלע: סליחה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תודה רבה.

עו"ד בר סלע: נדמה לי שהמרכז הערבי לתכנון,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא מופיעים.

עו"ד בר סלע: לתכנון, הם לא פה, הם לא באו. אז יש לי בכל-זאת,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה זה המרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: הם לא מופיעים.

עו"ד בר סלע: אז יש לי בכל-זאת שאלה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מאיפה את יודעת שהם לא?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: כי אני עבדתי איתם, אני מכירה אותם ואני יודעת

שהם לא מופיעים היום.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל הם ביקשו להופיע,
 עו"ד בר סלע: יש לי שאלה.
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני יודעת שלא יופיעו היום.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: שנייה, שנייה. ידוע לך משהו?
 דוברת: הם לא הודיעו.
 עו"ד בר סלע: תתקשרי אליהם.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: מה רצית לומר?
 עו"ד בר סלע: אם היא רוצה להתייחס לנושא הבעלות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אז בבקשה. אם הם לא באו,
 עו"ד בר סלע: כי יש לנו זמן.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אם הם לא באו, אז,
 עו"ד בר סלע: כן, יש לנו עוד זמן, אז אולי לתת לה עוד רבע שעה או 20
 דקות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: עוד רבע שעה, בבקשה.
 יוסי ישי: השאלה אם היא סיימה בנושאים האחרים.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, היא לא סיימה, הם עושים להם את העבודה יותר
 קלה, במקום להגיש כפי שצריך,
 יוסי ישי: היא תגיש.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, בסדר, אני אשמח מאוד לקבל. אני אשמח מאוד
 לקבל.
 אז אולי לגבי הבעלות, אם יש לך משהו להוסיף, או אם יש לך רבע
 שעה, בבקשה.
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אז אולי באמת, אני מודעת לחקיקה הקיימת,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: ש-מה?
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני מודעת לחקיקה הקיימת, לחוקים הקיימים. אני
 אמנם לא מומחית לדיני קניין, אבל אני מכירה את פסק-דין אל

הוואשלה, אני יודעת, אני מבינה, ותקנו אותי אם אני טועה, שהוועדה מודאגת משני היבטים. קודם כל, מה התוכן או מהות הזכות, בהנחה שיש זכות, מה תוכן או מהות הזכות של הבדואים בקרקע, והסוגיה השנייה היא איך מתגברים על מצב שבו הכרה בתביעות הבעלות תוביל לחלוקה לא שוויונית של הקרקע, בתוך האוכלוסייה עצמה, וכיצד זה משפיע על תכנון היישובים ואכלוסם.

אז קודם כל בהיבט של הזכות לקניין. כפי שאמרת, התרבות, וכפי שאמרו מומחים בנושא הזה, התרבות הבדואית לא התנהלה לפי רישום ולא התנהלה לפי הרשאה ולא ראתה לא בשלטון הטורקי ולא בשלטון הבריטי, שלטון שמשרת את הצרכים שלה או כתובת לרצונותיה ואני מקווה שהוועדה הזאת כן תשמש כתובת ותמצא את הפתרונות.

וגם לא ארחיב כאן, זאת אומרת, נושא שהוא מאוד חשוב, זה נושא מה המשמעות, זאת אומרת, לא רק של מי הקרקע אלא גם נניח שנעביר את כל הקרקע לתובעי הבעלות, זה עדיין לא יספיק לפיתרון המצוקה ו-ועדה מכובדת קודמת כבר קבעה, ועדת אור, באמת באופן ככה, התייחסה באופן לא מבוטל, לחקיקה שבעצם הובילה להעברה חד-צדדית של קרקעות מהמיעוט הערבי במדינה, ובכלל זה האוכלוסייה הבדואית, למדינה שבפועל שימש יותר ליהוד המרחב והיום הגיע הזמן לנקוט גישה אחרת, גישה אזרחית וגישה שוויונית.

התפישה שלנו היא תפישה שאומרת שאם בית-המשפט, כב' השופט חלימה, בפסק-הדין אל הוואשלה, בעצם נקט גישה מצמצמת של מה המשמעות של יישוב וזו גישה שהסתמכה על תפישה שלא בהכרח באה מנקודת הראות של האוכלוסייה. כי מה זה

ישוב עבור האוכלוסייה, בזמן שהיא גרה כאן לפני הקמת המדינה ואיך המבנים נבנו, מה נחשב נווד, צילומי אוויר הם תופשים אוהלים, לא תופשים אוהלים, יש כאן הרבה מאוד סוגיות. ובעצם, היום במיוחד אחרי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, ואחרי כל ההתפתחויות, גם במשפט הישראלי וגם במשפט הבינלאומי של זכויות אדם, אפשר לבוא ולהציע פרשנות אחרת של הגדרת יישוב וככה נגיע למצב שלא בהכרח ייראו באדמה הזאת אדמת מוואת, ובעצם, מבחינתנו, אם הליך ההסדר, צריך להיות הליך הסדר שהמדינה לא תגיש בו תביעות נוגדות.

כפי שבהרבה מאוד מקומות לא נעשה. זאת אומרת, יש כאן אדם שתובע בעלות על קרקע, האדם הזה מחזיק בקרקע, הוא והוריו ודורות אחורה, אין שום סיבה לא לאפשר ולדעתי, הצדק מחייב והזכויות, זאת אומרת תפישה שוויונית של זכויות אדם ותפישה שמכבדת את הזכות לתרבות, מחייבת שנעשה פרשנות יותר, מצד אחד פרשנות יותר מרחיבה ושל המשמעות של האדמה ובעצם כן להכיר בתביעות.

יש כל מיני אפשרויות איך אחרי שמכירים בתביעות, מתגברים על המצוקות ואבל לפני זה רק דבר אחד, זאת אומרת אני חושבת שחלק גדול גם מהפרישה של ההתיישבות היום, נובעת מחוסר הביטחון לגבי הזכות בקרקע. אדם שאדמתו מוסדרת ורשומה על שמו, לא צריך לאחוז בה בפועל, לא צריך לשבת שם ושהבן שלו ישב עשרה מטרים, איזה קילומטר ממנו, כדי לתחום אותה.

ולכן, אני חושבת שקודם כל הכרה של המדינה בזכויות הקניין של האוכלוסייה בקרקע, בלי, זאת אומרת, הרי מה מונע את זה? אם באל הוואשלה המדינה לא היתה מגישה, זאת אומרת, לא היתה

מתנגדת לזכות ופקיד ההסדר לא היה מגיע לבית המשפט המחוזי, לא היינו מגיעים גם לעליון. כי זה בעצם שאלה של מדיניות. אפילו לא צריך לחוקק חקיקה בשביל זה, צריך לבוא מדיניות שאומרת - היום, במצב הקיים, ועם כל השינויים בשטח, אין שום הצדקה, אנחנו מוכנים להכיר בכך שהאדמה הזאת לא היתה מוואת, בין לפני משורת הדין ובין לפי הדין, ולא להגיש תביעות נוגדות. מרגע שלא הוגשו תביעות נוגדות והוכרה הקרקע, אז באמת יהיה לפלוני 1,000 דונם, ואז השאלה,

יוסי ישי: ואיך זה יתברר? במתכונת הפשרנית, איך זה יתברר בכל-זאת?
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: כפי שהתברר בכל המקומות שלא היה בהם הסדר בארץ, במובן הזה שאדם צריך להוכיח את הזכויות שלו,
 יוסי ישי: לא מכיר הסדרים כאלה אחרים שהיו בארץ. בארץ ההסדרים היו על-פי חוק. את מדברת פה משהו,

עו"ד בר סלע: יש הסדר שבא בן-אדם ואומר,
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: יש הסדרים. איך עשו בצפון? איך עשו בצפון, בכפרים הערביים?
 עו"ד בר סלע: כן, אני יושב פה 50 שנה,
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: גם בכפרים הערביים בצפון, לא כל הקרקע מוסדרת בירושלים.

יוסי ישי: איך זה נעשה?
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: בירושלים זה המקום שהכי לא מוסדר.
 עו"ד בר סלע: זאת אומרת, את אומרת לוותר על התביעות הנגדיות,
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נוגדות.
 עו"ד בר סלע: ולבדוק,
 עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ולבדוק, נכון.
 יוסי ישי: לבדוק מה?

עו"ד בר סלע: צילומי אוויר,

יוסי ישי: לבדוק מה?

עו"ד בר סלע: עדויות וכל מיני דברים כאלה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: כשבדקים, אז ברור שיש את הכלים המערביים המקובלים, אבל אי-אפשר להסתפק רק בהם וצריך, וגם פה העידו ד"ר סנדי קידר וגם יוסק'ה בן דוד, על כיצד נעשתה העברת זכויות בקרקע, בין התושבים, לפי חוקיהם, לפי מנהגיהם. אז קודם כל צריך באמת לבדוק לעומק, איך זה נעשה ולברר את זה. אם המנהג אמר שאם שמים את האבן הזאת בעומק הזה ואדם הוכיח שאכן ככה, ואין מחלוקת בינו לבין שכנו,

עו"ד בר סלע: זאת אומרת הוא יצטרך להוכיח, לצורך הדוגמה שלך,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: הוא יצטרך להוכיח, כמובן,

עו"ד בר סלע: שהוא שם את האבן שמה,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לא מחלקים אדמה חינם.

עו"ד בר סלע: הבנתי.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: שסבא שלו, אבא, לא משנה, צריך להראות,

יוסי ישי: יש תורה כתובה כזו? תורה לא כתובה כזו? אפשר לראות אותה? אפשר לשמוע?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: כפי שאמרת, אני לא מומחית לקרקעות, האדם, ד"ר סנדי קידר בעצם עוסק בנושא הזה כבר שנים, הוא הציג כבר בפני הוועדה, אני יודעת שהוא מכין דו"ח מקיף בנושא הזה אז אפשר להתייעץ בו ואני בטוחה שיש כאן הרבה מאוד, בעצם צריך לעשות שילוב של מומחה בדיני קניין, לפי הכללים המערביים, ועם מומחה במנהגים של האוכלוסייה הבדואית, לשבת בוועדה אחת, לקבוע את הכללים ואז לברר את התביעות בלי שהמדינה מתחרה עם הבדואי על הקרקע.

אדם שמוכיח את תביעתו, זה רק אומר שהקרקע היא קניינו. זה עדיין לא אומר מה השימוש שייעשה בקרקע, זה עדיין לא אומר, עו"ד בר סלע: הבנו, כן.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ברגע שמקבלים את הביטחון הזה, אני מציעה בעצם שלושה שלבים. בשלב הראשון, למפות את הפריסה של ההתיישבות הבדואית לפי קריטריונים שוויוניים של מהו יישוב, ולציין,

עו"ד בר סלע: בואי תפרידי,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: שנייה, ולציין פוליוגון, לציין סמל שאומר - פה לא מזיזים אנשים, פה אנחנו עכשיו עוברים לשלב הבא. השלב הבא זה לברר את הזכויות בקרקע, בלי לקבוע קו כחול. ברגע שמבררים את הזכויות בקרקע יושבים המתכננים,

יוסי ישי: הזכויות בקרקע זה לפי מה שאמרת קודם.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: כפי מה שאמרת קודם, ואז בשלב השלישי יושבים ובודקים בכל יישוב, מה,

יוסי ישי: מה הצרכים, כן, ברור. השאלה שלי,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אז ביישוב קטן כמו דריג'את שבו האדמה די מחולקת בין האנשים, לא תהיה בעיה. ביישובים שיש בהם פאודליזם ואנשים,

יוסי ישי: פערים כאלה גדולים, כן-?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אז בעצם יש כל מיני טכניקות שמוכרות, יש את הנושא של איחוד וחלוקה, יש אפשרות גם לפי חוק התכנון והבנייה, אפשר אחרי שהכרת בזכות להפקיע קרקע לצורכי ציבור. אחרי שהכרת בזכות, אתה גם יכול להפקיע, תמורת פיצוי, 197, כל מיני אפשרויות, אבל מה שחשוב הוא שקודם כל לתת את הביטחון שהאדמה שלי ואז עושים את התכנון באופן שמצד

אחד מקצים את הקרקע לפי צרכים של צורת ההתיישבות. אם מחליטים שהיישוב הזה הוא יישוב קהילתי, אז מן הסתם הוא צריך הרבה פחות אדמה ממושב. אם מחליטים שזה יישוב כפרי, נגיד רחמה, רחמה רוצים להיות שכונת רועים צמודה לירוחם. צריך לבדוק מה המשמעות של שכונה זאת, כמה קרקע צריך. לפי זה, וכמה תושבים יש. לפי זה לקבוע, ואז עושים איחוד וחלוקה, בתוך היישוב.

יוסי ישי: הקושי הוא בשלב השני. את אמרת באמת שלושה שלבים,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון, נכון.

יוסי ישי: השלב הראשון והאחרון באמת הובנו, הקושי שלי זה ביישום של השלב השני.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון.

יוסי ישי: מאחר ואת אומרת שעל-פי החוק הכללי לא ניתן למעשה לבצע את הסדרת הקרקע, בגלל שהם לא מחזיקים למעשה בכל מיני אסמכתאות לגבי בעלות הקרקע וזה פוטנציאל לאיזה שהוא הליך שהוא פשרני יותר.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: משולב, כן.

יוסי ישי: פשרני יותר.

אבל את דיברת על איזה שהוא מנגנון שבכל-זאת תהיה איזה שהיא,

מנגנון של הוכחה, של בדיקה,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון, בהחלט,

יוסי ישי: והחלטה, ואת זה אני לא יודע. זאת אומרת, איפה אני יכול למצוא מערכת כלים כזו שעל בסיסה אפשר לכתוב מחר תורה שעל-

פיה מחר ניתן יהיה לבדוק זכויות ולקבוע זכויות?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אז קודם כל, מדינת ישראל היא מדינה קטנה ולא

כל החוכמה נמצאת כאן. מה שאמרתי כאן זה לא דבר שאני

המצאתי. הדברים שבחלקם קיימים בהרבה מאוד מדינות שעברו תהליכים דומים. לא צריך להזכיר את קנדה, את אוסטרליה. פרופ' אורן יפתחאל הציג בפניכם את המשפט משווה, בעצם, מה קורה במקומות אחרים ובהחלט צריך ללמוד ממקומות אחרים ולראות מה, איפה עבד ומה לא עבד ולהשתפר. אז אפשר לקבוע שיהיה בית-משפט מיוחד שיהיו בו מומחים,

יוסי ישי: שיפסוק על איזה בסיס?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: שיפסוק על בסיס שילוב, שילוב של,

יוסי ישי: בית-משפט פה,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: שדיני הראיות שלו יהיו לפי המנהג הבדואי, הקנייני הבדואי, החקיקה הקניינית הבדואית, זה דיני הראיות שלו והמהות זה המהות שמקובלת בבית-המשפט בישראל.

יוסי ישי: את מוכנה להכין נייר על הנושא הזה?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני יודעת שד"ר סנדי קידר כותב בזה, זה לא התחום שלי. אני מוכנה להרחיב כמה שאפשר וכמה שאני מבינה. אבל זה בהחלט אחד הנושאים שאפשר לעשות במובן הזה שהשאלה של איך מבררים את התביעות היא לא שאלה שבשמיים.

ברגע שהמדינה לא צד במחלוקת,

יוסי ישי: הבנתי.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אז היא יכולה להיות צד בפיתרון.

יוסי ישי: אבל מצד שני, הפיתרון צריך להיות כזה הוגן פנימית, כמו שאמרת, החשש שלך שטיפול לא נכון בתביעות יביא לחלוקה לא נכונה, זה המשפט שאני צילמתי אותו.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון. אבל חשוב מאוד,

יוסי ישי: ולכן את זה, על זה צריך להקפיד.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: כן. אבל צריך גם,

יוסי ישי: גם ... פנימי, צריך להקפיד.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אבל כל זה דיברתי על תובעי הבעלות.

יש כאן עוד קטגוריה שהזכרתי אותה בהתחלה של עקורי הפנים, שהם

באחריות המדינה לתת להם פיתרון, כי היא עקרה אותם

ממקומותיהם וצריך לתת להם פיתרון שוויוני מתאים לצרכים על

אדמות מדינה.

יוסי ישי: בסדר, אני התמקדתי בנושא של בחינת הבעלות.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: עכשיו, עוד דבר,

עו"ד בר סלע: עוד אפשרות, שהמדינה תכיר את הבעלות, לפי מה שאת

הצעת, זה בן-אדם 1,000 דונם, יש כאלה שתבעו 1,000 דונם, ואז

האם זה ריאלי להגיע אתו להסכם, עם אותו בעל ה- 1,000 דונם,

לפצות אותו כספית, כאילו לרכוש בהסכמה ולהקים עליו יישוב.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: זה כבר עניין נדל"ני. זאת אומרת, מה ש,

עו"ד בר סלע: לא, אני שואל,

יוסי ישי: כן.

עו"ד בר סלע: האם זה ריאלי מבחינת הנכונות של התושבים הבדואיים

להגיע להסדרים כאלה?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני לא בדואית ואין לי תביעת בעלות. אבל, ולכן

אני חושבת שאת השאלות צריך לשאול אותם, אבל אני חושבת,

עו"ד בר סלע: את מכירה את הבדואים, כך אני התרשמתי.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני חושבת התשובה היא חיובית,

עו"ד בר סלע: כן?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: במובן הזה, שלמה אנשים מחזיקים בקרקע? גם כי

הם מפחדים לאבד אותה וגם כי הם מיעוט.

עו"ד בר סלע: לא, יש כאלה אפילו שלא מחזיקים בקרקע, שהם תובעים בעלות על קרקע שהם לא מחזיקים.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני מדברת על אלה שמחזיקים בקרקע, הרי זה עיקר הדאגה שלכם, נכון?

עו"ד בר סלע: לא, יש כאלה שלא מחזיקים בקרקע ותובעים בעלות ואז אף אחד לא ייכנס לגור בה או להתיישב במקום כזה.
עו"ד באנה שגרי-בדארנה: נכון, כן.

הרי זה שמה שקיים היום לא יעיל ולא ישים ולא רק לא צודק, אנחנו יודעים. השאלה מה צודק, ואני חושבת שצריך להתחיל ממה צודק, ואז מה ישים.

אמנם הטענה, זאת אומרת, המדינה הזאת לא מדינה קומוניסטית, המשטר במדינת ישראל הוא לא משטר קומוניסטי ולא משטר סוציאליסטי, בטח לא משטר הקרקע. הזכות לקניין נחשבת לזכות אדם מוגנת חוקתית. ולכן, אני, כאילו, כשאני שומעת את השאלות האלו, מצד אחד האינסטינקט שלי מהבטן אומר - שנייה, זכות הקניין היא זכות אישית, אני יכול לקבוע לאדם מה שימושי הקרקע, אני לא יכול סתם להפקיע את הקרקע שלו, צריכה להיות, יש סיבות בחוק ויש צרכים אפשריים. אבל התחושה שלי היא שרק מהבדואים רוצים שהם יהיו קומוניסטים וסוציאליסטים ויפתרו כל ערבות הדדית וכל אחד יפתור את הבעיה של כולם ולא. הפיתרון הוא באחריות המדינה. זה גם סמכותה.

אפשר לקדם פתרונות שאחרי הכרה בזכות יהיו פתרונות של נדל"ן שכיר, זה לא פתרונות צודקים, מנקודת ראות שלי. אבל זה גם אפשרי, זאת אומרת, השיח צריך להשתנות, השיח צריך להיות קודם כל, שנייה, איך נוצרה המצוקה הזאת? הם פולשים? ברור

שלא, כבר כל בר דעת יודע שהבדואים לא פולשים. אז מי הם?
מה הם? מה הזכויות שלהם?

אז אני אומרת, הזכויות שלהם יתבררו לא לפי חוקים של כוחות כובשים שבאו אליהם ורצו להכניס אותם למסגרת שלא מתאימה להם, אלא לפי הכללים שלהם. הדרך הפרוצדוראלית להוכיח מה הזכות, היא לפי החוקים הבדואיים.

מה עושים אחר-כך, יש כל מיני. המועצה האזורית אמנם יש את כל המחלוקת סביב מה כן ומה לא, אבל בהחלט בכל הנושא של התכנון ואני לאורך השנים עובדת עם האוכלוסייה בעניין הזה, הם בהחלט מייצגים. אני מגיעה אתם ולבדם ותאמין לי, אנחנו, אנחנו ארגון לזכויות אדם ולי יש הרבה חוסר נוחות לפעמים מהנושא של ייצוג. לא רק בהיבט המגדרי, גם בהיבטים אחרים. כשאדם אומר לי - אני מייצג, אני משתדלת לבדוק בציציות. כשאני יושבת עם וואדי נעם, ועושה משא ומתן, מייצגת אותם במשא ומתן מול המדינה, לפני שאילן ישורון ועמרם קלאג'י שואלים אותי את מי את מייצגת, אני הולכת ושואלת שם. אני בודקת את הרכב האוכלוסייה, אני בודקת את הנציגים, אני בודקת עם מי אפשר לדבר, על מה אפשר לוותר.

אני כארגון זכויות אדם, לא יכולה לעבוד אחרת. אני לא עורכת-דין פרטית. העיקרון שמנחה אותי כארגון זה קידום זכויות אדם וקידום שוויון וכבוד בכל המדינה.

ולכן, אני יודעת מניסיון רב שנים שגם כאשר התחלפו אנשים בתוך המועצה האזורית לכפרים הבלתי מוכרים, עדיין היא מייצגת את הרוב המכריע של הוועדים המקומיים ביישובים הבלתי מוכרים באותם 45 יישובים, וגם אם ועד אחד כן מתאים לו יושב-ראש כזה והוועד השני מתאים לו יושב-ראש ההוא ויש סכסוכים, המסה

הקריטית תמיד במועצה. וזה כאמור לא לצורך המשא ומתן הפרטני על הזכות שלי בקרקע, אלא לצורך ראייה כוללת. האנשים רוצים כבר לחיות. לחיות.

במשך שנים, עברתי משיג לשיג, ישבתי עם גברים, גם עם נשים, גם עם ילדים, ותאמין לי, אם אני הייתי צריכה לחיות במצבם, לא יודעת אם הייתי בכלל שומרת על השפיות שלי. אנשים רוצים חינוך, הם רוצים השכלה, הם רוצים קדמה, אבל לא בכפייה, ולא בקפיצה ולא בצורה מפלה ופוגענית ולא מכבדת. לא סתם שוויון זה אולי הזכות הכי חשובה בעולם זכויות אדם, היא בכלל תנאי למימוש כל זכות, לא סתם. כי ברגע שנוהגים איפה ואיפה, גם אם תיתן לי הון תועפות, ברגע שאני יודע שלמפוני ימית נתנו יותר מפוני חוק השלום, לא יודעת על גוש קטיף ועל זה שכשפינו את גוש קטיף ויש שם המון המון, יש המון דברים שהם לא דומים, ואני לא אכנס לזה. אולי מבחינת הציבור הישראלי, למתיישבים מתנחלים בגוש קטיף יש יותר זכויות מלבדואים, וזו ראייה ממש בעייתית, כי בכל-זאת הם ישבו על קרקע שהמדינה שלחה אותם אבל היא לא של המדינה בכלל ועדיין עם כל המצוקות ועם כל הלא בהכרח פיתרון הכי הולם וצודק, התפישה היתה שהם משלנו, משל המדינה וצריך לתת לכם פתרונות שמתחשבים בהם.

אז כל קבוצה, ואני חושבת שדודי דיבר על סעיף 85 לחוק פינוי פיצוי, נכון?

יוסי ישי: כן.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אם אדם שגר 30 שנה,

יוסי ישי: לא קיבל בעלות.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: שנייה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: שנייה, אומרים לך.

יוסי ישי: סליחה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני מצטערת, אדוני, אני אולי נשמעת קצת, איך

נגדיר את זה, אבל אני באמת,

עו"ד בר סלע: את נשמעת טוב מאוד.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני באמת מנסה לתת מענה לא רק לראייה

כללית פילוסופית של זכויות אדם וזה אחד הדברים הלא קלים,

כשאדם עובד לקידום זכויות אדם מאוד קשה לבוא ולהציע גם

פתרונות שהם מוותרים על חלק מהזכות, שהם לא בהכרח

מאזנים הכי נכון בין הזכויות, שהם לא בהכרח מתיישבים עם

התפישה האידיאולוגית של מה זה זכות אדם. כשאני יודעת עם

תושבי ואדי נעם ואני מגיעה למשא ומתן, למצב שבו בכלל אחרי

שנים שלא דיברו אתם, אחרי שהתוכנית היחידה שהוצעה להם

היתה להכניס 5,000 אנשים בתוך שכונות בשגב שלום, היתה

תפישה שלא מכירים, לכן אמרתי 30 שנה, לא במובן של מה

מהות הזכות, אם זה בעלות או חכירה או משהו, אבל אם מובן

מאליו שקבוצה שגרה 30 שנה במקום מסוים כי המדינה, בסופו

של דבר, זה סוג של העברה, גוש קטיף, נכון? מגיעה לה זכות

להתיישבות קהילתית, אז מקל וחומר, שלתושבי ואדי נעם מגיעה

זכות כזאת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הבנתי. אני מבין את הגישה שלך ואני מבין שאת

הרעיונות והביקורות שאת מעלה, על זה אני לא מדבר בכלל, יש

לי הערכה גמורה לגבי כל אדם שמופיע בפני הוועדה ואני עוד

לא, אני לפחות לא קבעתי שום עמדה ואני פתוח לשמוע כל

דבר. לא על זה אני מדבר.

אני מדבר כשחבר ועדה מנסה להשחיל מילה, לא נותנים לו, זאת

הבעיה. זאת הבעיה שלך.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני מתנצלת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ואותו דבר היה קודם כשאני רציתי לשאול אותך

שאלה, אותו דבר כשחבר הוועדה, מר ישי, רצה להשחיל

שאלה. על זה אני מדבר. אני מדבר על תרבות הדיבור, אני לא

מדבר על התוכן. אני מבין שיש לך רעיונות בהחלט שאנחנו

שומעים אותם בצורה חופשית ואנחנו לא באים אלייך בטענות,

אין לי טענות לטיעון שלך. אני אמרתי קודם, ניסיתי משהו

לשאול אותך, לא היתה לי אפשרות. עוד חבר ועדה ניסה לשאול

אותך, אין אפשרות. על זה אני מדבר, על מה אני מדבר?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ראשית, אני מתנצלת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני מדבר על תרבות, לא יותר.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ראשית, אני מתנצלת, אבל,

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב, תודה רבה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: לצערי הרב, כשאני התחלתי לדבר גם הרגשתי

קצת ש,

יו"ר, אליעזר גולדברג: ש-מה? שאני הערתי לך שחודשיים אתם מבקשים

להגיש ולא הגשתם את זה בכתב? אתם ביקשתם, לא אני

ביקשתי.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ואני ניסיתי להסביר לאדוני,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז אומרים, אז לפחות לפני ההופעה, שיהיה לנו את

המסמך. אני מתייחס ברצינות לכל אדם שמופיע כאן, אני לא

שומע אותו רק מכיוון שיהיה כתוב בפרוטוקול ששמענו עוד אדם.

אני מתייחס ברצינות ואני קורא את מה שמגישים לי,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני בטוחה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ואני גם שואל שאלות, לא כדי להקניט, אלא כדי להבין.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ברור.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז זה הכל, מה, מה, מה היתה,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני לא מכירה את,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה היתה הסיבה להיפגע, מזה שאמרתי לך שבמכתב

מ-14 בפברואר אמרתם שאתם רוצים תוך חודש וחצי להגיש ועד

היום לא הגשתם?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: מזה שניסיתי להסביר, אדוני,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זאת סיבה? זאת סיבה להיפגע?

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ניסיתי להסביר למה לא הגשנו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ואני, לא סתם, זאת אומרת, אני דיברתי עם

מזכירת הוועדה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה הכל.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: היו סיבות רפואיות שגרמו לי להיעדר מהעבודה

במשך חודש וחצי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז אם זאת הסיבה,

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: ואני הודעתי על זה לגב' שרון ניקולביץ', ובגלל זה

גם התבקשתי לדחות את ההופעה שלי בפניכם. הייתי אמורה

להופיע בפניכם כבר באפריל,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אם זאת, אני מצטער. אני שומע את זה עכשיו. אני

מצטער, זה הכל. אני מצטער שזאת היתה הסיבה. זה הכל.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: זאת היתה הסיבה. ואני גם בהחלט מכבדת את

הוועדה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני מצטער.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: וביקשתי דחייה מהסיבה הרפואית, אתה יכול לשאול את גב' שרון על העניין הזה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר. טוב. אני מצטערת שזאת היתה, עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אין לי גישה ישירה לכבודו להגיד לו - תראה, אני חולה וככה, דיברתי עם מזכירת הוועדה, זאת הכתובת, מבחינתי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני מאחל לך רפואה שלמה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אני מודה לך.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ותודה רבה על הופעתך.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: האם עדיין נוכל להגיש את המסמך?

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, אני, לא רק שתוכלי להגיש, אנחנו מבקשים שתגישי.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: OK.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אנחנו רוצים לקבל את זה גם בכתב, בצורה סדורה. עו"ד באנה שגרי-בדארנה: אז זה ייקח לי רק כמה ימים לשפר את הטייטה ולהעביר לכם את זה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר גמור. תודה רבה.

עו"ד באנה שגרי-בדארנה: תודה לכם.

[ההקלטה מחודשת לאחר הפסקה]

יו"ר, אליעזר גולדברג: עו"ד יסכה לייבוביץ', בבקשה.

עו"ד יסכה לייבוביץ': שלום.

יו"ר, אליעזר גולדברג: גב' לייבוביץ', פרקליטת מחוז דרום (פלילי).

עו"ד יסכה לייבוביץ': עד לפני שנתיים הייתי הדרום נקודה, ואני גם אדבר על זה.

אל"ף, אני מאוד שמחה על הוועדה הזאת, אני מאוד שמחה להופיע

בפניכם. אני חושבת שאולי אני אתחיל באמת מסוף מה שנאמר

כאן, אני שמעתי ממש את חמש הדקות האחרונות.

אני חושבת שזה גשר קפיצה די טוב לפרזנטציה שלי, בעצם מה שהתבקשתם על-ידי הגברת הנכבדה שהיתה כאן קודם, זה להכיר בזה שיש כאן קבוצת אוכלוסייה שיש לה חוק שלה, מנהגים שלה, ולנהוג לפי החוק והמנהגים של אותה קבוצת אוכלוסייה.

אני כמנגנון אכיפה, חושבת שזה בקשה בעייתית מאוד. מאוד בעייתית. אני באה לדבר אתכם על זה שאנחנו נתקלים בקושי של אכיפה של חוקים של המדינה, על פלג אוכלוסייה שיש לו בעצם סמי מערכת משפט אלטרנטיבית.

ואנחנו צריכים לבוא עם מושגים של המחוקק של המדינה הזאת, עם החוקים של המדינה הזאת, עם אמצעי האכיפה של המדינה הזאת ולראות באוכלוסייה הזאת חלק של אוכלוסייה שכפופה לכל החוקים האלה כמו כל אזרח אחר במדינה. זה אחד הקשיים וזאת אחת הבעיות שאנחנו נתקלים בהן באכיפת המשפט הפלילי ועל זה בעצם אני באתי לדבר פה. אבל לי היה מאוד מאוד קשה, כפרקליטה, כחלק ממנגנון של המדינה שעוסק באכיפה, לקבל רעיון שיש פלג אוכלוסייה שכפוף לשיטת משפט אחרת או לכללים אחרים.

אני לא באה לומר שאין צורך להתחשב במנהגים או בהרגלים או בצרכים של אוכלוסיות שונות ויש לנו חלק מהאוכלוסייה שיכולה לא להתגייס לצבא ויש לנו חלק אוכלוסייה שמקבלת תמיכות כאלה ואחרות. אנחנו חברה רב תרבותית, רב לאומית אפילו, וצריך להתחשב. אבל אי-אפשר לבוא ולטעון באופן טוטאלי שיש כאן מערכת אחרת לגמרי. עם זה, אני חושבת, קשה מאוד לחיות ואני מאוד הייתי מבקשת שזאת לא תהיה המלצה שלכם.

אני גם מבינה שאתם התבקשתם להכיר בזה שיש זכות קניינית בלי צורך להוכיח אותה, וגם לתת מתנות למי שאין לו זכות קניינית. אני לא יודעת למה. אני לא רואה דרך לעשות את האבחנה מאזרח רגיל שצריך לעבוד מאוד מאוד קשה בשביל שיהיה לו מספיק כסף כדי לקנות קרקע ולבנות את ביתו.

אני לא אומרת שלא צריך להתחשב במנהגים, אני לא אומרת, אבל השאלה מה מידת ההתחשבות, זה הכל שאלה של מידה והשאלה של הטוטאליות. כאן אנחנו נתקלים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: הגישה הזאת לא מביאה למבוי סתום? מבוי סתום. זאת אומרת, יש לנו חוק, אין לנו מערכת משפטית מקבילה, ואין זכויות, למעשה, אין זכויות. אין זכויות. מפני שדרכי ההוכחה שאנחנו רגילים להן, לא, אינם רלוונטיים, אינם רלוונטיים. אז המסקנה עלולה להיות, לכן גם השאלה שלי, המסקנה עלולה להיות את שהיה הוא שיהיה.

עו"ד יסכה לייבוביץ': השאלה, אני בהחלט מקבלת אותה. המדינה לא היתה אטומה לעניין הזה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: המדינה-?

עו"ד יסכה לייבוביץ': לא היתה אטומה ומתעלמת מהעניין הזה. לכן נוצר המנגנון שהמדינה עמלה מאוד מאוד קשה להשיג אותו. מנגנון הפיצוי המאוד מורכב והמאוד מאוד רחב לב שהמדינה יצרה,

עו"ד בר סלע: למי שמסתכל על המצב של הבדואים, קשה לשמוע את המילה שהמדינה לא היתה אטומה.

פייסל אל הוזייל: כי כולם מקבלים חינוך, כולם גרים בבתים יוצאים מן הכלל, כולם יש להם מרפאות, כולם יש להם חינוך, תשמע, אנחנו נמצאים במדינה נאורה.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אני האחרונה שאבוא כאן לסנגר על המדינה,

עו"ד בר סלע: לא, כי את קטגורית במקצוע.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אני לא כל-כך קטגורית בנשמה. אבל אני לא באה לגמרי עם הכובע הזה, אני באה עם כובע קצת שונה.

זה נכון שלקחת אותי לקיצוניות, זה באמת מה שהיה הוא שיהיה. אבל אני לא הצעתי את זה באופן קיצוני, אני אמרתי - צריך להתחשב. עכשיו, אני חושבת שהיתה טעות אומללה שהפסיקו את הסדר המקרקעין בשנות ה-70, זו טעות כואבת ואומללה ואנחנו התלבטנו רבות בשאלה איך אנחנו מתקנים את הטעות הזאת. ככל שטעות מונצחת לזמן ארוך יותר, התיקון שלה קשה יותר וממושך יותר. אין ספק, אם בשנות ה-70 היינו צריכים להתעסק עם הטוענים המקוריים, של הבעלות, היום אנחנו כבר עם הדור השלישי, אם זה ייקח עוד 20 שנה זה יהיה כבר הדור החמישי.

בינתיים, יש תביעות בעלות מכוח חזקה, מכוח, ואנחנו לא ניכנס עכשיו לכל השאלה באיזה מקרקעין כן אוחזים. אבל זה, והפינוי נעשה הרבה יותר מסובך.

אבל יותר טוב עכשיו ממאוחר יותר. לכן אני אומרת, עשו עוולות איומות אבל אני חושבת שאותן ידיים שהושטו כדי לתקן את המצב לעבר אוכלוסייה שעשו לה את העוולות האלה, אותן ידיים שהושטו, לא נוצלו מספיק בתבונה. ואני אומרת את זה בזהירות.

אל"ף, אנחנו חשבנו שצריך לגמור את הסדר המקרקעין, מדינה מתקנת לא יכולה לחיות עם שטח כל-כך גדול לא מוסדר. יש אנשים שיש להם תביעות מונחות התביעות אצל פקיד ההסדר וצריך לפתור את זה. אז חשבנו שקודם כל הסדר הטוב מחייב את זה והתחלנו לעשות את זה.

עכשיו, בגלל חלוף הזמן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה התחלנו לעשות?

עו"ד יסכה לייבוביץ': להחיות את הליכי ההסדר.

יוסי ישי: מה שנקרא בירור תביעות,

יו"ר, אליעזר גולדברג: איפה?

יוסי ישי: תביעות נוגדות, זה,

עו"ד יסכה לייבוביץ': בירור התביעות הנוגדות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בשלב של פקיד ההסדר?

יוסי ישי: כן, כן.

עו"ד יסכה לייבוביץ': והלכנו לבית-המשפט עם מאות תביעות כבר.

עכשיו, אני תכף אסביר גם למה זה לא הולך.

עו"ד בר סלע: לאן זה היה מביא אותנו?

יו"ר, אליעזר גולדברג: לבית-המשפט ושם זה נתקע.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אני מייד אגיד גם את הגורמים לזה.

עו"ד בר סלע: זה היה מביא אותנו שכל הקרקעות היו נרשמות על-שם

המדינה ומה?

עו"ד יסכה לייבוביץ': אני חיה את זה עשר שנים, אני, אתם לא מפתיעים אותי

כל-כך בשאלות האלה. אני ערה להן ואני גם אתייחס אליהן.

אבל השאלות הן בהחלט מוצדקות, הן מאוד מוצדקות, אני

מסכימה אתן.

עכשיו אני אומרת דבר כזה - לעשות את ההסדר, צריך, זה נכון

שדברים יושבים בבית-המשפט, מהרבה מאוד סיבות, גם בגלל

שזה כוח אדם שיש בזה עומס בבתי-המשפט וכולם מכירים את

הסיפור. אבל זה נובע מעוד סיבה. כשהמדינה לא מדברת בקול

אחד ברור ועקבי, שעומד לאורך זמן, ויושבים בעלי הזכויות

שאותם מנסים לברר בבית-המשפט ואומרים אנחנו לא רוצים

להתפשר מפני שאם נתפשר עכשיו, אנחנו נצא מגוחכים, נהיה

פראירים, מפני שהרי במילא המדינה כל הזמן מעלה את הפיצוי

ונותנים עוד קרקע ונותנים עוד כסף ונותנים עוד ככה ונותנים עוד ככה, ולכן אני חושבת שיש לנו תרומה בעניין הזה, שההליך הזה לא מתקדם. אני לא מורידה את יתר הגורמים, אבל אני חושבת שזה פקטור שאי-אפשר להתעלם ממנו.

מזה שנים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה זה תלוי בהם? אני לא מבין.

עו"ד יסכה לייבוביץ': זה תלוי בנו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: את מנסה להסביר למה התביעות לא מתבררות?

עו"ד יסכה לייבוביץ': כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מפני שהיתה מדיניות לא לברר אותן.

עו"ד יסכה לייבוביץ': זה העוול שעליו אני בוכה. עכשיו השאלה איך מתקנים

אותו.

משנות ה-70 היה אלם ועל זה אני מבינה, מכה על חטא. זה בוודאי היה

חטא שאנחנו צריכים להכות עליו. אבל עכשיו איך מתקנים?

השאלה אם זה נכון לבוא ולהגיד באופן טוטאלי - עכשיו ניתן לכל אחד,

נמצא איזה קריטריונים ונחלק את מקרקעי המדינה כך. המדינה

הציעה כבר לפני שנים, מנגנון של פיצוי מאוד מאוד מאוד הוגן

ובהתחלה היו פשרות, אנשים קיבלו את הזכויות, קיבלו את

הכסף, קיבלו את המקרקעין החילופי,

יוסי ישי: על איזה בסיס הוכחות? אם את אומרת,

עו"ד יסכה לייבוביץ': זה אפשר לקבל נתונים ממינהלת הבדואים. ומינהל

הביצוע בזמנו.

יוסי ישי: שמתבסס על מה?

דוברת: דו"ח ועדת אלבק יש שמה קריטריונים וגם, [מדברת ברקע]

עו"ד יסכה לייבוביץ': הקריטריונים היו מאוד מובנים. אבל מה שקרה,

דוברת: תצ"אות של 45,

יוסי ישי: החזקה, שימוש ולא בעלות.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': כן.
 דוברת: פיצוי לפנים משורת הדין.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': אני כרגע לא נכנסת,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, תראי, את מביאה כדוגמה את ההסדר של לפנים
 משורת הדין, זה של,
 יוסי ישי: זה זה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: של ועדת אלבק. הרי גם פה יש מסרים כפולים
 לאוכלוסייה הבדואית. מצד אחד, המדינה אומרת אין לכם כלום,
 אין לכם זכויות, כמו שאת אומרת, מה זה, מחלקים קרקעות,
 מחלקים, אין לכם, אין לכם שום דבר. מצד שני אומרים, אבל יש
 לכם משהו, אז אנחנו נפצה אתכם וניתן לכם את, לפי
 קריטריונים. אז גם פה יש הדואליות הזאת. גם פה. זה, הדואליות
 הזאת טבועה בעצם הנכונות לתת לפנים משורת הדין. למה לתת
 אם לא מגיע כלום?

ולכן זה גם הדרך הזאת לא צלחה. גם הדרך הזאת לא צלחה.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אני לא בטוחה,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: חוץ מזה שמה שאת אומרת שאנשים חיכו לקבל יותר.
 זאת אומרת, ראו שהמדינה איננה עקבית, איננה נחושה, אז כל
 פעם יש עוד איזה הטבה ועוד הטבה, אז למה לקבל היום,
 כשאפשר מחר לקבל יותר. זה עניין לחוד.

אבל אני מדבר גם מבחינת המסר שבשיטה, המסר הוא - דעו לכם, גם
 אנחנו אומרים שיש לכם זכויות. לא אומרים את זה, אבל
 המשתמע הוא, יש לכם זכויות. לכן אנחנו נותנים לכם.

עו"ד יסכה לייבוביץ': קצת קשה לי, קצת קשה לי לקבל שכשהמדינה אומרת
 - עניין הזכויות לא ברור. אני, כשאני יודעת מה גבולות הדירה

שלי וזה כתוב איפה שצריך להיות כתוב וזה מדוד והבעלים ברורים, קצת קשה לי שכשהמדינה אומרת - טוב, אני לא אעשה את זה למגזר שלם, על אלפי דונמים, אומרים - בסדר, אז נמצא איזה שהוא סידור אחר. לא נפשפש בזכויות שלכם, ולא שאני הולכת עם דגל לא מגיע לכם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אני מדבר איך זה מובן, לא, איך זה מובן לצד שכנגד. אומרים - אתם בעצמכם, הרי, אם הייתם כל-כך בטוחים שאין לכם זכות, שאין לנו זכות, אז לא הייתם מקפידים את כל ההסדר. עובדה שהקפאתם את ההסדר. למה הקפאתם את ההסדר? מפני שאתם יודעים שזה לא כל-כך כמו שאתם טוענים שאין לנו זכויות. אני מדבר על המסרים. המסרים.

עו"ד יסכה לייבוביץ': המסרים בעייתיים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: על זה אני מדבר. על זה אני מדבר.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אדוני,

בלהה גבעון: גם הסדר הפיצוי, זה סימן שמכירים במשהו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה מה שאני אומר.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אדוני, אני חושבת,

בלהה גבעון: במה הפיצוי נעשה?

עו"ד יסכה לייבוביץ': שנייה, שנייה.

אני, כל, ידוע, זאת אומרת אני התחלתי את התזה תחת זה שעשו טעות

היסטורית, עשו עוולות, עכשיו מנסים לתקן. השאלה איך. זאת

אומרת, כל מה שאדוני אומר מקובל עלי, מוסכם עלי, אני

חושבת שזה לא במחלוקת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ואנחנו צריכים לצאת מתוך הנחה,

עו"ד יסכה לייבוביץ': עכשיו אנחנו ב-ולכן מה הלאה?

יו"ר, אליעזר גולדברג: שעד היום, עד היום, אנחנו בשיטה זו או בשיטה אחרת, עם רעיון כזה ורעיון אחר, לא פתרנו את הבעיה. זהו.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אני מנסה לנסות לברר,

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.

עו"ד יסכה לייבוביץ': וזה ניסיון קשה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון, נכון.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אבל אני חושבת שאנחנו לא יכולים לפטור את עצמנו

ואתם בוודאי לא יכולים לפטור את עצמכם, מלנסות לברר מדוע.

ואני חושבת, זאת אומרת אנחנו התחלנו את כל ההליך הזה של

החלטת הממשלה מ-2003, בתור משהו שצריך להסדיר את

הנושא ואז המסרים נעשו פחות Vague פחות לא ברורים. הם

נעשו הרבה יותר ברורים. המדינה מוכנה להכיר. עכשיו אתם

כבר לא יכולים לבוא. כמה יזכירו לנו את החטא הקדמון?

אשמנו, בגדנו, לא היינו בסדר, עכשיו מה עושים עם זה? אי-

אפשר לחגוג על זה ולדבר על זה כל החיים. צריך ללכת הלאה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נו-?

עו"ד יסכה לייבוביץ': ואז אנחנו אומרים - בסדר, לא הכרנו, אנחנו נפצה,

אנחנו ניתן, יש קריטריונים. אני כרגע לא זוכרת אותם כי אני

באמת כבר לא מתעסקת בזה די הרבה זמן. נותנים מה שנותנים.

בתי-המשפט,

פייסל אל הוזייל: אבל על-סמך מה? על-סמך מה? אם אני בא ובעל קרקע

ואני רוצה, אם, ואת באה ואת רוצה לנהל אתי על-פי חוק. עכשיו,

אם מגיע לי, איך תקבעי לי שאני צריך רק כסף? אולי אני צריך

אדמה? אם מגיע לי, אז תשבי ותגידי לי מה שמגיע לי. אם לא

מגיע לי, תגידי שלא מגיע לך, לא עושה לך טובה ולא רוצה

לפצות אותך.

עו"ד יסכה לייבוביץ': השאלה אם הוויכוח הוא על הקריטריונים או על עצם השיטה. אם השיטה מקובלת, אז אפשר לדון בקריטריונים. אבל אין דרך אחרת, גם לא לעשות את הבדיקה הדקדקנית, גם לא, אז לפי מה כן ייתנו? מפני שמישהו תובע X ומישהו אחר תובע Y? השוויון שקודמתי כל-כך בצדק דיברה עליו, מחייב קביעת קריטריונים. קריטריונים נקבעו. נקבעו טובים, רעים, אינני יודעת. אבל נקבעו.

זאת אומרת, את העניין של השוויון כן ניסו לעשות. ואמרו - המסר הפך לפחות לא משמעי אלא הוא נעשה יותר חד משמעי. במובן הזה שאומרים יש לנו קריטריונים ואנחנו יכולים לתת ואנחנו לא מפשפשים. במובן הזה, מה שאמרתי קודם, אני לא יכולה לחיות עם מערכת לגמרי לגמרי אחרת. אני יכולה להתחשב במידה מסוימת. את המידה המסוימת הזאת, של ההתחשבות, אנחנו ניסינו לתת.

עכשיו, אפשר להתווכח על הפרטים, אבל אנחנו מדברים עכשיו על העקרונות.

Having said that, נעשו הקריטריונים. נעשתה הפעולה הזאת כלפי אוכלוסייה שהמדינה מכירה בהתחשבות בצרכים קצת שונים שלה, עדיין היא צריכה להכפיף את עצמה לחוקים של המדינה שכבר הביאו בחשבון את הצרכים המיוחדים. עדיין אנחנו חייבים לעמוד על האכיפה של חוקי המדינה.

העובדה שיש טרוניות על עוולות שנעשו, העובדה שיש טרוניות על אי-הכרה בכל מיני זכויות, לא מהווה בסיס מספיק איתן לטענה שמותר למישהו לעבור על החוק, לבנות באופן בלתי חוקי, כי הפתרונות היו קיימים. כל מי שרצה לקבל קרקע וכסף בשביל לבנות באופן חוקי, יכול היה לעשות זאת במגנונים שמדינת

ישראל הקימה. מינהלת הבדואים קיבלה המון כסף, עם כל הקריטריונים, והיא יכלה לשאת ולתת, לעשות פשרות אנשים גם עשו את זה. אנשים עשו את זה.

אני אראה לכם עוד הרבה מאוד סיבות, ובכובע הזה בעצם אני באתי, להראות למה זה גם כדאי להמשיך לגור בפזורה, למה זה כדאי מהרבה בחינות לא להתפשר. יש לזה הרבה פנים.

העוול - עוול. אבל השאלה מה עושים עם זה. המדינה אולי לא באופן מוצלח, אולי לא באופן מושלם, אולי לא אידיאלי, Hard cases, make bad law, צרות גדולות מביאות פתרונות יותר בעייתיים, אבל נעשה ניסיון. אני חושבת שחלק מאוד חשוב של העניין הזה, זה עקביות. אפשר לעשות תיקון פה ושם, אבל לומר שכשהמדינה מציעה משהו, זאת ההצעה ואין בלתה, וכשהיא קובעת שצריך לעשות אכיפה, אז זה דבר שצריך לעמוד בו. לשנות כל פעם את מנגנון הפיצוי זה תוקע את העגלה הזאת לחלוטין. זה המקלות שממש עומדים בתוך הגלגלים.

עכשיו, למה זה כדאי? אני רוצה קצת לסטות מהעניין הזה ואני אראה לכם כמה עניין ה, אני אנסה להראות לכם, כמה עניין הבנייה הבלתי חוקית והיעדר הרצון להתפשר, משפיע וכמה זה כרוך בכלל העבריינות הפלילית בכלל.

אני לא באה לומר שהאוכלוסייה הזאת יותר עבריינית במחוז הזה, זה מחוז, קשה מאוד מבחינת עבריינות בכל סוגי האוכלוסייה ויש לנו מעשי רצח וכל העבירות בכל פלגי האוכלוסייה. יחד עם זה, גם המבנה הגיאוגרפי של המקום הזה, שהוא שני גבולות משני הצדדים, האוכלוסייה הזאת שהיא חלק גדול ממנה יש לה קרובים מהעבר השני של הגבול, יש לה הכרה נפלאה של השטח, מתעסקת במידה ניכרת בכל העבירות שיש להן שני

צדדים של הגבול - כל ההברחות למיניהן. אנחנו מדברים על סחורות, נשים, סמים, ואפילו נשק.

פייסל אל הוזייל: כל האוכלוסייה מתעסקת בהברחות, בסמים, עו"ד יסכה לייבוביץ': חס ושלום. חס ושלום. כשמדברים על עבריינות מדברים על העבריינים. אז סליחה, אני ממש מתנצלת. אני לא התכוונתי, לא הייתי ברורה, אני מאוד מתנצלת. גם באוכלוסייה האחרת, רוב האנשים הם אנשים נורמטיביים, אני מדברת על הפתולוגיה של החברה, לכן כשאני מדברת על העבריינים, זה לא כל האוכלוסייה, אלא העבריינים האלה עוסקים בזה. אני מקווה שהסברתי את עצמי. אני מאוד מבקשת סליחה, אם הובנתי כך, לא חשבתי כך.

העבריינות,

בלהה גבעון: מחוסר ברירה. שלא היו להם אפשרויות למקורות תעסוקה. אנחנו יודעים שיש שם בעיה של חוסר תעסוקה וחוסר מקומות תעסוקה, וכל מה שקשור בזה. זה גם כן חלק מהחטא הקדמון של המדינה.

עו"ד יסכה לייבוביץ': נכון. אבל. אני אתייחס לזה.

בלהה גבעון: לוחצים אותם לפינה.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אני רק רוצה לתת סקירה בכל-זאת, של סוגי העבריינות שאופיינית לעבריינים הבדואים, לא לאוכלוסייה הבדואית.

זה הברחות למיניהן ולצערי הרב, באמת לדאבון הלב, לאחרונה, עכשיו כשאנחנו עוסקים בכל התיקים הביטחוניים, אנחנו הגשנו גם לא מעט תיקים של הברחות נשק ועוד עבירות ביטחוניות גם נגד אוכלוסייה ישראלית.

סחר במכוניות גנובות, הגניבות החקלאיות, הסעת שב"חים. לעבריינים האלה יש האפשרות לנסוע ברכב ישראלי, עם לוחית ישראלית,

הם מכירים את הדרכים, הם חומקים מאוד בקלות וכתוצאה מזה, יש כאן ספורט לאומי שנקרא המרדפים של נסיעות פרועות, סכנת נפשות, בכבישי הנגב, תוך בריחה משוטרים וחרקות ודברים איומים ונוראים.

עכשיו, הפרישה בשטח, למה זה באינטרס הביטחוני, גם מבחינת משטרה, לא רק מבחינת הצבא, של ביטחון האוכלוסייה, האינטרס באמת שדברים יהיו מוסדרים. כשאנשים חיים בפזורה, ההימלטות ממשטרה קלה ביותר. כניסה של משטרה לחפש חשוד או עד למקבץ אוכלוסין היא דבר מסוכן ביותר. אלות, יריות, ניקובי צמיגים, סכנת נפשות. אני מניחה שהיו כאן מהמשטרה לתאר לכם את הדברים האלה. כך שהאכיפה היא כמעט בלתי אפשרית. אני לא רוצה להגיד לכם כמה תיקים לא הצלחנו לנהל בגלל שאי-אפשר היה להביא עדים.

האכיפה מאוד בעייתית, כשבכל-זאת, כשגרים בצורה מסודרת, הרבה יותר קל להגיע לבן-אדם ואין איזה אחווה של כל השכנים בבית משותף כשבא שוטר לעצור מישהו. לפעמים יש הכשלת שוטרים וכו', אבל זה לא שכל כניסה, ודאי גם שמעתם כמה קשה לעשות את ההזמנות לבית-המשפט גם בתיקי ההסדר. זה בעיה. זה סיפור.

עכשיו, יש החיים בפזורה כזאת, עבירות הנשק, סכסוכי המשפחות אגב המקרקעין, בלי סוף. סכסוכים אדירים ושימוש מאוד מאוד חופשי בנשק. אי-אפשר לבוא לעשות חיפוש ולמצוא את כלי הנשק שמסתובבים בהמוניהם בתוך המקבצים האלה.

אלה, כל העבירות האלה, קשות מאוד לאכיפה. זה הא בהא תליא, כפי שניסיתי לומר,

יו"ר, אליעזר גולדברג: ומה עם ביגמיה?

עו"ד יסכה לייבוביץ': ביגמיה אני, ביגמיה זה צרה,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: פרק בפני עצמו?
 עו"ד יסכה לייבוביץ': פרק כאוב ביותר. אני כבר אשיב, מפני שאדוני שואל
 אותי עכשיו.

לפני שנים עסקנו בביגמיה, הצלחנו להגיש כתבי אישום וגם היו
 עונשים, בינתיים העולם השתנה. השתנה בכמה מובנים.
 הגבולות נפתחו, אנשים הולכים לשאת להם נשים מעבר לגבול,
 אנחנו לא יכולים להוכיח את הנישואים שלהם, גם החוק, הגדרת
 החוק היא מאוד מאוד בעייתית, צריך להוכיח את הנישואים.
 ומביאים נשים מכל מיני מקומות ולך תוכיח שהיו שם נישואין
 ויש, הם גם עכשיו ברוח התקופה, עושים מה שעושים איזה טקס
 כזה או אחר, וקוראים לגברת ידועה בציבור ואני, איך אני אוכיח?
 וזה יכול להיות בראשונה ובשנייה ובשלישית.

צרה שעליה אני רוצה לדבר מאוד בזהירות היא בתי הדין השרעים
 שאני הייתי מצפה מהם, כבתי דין, לדווח למדינה, כשבא בפניהם
 מקרה של אישה שנייה, שלישית או רביעית. אנחנו לא זוכים
 לזה. אנחנו לא זוכים לעניין הזה.

לצפות לתלונות של נשים, זה תקווה כמעט,

יו"ר, אליעזר גולדברג: דרישה יותר מדי,

יוסי ישי: חבל על הזמן, בשפת הדור.

עו"ד יסכה לייבוביץ': כן.

לכן, אני עוד פעם, כתביעה כללית, אני חושבת שאם היינו מצליחים
 לטפל בנושא הזה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: היו, אבל בעבר היו הרשעות.

עו"ד יסכה לייבוביץ': היו, בוודאי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: היו הרשעות.

עו"ד יסכה לייבוביץ': לפי דעתי, אני בעצמי הופעתי אצל אדוני בתיק כזה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון.

עו"ד בר סלע: לאחרונה לא מגישים כתבי אישום, נכון?
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אם אינני טועה, שם היה ערעור על גזר הדין, נכון?
 עו"ד יסכה לייבוביץ': כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: של בית-המשפט המחוזי.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': היה היו ימים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אבל אני אחזור בשביל אלה שיצאו ולא רצו לשמוע
 אותי.

עו"ד בר סלע: כן, כן, כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא לא לא, מי שיצא ולא שמע, העונש הוא לקרוא את
 הפרוטוקול.

עו"ד יסכה לייבוביץ': ומה עם,

עו"ד בר סלע: אני שואל האם יש מדיניות לא להגיש כתבי אישום?
 עו"ד יסכה לייבוביץ': חס ושלום. אני,

עו"ד בר סלע: לא, אין מדיניות כזאת.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אני, אם הייתי יכולה לטפל בתיקים האלה, אני חושבת
 שהיה בזה תרומה אדירה ותכף אני אגיד מה זה היה חוסך פה.
 עד כדי זה שאנחנו מנהלים היום תיק רצח של אישה שנייה שלא
 הצליחה ללדת ילדים שהרגה את בנו של בעלה מאישה אחרת.
 זאת אומרת, הקטסטרופות הן איומות.

הקיפוח, הילדים של האישה הזאת והילדים של האישה הזאת, הביטוח
 לאומי, אתם חיים פה בארץ, אתם יודעים, אני לא חושבת שפה
 בוועדה המכובדת הזאת, צריך להגיד מה הבעיות של הביגמיה,

עו"ד בר סלע: חרם דרבנו גרשום, על האישה השנייה נולד, בגלל שהוא

סבל מאשתו השנייה. זה אמת היסטורית.

עו"ד יסכה לייבוביץ': הצרות הן איומות.

אני רק, מה שאני אמרתי, אני אחזור מאוד בקיצור. היום מאוד קשה

להוכיח את הנישואין, מאוד מאוד קשה. אל"ף, מפני שחלק זה

נשים שמובאות מעבר לגבול ואני, אין לי דרך להוכיח. בי"ת,

מפני שכאן אף אחד לא משתף פעולה ואולי הפיתרון הוא

איכשהו לשנות את החוק ואני חשבתי על זה המון, אני לא

מוצאת פיתרון, כי היום החוק אומר - צריך להוכיח את הנישואין.

עו"ד בר סלע: צריך היה לשנות את נטל הראיה. זה פשוט מאוד.

עו"ד יסכה לייבוביץ': ל-מה אני אשנה? היום אנחנו בעולם מודרני, אנשים גם

יהודים טובים בני דת משה, יושבים עם הידועה בציבור שלהם

כשאתם החוקית במקום אחר וזה בסדר גמור, הם לא עושים

עבירה. זה בסדר או לא בסדר אני לא רוצה להגיד, אבל זה

בוודאי לא עבירה. מבחינת הכובע שלי.

עכשיו, אם הם היום באים, אומרים זה ידועה בציבור, זאת החברה שלי,

עוד פעם, אני מתקנת את החוק, זה יחול על, אני לא יכולה לתקן

חוק לסוג מסוים של אוכלוסייה, בייחוד כשאני באה הנה

ומבקשת להטיף לכם שחוק אחד לכל.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אז זה לא הולך. זה לא הולך.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה מובן. אני חוזר למסרים. הרי כל מה שאת אומרת

זה הסבר למה לא מגישים כתבי אישום ואת הקושי להוכיח.

מבחינת האוכלוסייה, הם לא נכנסים לשיקולים האלה.

עו"ד יסכה לייבוביץ': זה לא מעניין אותם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: המסר שעובר אליהם הוא שהמדינה לא, לא אוכפת.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אמת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה המסר מבחינתם.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אמת. עכשיו אני אומרת, איפה שאין לי, גם המסר שלי כשאינ לי ראיות נגד רוצח, המסר הוא שמותר לרצוח. זאת אומרת, כל אכיפה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה לא, זה לא דומה.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אני רוצה לגמור את הרעיון, ברשותכם.

אני חושבת שמה שאין לי ברירה, אין לי ראיות אז אין לי תיק. אבל כמדיניות שלא אוכפים תכנון ובנייה, שזה אפשר להגיד שזה מדיניות, זה בגדול, זה לא למקרה הפרטני, זה לא לזה, זה כשל גדול מאוד של אכיפה. המסר בלא לאכוף את זה, הוא הרבה יותר מזיק מהמסר שלא לאכוף את איסור הביגמיה.

זאת אומרת, פה יש לי דבר חובק שטחים אדירים, מתרבה והולך, נורמטיבי מאוד מבחינת האוכלוסייה הזאת. בביגמיה אני הייתי בשנה שעברה בקורס של דיני המשפחה החלים ויש קולות אחרים שנשמעים, כי הצרות והתוצאות גם מובנות לאוכלוסייה עצמה. זה אולי המודרנה והיתרונות שבמונוגמיה אולי יתבררו בסופו של דבר. אם כי, אני בהחלט מקבלת את זה ומצרה על זה וכואבת את זה שאנחנו לא יכולים לאכוף את העניין של איסור הביגמיה. אני חושבת שזה היה פותר הרבה מאוד בעיות. אבל כשאינ - אין. אין ראיות אז אין תיק, זה ממגבלות העבודה המתסכלת שלנו.

ואני גם לא רואה דרך לתקן את החוק באופן שיקל על דרכי ההוכחה. כי בעולם שלנו, החיים המשותפים של בני זוג הפך לחוזי או עניין האקט הפורמאלי של הנישואין,

יו"ר, אליעזר גולדברג: ממתי יש אצל הבדואים ידועה בציבור?

עו"ד יסכה לייבוביץ': בלי סוף. הם עושים שני חוזים,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: יש טענה שיש, של ידועה,
 עו"ד יסכה לייבוביץ': בוודאי.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: טענה של ידועה בציבור?
 עו"ד יסכה לייבוביץ': כן, כן.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא מאחורי,
 עו"ד יסכה לייבוביץ': לא לא,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: ממש,
 עו"ד יסכה לייבוביץ': טענה פורמאלית, כן.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: ידועה בציבור?
 עו"ד יסכה לייבוביץ': הם באים לבית-הדין השרעי ואומרים את זה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: הם אומרים את זה כשהם כבר במצב של לחץ. מצב
 של חוסר אונים.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': לא לא.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל מראש, היא נכנסת לסטאטוס של ידועה בציבור?
 עו"ד יסכה לייבוביץ': הם עושים הסכמים כאלה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: מלכתחילה?
 עו"ד יסכה לייבוביץ': כן, יש הסכמים כאלה. אם בית-הדין השרעי יסכים
 להתחלק אתכם בניסיונו, אתם תוכלו לדעת את זה.
 עו"ד בר סלע: יש לו אישה חוקית ושתי ידועות בציבור.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': כן. המושג הזה, זה מושג שהיום קיבל הכרה בכל
 שכבות האוכלוסייה, של ידועה בציבור.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: בסדר, אבל אנחנו מדברים על האוכלוסייה הבדואית
 שהיא עם כללים קדמא דנא, לא, זה לא,
 עו"ד יסכה לייבוביץ': כשצריך, משנים את הכללים.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא תמיד מתקדמים עם הזמן.

עו"ד יסכה לייבוביץ': כשזה כדאי, משנים את הכללים וזה נכון לכל המין האנושי באשר הוא. זה לא אופייני דווקא לאוכלוסייה זו או אחרת. כללים זה דבר גמיש מאוד, כשזה כדאי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: למדתי. אני חשבתי שדווקא אצלם, אצלם יש השמירה על מוסד הנישואין, כמוסד,

עו"ד יסכה לייבוביץ': הם גם מגרשים ולא,

יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון, אבל כשלוקחים את האישה, היא אישה חוקית.

עו"ד יסכה לייבוביץ': חוקית בעיני מי?

יו"ר, אליעזר גולדברג: בעיני הצדדים.

עו"ד יסכה לייבוביץ': בעיני הצדדים - אפשר לעשות הסכם. זה בדיוק מה שהם עושים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה אפשר?

עו"ד יסכה לייבוביץ': הסכם. הם עושים הסכמים כפולים. אבל פה, זה לא המומחיות שלי, אז אני רוצה מאוד להיזהר. אני מניחה שמומחים יוכלו להאיר את עיניכם בעניין הזה, הסיפורים הם מדהימים. מדהימים. אבל אני לא יכולה מכלי ראשון, זה בעייתי מאין כמוהו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הרחבנו קצת את ה,

עו"ד יסכה לייבוביץ': בעייתי מאין כמוהו. וכואב מאוד. כי התוצאות הן מאוד כואבות מבחינה אנושית, יותר מכל בחינה אחרת. זה הדבר הראשון שאני רואה פה.

עכשיו, אני מוכרחה לומר שלצורך ההדגמה של מה אני קוראת מערכת

משפט אלטרנטיבית, מה הקושי של לאכוף באמת משפט של

כנסת, על אוכלוסייה שחושבת אחרת. אנחנו לא המדינה היחידה

שחיה עם מיעוטים כאלה ואחרים ואני מניחה שכל העולם

מתמודד עם מנהגים של האינדיאנים או של אני לא יודעת. עדיין,

אני יושבת כאן כפרקליטת מחוז ויש עבירה, המשטרה חוקרת

ויש ראיות ואני חייבת להגיש כתב אישום, אני לא יכולה להגיד - בגלל שזה מהמיעוט הזה או מהמיעוט הזה או ישלו מנהגים כאלה, לא להגיש כתב אישום, אני חייבת להגיש כתב אישום. אז אני פשוט, אני אתן לכם דוגמה אבל היא מאוד מאוד סימפטומאטית והיא מדגימה את כל העניין, זה פשוט תיק מהשבוע שעבר. היו סכסוכים בין הבנים של זה לבנים, של האם הזאת לבנים של האם האחרת, ונגמר כמו שקורה כל שני וחמישי פה באזור ברירות ופציעות. תיק שאוכלוסייה אחרת היו מתייחסים אליו מאוד מאוד בחומרה עם מאסרים מאוד ארוכים וכו', אז התרחש הדבר הבא - אחרי שכבר נגמרה פרשת התביעה, מגיעים לבית-משפט, אומרים - טוב, היתה סולחה. היתה סולחה. משפחה א' שילמה למשפחה ב' כך וכך, כך וכך, באמת סכומים פנטסטיים. אין לנו דרך לבדוק אם זה נכון או לא נכון. אמרו. ואז מהלכים אימים על בית-המשפט. אומרים - זה סכסוך של שנים, ואם חלילה הנאשמים האלה ירצו מאסר, ילך לטמיון כל העמל של השגת השקט בין הצדדים.

דובר: שלום הבית.

עו"ד יסכה לייבוביץ': שלום היישוב. ואז מהלכים אימים על בית-המשפט. עכשיו, אם מישהו הולך לבית-סוהר, מפני שהוא ירה ופצע באופן מאוד חמור אדם אחר, אז עכשיו מצפונו של בית-המשפט אם ימשיכו שם פרעות באזור. מה אמור בית-המשפט לעשות עכשיו? מה אני אמורה לעשות, כתובעת? אני יכולה לאכוף את החוק?

יו"ר, אליעזר גולדברג: זאת טענה שנטענה, נטענת כל שני וחמישי.

עו"ד יסכה לייבוביץ': כן, אם אלך לבית-סוהר הוא יתאבד. זה לא, אדוני שמע את זה אין ספור פעמים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אין ספור מקרים, נכון.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אבל כאן יש איזה עניין אידיאולוגי.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אפשר להגיד שיש גם אפילו הלכה כיצד להתייחס
 לסולחה. יש כבר הלכה.

עו"ד יסכה לייבוביץ': ההלכה היא מאוד בעייתית בעניין הזה.
 עכשיו אני אומרת,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה לא קובע וזה לא מכריע,
 עו"ד יסכה לייבוביץ': בסדר, השאלה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל ... להתחשב, [מדברים יחד]
 עו"ד יסכה לייבוביץ': אדוני מניסיונו הרב יודע שההלכה כתובה באיזה מקום
 והיישום שלה קצת שונה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל מה זה, מה זה ממחיש?

עו"ד יסכה לייבוביץ': מה זה ממחיש? זה ממחיש שבעצם, אם בית-המשפט
 מתחשב בעניין הזה, הוא בעצם מתפרק מסמכויותיו ואומר, אבל
 בעובדה, אדוני, זה מה שקורה. זה מה שקורה ואני רואה את זה,
 את הפסיקה בעניין הזה.

עכשיו, יותר מזה, אני כתובעת, נניח שנחטפה בחורה על-ידי מי שהיא
 רוצה להינשא לו בניגוד לדעת ההורים, בסופו של דבר היא באה
 להתלונן על אונס או משהו כזה. אם ... באונס, חייו של הנאשם
 בסכנה, מה, הוא מפחד מבית-משפט? הוא מפחד מהמשפחה.
 אם היא תגיד שהלכה מרצונה, היא מסכנת את חייה. זאת
 אומרת, כאן אדוני יכול לפקפק בעניין הזה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: טענות, טענות רגילות, זה מה שאני אומר, טענות
 רגילות.

עו"ד יסכה לייבוביץ': לא כל-כך רגילות. אדוני יודע שאני הרבה שנים לא
 הייתי באזור הזה וראיתי את הטענות ועכשיו אני פה והשאלה של

כמה וכמה בחומרה וכמה באמת אתה רואה את הבן-אדם מול
 העיניים וזה קשה לך מאוד, הסיפור הזה.
 אף אחד לא המציא את הגלגל,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: מלאכתו של בית-המשפט היא קשה. היא קשה. הוא
 צריך להתמודד עם הסיטואציות האלה.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': אני רק אומרת שלכמויות,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כמה פעמים שמעת שאומרים - אם הוא ילך, הנאשם
 ילך לבית-סוהר, הוא יתאבד. הוא יתאבד. נו, אז מה? אז
 בגלל זה לא שולחים אנשים לבית-סוהר, בגלל זה, האמירה
 הזאת שהוא זה? אז שמים עליו שמירה יותר הדוקה.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': כאן יש עניין של מערכת אחרת. אומרים - אנחנו פתרנו
 את העניין. זה לא אותו דבר. כשבאים לבית-המשפט ואומרים -
 האיש הזה לא יחזיק מעמד בבית-המשפט וזה יהיה על מצפונך,
 אדוני השופט.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, אותו דבר פה.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': לא, זה לא אותו דבר.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אז הוא יירה בזה והוא יירה בהוא.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': אני רוצה לחדד קצת, בבקשה.
 אני חושבת שבעצם באים ואומרים לבית-המשפט - תודה רבה לך, לנו
 יש מערכת שלנו, אנחנו פתרנו את הבעיה, תודה רבה. תודה
 רבה. אנחנו מסודרים. אנחנו עשינו את הסולחה, המשפחה
 הזאת שילמה למשפחה הזאת, ואם אתה עכשיו תכניס את האף
 שלך, סליחה על הביטוי, אדוני השופט, אתה הורס. אני חושבת,
 ואני מפשטת את זה ועושה את זה מאוד בוטה, כדי להמחיש את
 הזה, הם לא אומרים את זה כל-כך בוטה ויש להם נימוסים כלפי
 בית-המשפט. אבל בעצם, זאת הטענה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: יכול להיות שאני, אני אולי רואה את הדברים אחרת. אני לא יודע. אני יודע, אני יודע דבר אחד, אם אדם גרם חבלה חמורה בירייה או בסכין או בכל דרך אחרת, האיש הפך להיות נכה של אם לא מאה אחוז, 80%, שיגידו לי אלף פעם ועוד פעם, על כך שהגיעו לסולחה, אז מה? אז הגעתם לסולחה. האיש הזה ירה בו, פצע אותו קשה, הוא עד יומו האחרון בכיסא גלגלים, הוא לא יכול לצאת לעבודה, נו, בסדר, אז מה? אז אתם תגידו לו שהסתדרתם? אז תגידו לי שאתם הסתדרתם ביניכם, תגידו לי. אז אני צריך לקבל את זה?

עו"ד יסכה לייבוביץ': לצערי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני צריך לקבל את זה?

עו"ד יסכה לייבוביץ': לצערי, אדוני לא השופט היחיד בארץ.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז אולי יש לי גישה אחרת.

עו"ד יסכה לייבוביץ': כל מה שאני יכולה לומר זה שאני מצטערת שאדוני כבר לא יושב בדין.

בלהה גבעון: זה גם יכול ליצור תקדים במגזרים האחרים.

עו"ד יסכה לייבוביץ': זה מאוד מסוכן. אני רק אומרת,

בלהה גבעון: יבואו סתם תושבי באר-שבע, יגיעו - הגענו להסדר.

עו"ד יסכה לייבוביץ': בית-המשפט מתחשבים בזה. מתחשבים בזה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.

עו"ד יסכה לייבוביץ': אני מנסה לשקף לכם מצב. זה שאדוני לא מרוצה מזה? גם אני לא מרוצה מזה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני לומד יותר כל פעם, כל ישיבה אני לומד יותר על מחוז הדרום.

דודו כהן: זה נאמר, הרוצה להחכים - ידרים.

עו"ד יסכה לייבוביץ': נכון. המחוז הזה הוא מאלף והוא נפלא. אבל הוא קשה.

עכשיו אני אומרת, אני עושה צבירה של כל הדברים האלה יחד. גם יש התחשבות בפועל, מתחשבים ברגישויות ובמערכת החוקים הנפרדת וכו' וכו' וכו'. של מגזר שלם. ואני אומרת לכם שבת-המשפט בהרבה מאוד מקרים, באמת מתפרקים מסמכויותיהם ואומרים - בסדר, זה יסתדר שם, אני לא רוצה עוד פעם את כל היישוב הזה בווער ויישובים כאן בווערים, ושורפים אחד לשני את הבתים ודוקרים ויורים ומערב הפרוע.

עכשיו, מה עושים כדי שלא יהיה המערב הפרוע? מה עושים? כל מה שאפשר זה לעשות אכיפה. אז אמרתי כבר בהתחלה, אני מבינה שזמני תם מזמן, צריך את ההתחשבות ובשינויים המחויבים וכו' וכו'. השאלה עד כמה, השאלה של מידה. אני אומרת - אנחנו חרגנו מזמן מהמידה שמדינת ישראל יכולה להרשות לעצמה, לומר - אין כאן ריבון, אין כאן מי שמכתיב, אין כאן מי שאוכף. יו"ר, אליעזר גולדברג: אני חייב לקוטע אותך, מפני שהשאלה היא האם זאת לא גישה פשטנית. תראי, אני לא, אני בהחלט לא מצדד בעד הפרת חוק, אבל אני מדבר על המציאות הקיימת היום. המציאות הקיימת היום. אז יכול להיות שלפני כמה עשרות שנים, אם היו מייד פועלים לאכיפה, היינו היום במצב אחר. אבל יש לנו היום מציאות קיימת. אז אם את אומרת צריך לאכוף, מה זאת אומרת לאכוף? רק מכאן ואילך? מה שהיה - צריך לקבל חנינה? אז איך, איך מבצעים מטלה כזאת? איך מבצעים מטלה כזאת? ומה עושים עם האנשים האלה? זורקים אותם למדבר?

עו"ד יסכה לייבוביץ': אני רוצה לומר משהו. השאלה הזאת הטרידה מאז ומעולם וזאת אולי שאלת השאלות. אדוני בצדק מעמיד את השאלה הזאת, כי אני חושבת שכולם יסכימו שזאת שאלת השאלות.

עכשיו, אני, אולי טיפה היסטוריה. הושקעו המון מאמצים בלהגיע להחלטת הממשלה הזאת והשאלה הזאת היתה מובנת לכולם ואז אמרו - מי שנושא ונותן על הסדרת ענייניו, על התפנות, וקבלת פיצוי ומעבר למגורים במקום על דעת הרשויות ובשיתוף עם הרשויות, באנשים האלה שבתוך משא ומתן באמת לא ייגעו, מפני שיש צפי שהעניין הזה יסתיים. זה לא שאמרו - עכשיו תהיה אכיפה בלי הכרה.

מי שבאמת נושא ונותן, זה לוקח זמן, יש משא ומתן, מדברים על הפיצוי, מחפשים מקום וכו' וכו'. אבל מי שנכנס למשא ומתן, לא יתעסקו אתו. זאת אומרת היתה, זה במסגרת המדיניות, כן הביאו בחשבון את הדברים האלה, כי ראו שדבר נובע מדבר וצריך לעשות את זה באיזה שהיא הדרגתיות וזה נעשה. המנגנונים האלה קיימים.

אבל כפי שאמרתי, היו המון המון סיבות טובות להם. אני אומרת לכם שלחיות במקום שאין בו אכיפה במקרקעין, אין בו גם אכיפה לא במע"מ, לא במס-הכנסה, לא בשום דבר, מקבלים הטבות מהמדינה, אין להם עניין להסדיר את העניין הזה, מפני שהרבה יותר קל להיות בכתובת בלתי מוכרת, בלתי ידועה, להקים איזה חנות באיזה מקום, למכור את צורכי הבנייה, בלי מע"מ, בלי מס-הכנסה, בלי היתר בנייה, בלי מס רכוש, בלי כלום ולמכור. הא בהא תליא. ואז נוסעים במכונית הגנובה בצורה מסוכנת. זה הכל מכלול אחד שלם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ידוע לך על זה שלא משלמים מס-הכנסה? עו"ד יסכה לייבוביץ': עד כמה שידוע לי, אבל עוד פעם, זה לא בתחום המידע שלי, כדאי אולי שאתם תקבלו קצת אינפורמציה ממי שעניינו בזה, אני רוצה להיות מאוד זהירה.

עו"ד בר סלע: הישראלים לא משלמים מס הכנסה, היהודים, אז למה שהבדואים ישלמו? זה לא, אפליה מתקנת. זאת אומרת, הם ישלמו כאפליה מתקנת.

עו"ד יסכה לייבוביץ': המצב הוא איום ונורא. המצב הוא איום ונורא. ואולי כדאי שתקבלו, עוד פעם, אני רוצה מאוד להיזהר ואני לא רוצה לא להיות מדויקת. אז אני לא אומרת, שוב, יש בוודאי גם אנשים מהמגזר הבדואי שהם משלמים מס הכנסה כדת וכדין ומוציאים חשבונות כדין. אבל הסך-הכל הכולל הוא איום ונורא. מה שאני מנסה לתת לכם תמונה כמה הכל הוא ביחד.

אני חושבת שצריך מאוד להיזהר. אני שמעתי את סוף הפרזנטציה של מי שקדמה לי פה. צריך מאוד מאוד מאוד להיזהר מאמירות כוללניות. אוכלוסייה מקופחת, צריך לתקן, צריך זה. בסך-הכל, אחרי האמירות האלה שהן מאוד מאוד נפוצות היום בציבור, הלובי עובד יפה. שוועתם עלתה, אבל זה גם הגיע לזה שהם פונים לארגונים בינלאומיים ואני לא יודעת כמה אתם מודעים לזה, שבארגונים בינלאומיים הם מציגים את עיירות הקבע, את ערי ה, הערים שנבנו לצורך,

יו"ר, אליעזר גולדברג: יישובי הקבע,

עו"ד יסכה לייבוביץ': הן מכונות Concentration towns, עם האינסינואציה האיומה ונוראה שיש בזה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תגידי לי, במשך כל תקופת כהונתך כפרקליטת המחוז בדרום, כמה תיקים הגשת בהקשר לפקודת מס-הכנסה? אי-דיווח,

עו"ד יסכה לייבוביץ': זה תיקים שמש-הכנסה מתעסקים בהם, אנחנו רק ברמאויות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אתם לא מגישים?

עו"ד יסכה לייבוביץ': לא באי-הגשת דו"חות, לא בדברים האלה.
 פייסל אל הוזייל: אז איך את יודעת שלא משלמים מס-הכנסה?
 עו"ד יסכה לייבוביץ': יש לי גם קשרים עם כל יתר הרשויות, אנחנו מתעסקים
 אתם בחלק מהזה,
 פייסל אל הוזייל: על-פי שמועות.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': אני גם לא יודעת כמה הם חוקרים במגזר הזה. אני
 אמרתי שאני לא רוצה להגיד על זה, כי,
 פייסל אל הוזייל: אבל את מעבירה מסר מאוד שחור, גברתי,
 עו"ד יסכה לייבוביץ': לא, אני ביקשתי, אני שוב מתנצלת. אני שוב מתנצלת.
 אני רוצה שתזכור מההרצאה שלי את זה שאני אמרתי שנעשה
 עוול ושמנסים למצוא דרכים לתיקון ואני בוודאי לא רוצה לומר
 שום דבר כללי על כל האוכלוסייה. אני רק חושבת שכדאי
 שאתם תקבלו תמונה מהימנה, אולי אני לא מעודכנת, אולי אני
 לא, לכן אני, אני, השאלה של אדוני, אני לא יודעת מספיק טוב
 לענות, אז אני לא רוצה לענות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא יודע, ישנו, הרי בירושלים, פרקליטות המחוז לא
 עוסקת גם,
 עו"ד יסכה לייבוביץ': אנחנו מתעסקים, מתעסקים מאוד, אבל אנחנו
 מתעסקים רק בעבירות המרמה לא באי-הגשת הדו"חות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: את יודעת מה? בואי נדבר על עבירות המרמה.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': אני מוכנה לבדוק.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כמה במגזר הבדואי,
 עו"ד יסכה לייבוביץ': אני כרגע לא זוכרת.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כמה תביעות במשך כל התקופה שאת נמצאת, הגישו
 על, מה זה, 212?
 עו"ד יסכה לייבוביץ': 220, אנחנו מתעסקים רק ב- 220.

יו"ר, אליעזר גולדברג: סליחה, אני יצאתי קצת,
 עו"ד יסכה לייבוביץ': זה יפה מאוד, הלוואי עלי, הלוואי עלי.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: 220, כן.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': אבל המסה הגדולה היא בטיפול התובעים של מס-
 הכנסה, הם מתעסקים בכל ה-אי הגשת דו"חות.
 אז לגבינו, אנחנו באמת מתעסקים רק בתיקי ענק, אנחנו לא מתעסקים
 כל-כך הרבה, אני יודעת אנחנו מגישים עשרה תיקים בשנה,
 בכלל. אבל המסה הגדולה של עבירות מס-הכנסה מטופלות על-
 ידי התובעים של מס-הכנסה.
 אני חושבת שכדאי שאתם תקבלו נתונים ממס-הכנסה, מספר התיקים
 אצלנו לא יגיד שום דבר כי גם אין לנו הרבה תיקים של יהודים.
 יש לנו תיקי ענק, יש לנו עשרה כאלה בשנה, לא יותר.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': אני רק רוצה לגמור עם העניין הזה של לבוא עם הצהרה
 כוללת. יש קיפוח, יש זכויות, הנה כבר שמעתי אצל קודמתי, זה
 ברור שיש זכויות אבל לא צריך להוכיח. אז אני חוזרת בעצם אני
 סוגרת,
 עו"ד בר סלע: זה לא נכון, היא אמרה - צריך להוכיח.
 עו"ד יסכה לייבוביץ': לא, היא אמרה, טוב, לא חשוב. אני אגיד מה שאני
 אומרת, לא מה שהיא אמרה.
 צריך מאוד להיזהר ממניפסט כולל, גם בו יש מסר. אני חושבת
 שהמדינה עשתה דברים לא בסדר, היום אני לא רואה
 שהבדואים באמת משתמשים באופן הוגן, עם רצון טוב,
 במנגנונים שהמדינה מנסה לתקן.

עכשיו, דבר כזה, ולהגיד לי - הנה, עובדה ששום דבר לא זז, זה עניין שלוקח זמן וצריך לבוא ולהיות עקבי. אי-אפשר כל יום לשנות את הכללים ולצפות לוועדה הבאה ולוועדה הבאה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ברור.

עו"ד יסכה לייבוביץ': זה הרי קושי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ברור. מסרים, מסרים שמתפרשים שלא כהלכה.

עו"ד יסכה לייבוביץ': כן.

דודו כהן: רציתי לשאול ולנסות להבין קצת לעומק את הסוגיה של הזיקה בין המצב של הפזורה לבין התרומה של המצב בפזורה לכל נושא העבריינות, את אומרת שיש זיקה,

עו"ד יסכה לייבוביץ': כן.

דודו כהן: ולכן, והאוצר לא יושב פה, ולכן חשוב לי לנסות להבין את זה. כשהמדינה מנסה לבחון את העלות הכלכלית של הטיפול בסוגיה, היא בעצם אמורה להביא בחשבון גם שיקול נוסף - הסדרת הפזורה היא יכולה לסייע בהיבט של צמצום העבריינות בכל התחומים שדיברת עכשיו?

עו"ד יסכה לייבוביץ': כולל התשתיות שהם פוגעים בהם, הצינורות של מקורות, חשמל,

דודו כהן: כשמדברים על העלויות,

עו"ד יסכה לייבוביץ': גניבת מתכות,

דודו כהן: על התרומה רק בעובדה של חינוך, בריאות ושיהיה בית לתושב. את אומרת שיש עוד היבטים נוספים, שיכולים לתרום או להצדיק את ההשקעה הכספית הגבוהה שכנראה תהיה בהסדרת הפזורה.

עו"ד יסכה לייבוביץ': נכון. בוודאי. אנחנו גם טוענים את זה כל הזמן.

תודה רבה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תודה רבה לך.

[ההקלטה מחודשת לארח הפסקה]

יו"ר, אליעזר גולדברג: נשמע את מר ישראל בודיק, מנהל מחוז דרום במשרד הרווחה. בבקשה.

ישראל בודיק: מה שאני מבקש להציג לכם, מה שאני מניח שפחות או יותר ת הסוגיות ואת הבעיות של האוכלוסייה אתם מכירים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון.

ישראל בודיק: אז אני לא אפרט לכם את הנתונים אלא פחות או יותר לגבי דרכי העבודה שלנו, פחות או יותר מהו סל השירותים שאנחנו נותנים וסוגיות ובעיות שהן מעבר להתמודדויות הרגילות שלנו כרווחה, זאת אומרת שהן חריגות ורלוונטיות דווקא למגזר הבדואי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.

ישראל בודיק: אני אתן לכם קצת ככה, קצת נתונים מבחינת היקף תקציב אנחנו מדברים על בערך תקציב לכל האוכלוסייה של כ- 40 מיליון ש"ח, בערך יש לנו 62 תקנים של עובדים סוציאליים שעוסקים בעבודה בתוך היישובים הבדואיים, ואנחנו מטפלים בכ- 30,000 תושבים.

דודו כהן: מה זה מטפלים?

ישראל בודיק: ילדים, מבוגרים, משפחות, ילדים, זאת אומרת, סך-הכל, סך-הכל, בוא נגיד שאנחנו מדברים על 160,000 תושבים בערך? מתוכם 30,000. עכשיו, ה- 30,000 זה איזה שהוא נתון סטטיסטי שהוא פחות או יותר מאפיין בגדול את הממוצע של המטופלים שלנו ביישובים שהם מדרגים סוציו-אקונומיים קצת יותר נמוכים. זה עדיין ברור שבאוכלוסייה הבדואית אחוז המטופלים צריך להיות הרבה יותר גבוה והוא לא מייצג, זאת

אומרת מספר המטופלים שמגיע לשירותי הרווחה, לא מייצג את עומק המצוקה. ויש לזה כמה,

עו"ד בר סלע: ולמה הפער הזה?

ישראל בודיק: הפער הזה נובע מכמה סיבות. אחד, זה היכולת של התושבים לצרוך שירותי רווחה, היכולת לבקש והיכולת להגיע, בגלל, חלקם זה בעיות תרבותיות וחלקם זה בגלל בעיית נגישות. יש לנו כ- 65,000 תושבים שנמצאים, שחיים בפזורה. אנחנו מספקים להם שירותים באמצעות המועצה האזורית אבו-באסמה, והדרך שלנו לתת להם שירותים זה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל לא רק לתושבי אבו-באסמה. ישראל בודיק: לא רק,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זאת אומרת, השירותים ניתנים באמצעות אבו-באסמה. ישראל בודיק: כן, לתושבי הפזורה. יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.

ישראל בודיק: השירותים לתושבי הפזורה, ניתנים באמצעות המועצה האזורית אבו-באסמה, זה איזה שהוא עניין מינהלי שמבחינתנו יותר נוח לנו לתת את השירות דרך מועצה מקומית. בעבר נתנו את זה דרך שגב שלום והיום, כחלק מאיזה שהוא תהליך שאנחנו רואים בו תהליך מאוד מאוד חשוב של הקמת היישובים וסיוע של שירותי הרווחה לאבו באסמה להגדיל את מספר התושבים שעוברים ליישובים החדשים.

וזה אחד המוקדים שאני חושב שצריך להתמקד בו. אני חושב שמעבר התושבים ליישובי הקבע בנקודה הנוכחית, הוא שלב מאוד חשוב ואנחנו גילינו, כשהקמנו מרכזי שירותים בטרלבין, קרובים לאוכלוסייה, זה גם יצר איזה שהיא ירידה במתח בין התפישה של האוכלוסייה לגבי מה זה שירותי רווחה, בעצם כל נושא הנגישות,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז מה עושים כדי להגדיל את הנגישות?
 ישראל בודיק: מה שאנחנו עושים היום, אנחנו באמצעות שלושה ג'יפים שזה
 משהו חריג מאוד מבחינת תפישת הרווחה, אנחנו סיפקנו
 למחלקת הרווחה באבו באסמה שלושה ג'יפים ונהג ועובד
 סוציאלי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: והם יוצאים לשטח?
 ישראל בודיק: הם יוצאים לשטח. הם מגיעים לכפרים. אבל המרחב
 הגיאוגרפי, המספר היחסית מצומצם של העובדים, ברור שבסופו
 של דבר אתה לא מפתח תזות ומתודות טיפול שהן מעמיקות
 ורחבות, אלא אתה נותן, אתה מנסה, מנסה למנוע מצבי סיכון,
 מנסה לפתח מספר מסוים של פרויקטים שהוא אינו, שהוא אינו
 נותן מענה כולל ואנחנו היום ברמה המשרדית, מנכ"ל המשרד
 הקים צוות משרדי שמטרתו לעסוק בפיתוח והקמה של תוכנית
 אסטרטגית לתושבים הבדואים בדרום.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה עיקר השירותים שאתם נותנים לתושבי המחוז,
 בעיקר.

ישראל בודיק: אנחנו נותנים למעשה את כל השירותים שאנחנו מספקים
 לכלל האוכלוסייה. מפתחים מועדוניות, משפחתונים לילדים,
 שירותי תעסוקה לאוכלוסיות בעלות צרכים מיוחדים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: כמה מועדוניות כאלה למשל יש?
 ישראל בודיק: יש לנו, למשל,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה כולל גם את הפזורה, הרי, לא?
 ישראל בודיק: יש לנו למשל, רק,

יו"ר, אליעזר גולדברג: הרי אתם לא מתייחסים לזה שמדובר בפזורה,
 ישראל בודיק: לא לא, אנחנו מקימים, אנחנו מקימים שירותים, יש לנו יחד עם
 הג'וינט, למשל בפזורה, 34 מועדוניות. שאנחנו נותנים בהם

שירותים לילדים, זה אומר שבסופו של דבר, מקבלים שירות, יש לנו מועדוניות שיש 15 ילדים, יש לנו משפחתונים שיש לנו חמישה ילדים. זה מגיע לכמה מאות. זה ברור לא משקף 60% מילדים, אוכלוסייה שיש בה 60% מהילדים, שזה אנחנו מדברים פה היום 30,000, 40,000 ילדים, שמחציתם נמצאים למעשה במצבי סיכון כאלה ואחרים, מעצם ההתגוררות שלהם בתוך היישובים, וחלקם במצבי סיכון מעצם זה שהם חיים בתוך משפחות שהמאפיינים שלהם זה מאפיינים של סטייה חברתית ומשפחות רב בעייתיות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה אתם, איזה שירות בעיקר, אני לא מדבר על סל השירותים שהמשרד נותן, בעיקר, מה השירותים העיקריים שאתם נותנים לפרט,

ישראל בודיק: אז אמרתי - לילדים אנחנו מקימים משפחתון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: משפחתון,

ישראל בודיק: שילד מגיע בבוקר לבית שיש בו אישה שכבר היא קיבלה תעסוקה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: באותו יישוב או בחוץ?

ישראל בודיק: באותו יישוב, באותו יישוב, אנחנו משתדלים גם להתאים את זה תרבותית, כי לפעמים ילד מהשכונה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: חוץ ממשפחתונים-?

ישראל בודיק: יש לנו מפעלי תעסוקה לנכים ומפגרים, שזה קשה מאוד לפתח את זה לפזורה, חלק מזה אנחנו מספקים שירותים בדימונה. אחת הסוגיות הבעייתיות זה סוגיית ההסעות, העלות המאוד גבוהה של ההסעות מקשה מאוד על פיתוח של שירותים, זאת אומרת אנחנו יכולים, יש לנו איזה שהוא עוגן תקציבי להקים מפעל מוגן ויש לנו איזה שהוא עוגן תקציבי למכסות. ההסעות הן

פשוט יקרות בצורה כזו שצריך לתת להם איזה שהוא מענה
ייחודי. חשיבה ייחודית, איך מממנים הסעות.

עכשיו, מה שאני מספר לך עכשיו זה בעצם בעיות ארגוניות שבעצם
נמצאים בתוך תהליכים שוטפים של שירותי רווחה ואנחנו, בגלל
מגבלות ארגוניות, מנהליות, דמוגרפיות, גיאוגרפיות, מתקשים
לתת. יש לנו גם בעיות מסוג אחר, שחלקן הן סוגיות תרבותיות
וחלקן הן סוגיות, חלקן הן סוגיות מינהליות. זאת אומרת, יש לנו
בעיה בערערה, שאנחנו כבר במשך שלוש שנים, ארבע שנים,
מנסים להכניס לשם מנהל,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מנהל של-?

ישראל בודיק: מנהל של מחלקה לשירותים חברתיים ובאופן קבוע, יש איזה
שני מועמדים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: בעירייה?

ישראל בודיק: אני אספר לך סיפור,

יו"ר, אליעזר גולדברג: בעירייה?

ישראל בודיק: ברשות המקומית,

יו"ר, אליעזר גולדברג: המועצה, הרשות המקומית.

ישראל בודיק: כן, יש לנו שתי רשויות, זאת אומרת, ויסכה יושבת פה ויסכה
ואני דנו ולשנו בזה תקופה ארוכה איך אנחנו פותרים את הבעיה
הזאת. ומועמדים מפחדים להגיע. זאת אומרת, במועצה מקומית
ערערה, אני יכול לרצות לתת את כל הטוב שבעולם, כל עוד אני
לא מצליח לפצח את הקוד הזה שיצליחו להגיע אנשים
שמתאימים ואנחנו, אני עמדתי על זה במכרז, שלא יהיה עוד
עשר שנים שירות, שלא ייבחר מי שלא מתאים, כי לערערה מגיע
את המנהל הכי טוב, לא מגיע את המנהל שממנו אנחנו הכי
פחות פוחדים או שבמקום, או שהוא הכי מקום, הוא הכי מתאים

למקום. התוצאה היא ששלוש שנים, תושבי ערערה לא מקבלים שירותים.

עו"ד בר סלע: למה הם פוחדים?

עו"ס יסכה לייבוביץ': תסביר מה קרה.

ישראל בודיק: היה לנו מכרז אחד שנבחרה מישהי, במקרה יהודייה, קיבלה טלפון, אמרו לה - תקשיבי, כמה ילדים יש לך? אמרה ככה, אמרו לה - אם את רוצה להפחית אותם, תבואי לתפקיד. ברחו.

במכרז אחר, נבחר בחור מיישוב סמוך,

עו"ד בר סלע: ערבי? בדואי?

ישראל בודיק: בדואי, הוריד את המועמדות. אני לא שופט ולא חוקר, השמועות היו שנסגרה שמה עסקה כספית.

במכרז אחר, הגיעו כמה אנשים, קיבלו כבר טלפונים לפני המכרז, חבר'ה - כדאי להם לא להגיע.

עו"ד בר סלע: מקבלים טלפונים ממי?

ישראל בודיק: לא יודע.

עו"ד בר סלע: לא, לא שמות של אנשים.

ישראל בודיק: לא יודע.

עו"ד בר סלע: זה מאנשים שגרים ביישוב או מה?

ישראל בודיק: לא יודע.

דודו כהן: הוא לא חוקר. הוא אומר לך תוצאות.

ישראל בודיק: תראה, יש לי את ההשערות שלי, לא רלוונטיות לוועדה. יש לי את ההשערות שלי, יש לי את המחשבות שלי, הן לא רלוונטיות,

עו"ד בר סלע: מה כן מעוניינים, המאיימים האלה?

ישראל בודיק: יש שמה שניים, יש שם שני חבר'ה שהם תושבי היישוב שכל הזמן זה נסגר שזה יגיע לכיוון שלהם,

עו"ד בר סלע: זאת אומרת, יש מועמדים פנימיים.

ישראל בודיק: ואני מודה שבמכרזים שאני הגעתי, עד שנפסלתי, זה מגיע לבתי-משפט, אני לא, המלצתי לוועדה בכל לב לא לבחור בהם. כי אני חושב שליישובים הבדואים מגיעים את המנהלים הכי טובים.

עכשיו, יש פה, אני אמרתי פעם ליסכה, היה לנו סיפור בלאקיייה, היה לי מנהל שהוא היום בחור שהוא מפקח אצלי, נכנסו אליו יום אחד למשרד, בקדנציה הקודמת, לקחו נבוט, שברו לו את הראש. התקשרו, התקשרו אליו הביתה, רצינו להחזיר אותו, אמרתי לו - תחזור, הצמדנו לו שמירה אישית של המשרד. התחיל להתקרב, כבר אחרי שהוא שוחרר מבית-החולים, אמרו לו - תשמע, אדוני, הפעם יצאת עם תחבושת, פעם הבאה תצא עם ארון מתים.

הוא אמר לי - ישראל, אתה לוקח אחריות על החיים שלי? אמרתי לו לא. הבחור הזה פרש מניהול מחלקת הרווחה בלאקיייה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: איפה הוא היה?
ישראל בודיק: בלאקיייה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אבל מאיפה הוא? מאיפה הוא?

ישראל בודיק: הוא ערבי מהצפון. הוא ערבי מהצפון. ערבי מהצפון שלדעתנו הוא מנהל טוב. הוא מנהל טוב. אבל זה הגיע למצב שהלכתי ליסכה, אמרתי לה - תשמעי, אני, אם זה שני יישובים מתוך שבעה, מתנהל בצורה כזאת, אז אני מרגיש שאני מנהל פה קודים של כמעט עולם תחתון. אנשים, אנשים יצאו, אנשים יצאו מהמחלקה, הצליחו להוביל למכרז חדש. אני אישית לא הסכמתי להשתתף בו, נבחרה מי שנבחרה, לא יודע אם זה קשור או לא, אבל התוצאה היא שהיום יש מנהלת חדשה בלאקיייה ומנהל

שכמעט נהרג פרש וזה בעצם דרך, זה אבן דרך. הנה - בוא
נהרוג אותו. עכשיו,

יו"ר, אליעזר גולדברג: והמנהלת הנוכחית-?

ישראל בודיק: המנהלת הנוכחית היא מנהלת חדשה. מנהלת חדשה, לא, אני
לא רוצה להיכנס לאינטרפרטציות כאלה ואחרות, כי זה באמת
לא תפקידי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.

ישראל בודיק: ניסינו, דיברנו, פניתי אליה אמרתי לה - תשמעי, אנחנו חייבים
לעשות משהו, אני רוצה לדעת, לא ייתכן שלא יהיו שירותי
רווחה. לא מגיע ללאקייה, לא, זאת אומרת, לא בעניין של לא
מגיע לתושבים, ההפך, זאת אומרת, ללאקייה מגיע שלא תהיה
שמה אלימות, לא מגיע ללאקייה שדווקא אצלם נוכל לבחור
מנהל שהודח אחרי שמישהו הוכה. זאת אומרת, זה לא מגיע
לתושבי לאקייה, לחיות בתוך תרבות כזאת ובאמת זה יישוב טוב,
זה יישוב עם פוטנציאל, יש שמה, יש שמה הרבה דברים חיוביים
ואנחנו מנסים לנהל מלחמה, קודם כל לייצר מנהיגות ואני חושב
שאחד הבסיסים, אחד הבסיסים של הדבר הזה, זה יצירת
מנהיגות מקצועית, פוליטית, כל מה שרק תרצו, שתיתן את
השירותים הכי נדיבים והכי איכותיים לאוכלוסייה ואסור לנו
להתפשר עם זה.

לפעמים אני אומר - בשם הדמוקרטיה, אנחנו מגיעים לטוטליטריה
וצריך ללמוד מהו גבול הדמוקרטיה, כשאנחנו צריכים לשמור על
זכויות התושבים. כשאני יודע שבערערה יכול להיבחר מישהו
שלא ייתן את השירות האופטימאלי לתושב שהכי מגיע לו, ליבי
דואב. ברהט, אחרי מאמץ גדול מאוד, לשמחתנו, היה לנו סיפור
שלישי של בחור ברהט שהיו לו גם כל מיני אישומים, היו לנו

שלושה מקרים, הצלחנו בעזרת ועדה שמינינו במחוז, ביקשתי מחמישה חבר'ה שיכתבו ועדה, בסופו של דבר היא בדקה והיא מצאה שהוא לא מתאים ויחד עם ראש העיר הובלנו להוצאה שלו, אבל זה רק בהסכמה עם ראש העיר. והיום הכנסנו מנהל חדש. ואנחנו עדיין, יש לנו איזה שהוא שמץ של תקווה.

אבל ברהט, לאקייה, ערערה, אנחנו נמצאים היינו בשוקת שבורה, ועדיין בשוקת שבורה. זאת אומרת, בערערה וברהט, אלה היו שלושת המקומות, היום לאקייה, יש מתח מאוד גדול למשל בין ראש הרשות לבין מנהלת שלא מאפשר לפתח שירותי רווחה, אבל זה משהו שגם קורה במקומות היהודים ואני לא רוצה לסמן אותו, עדיין לא הגענו לפיתרון.

מצד שני, יש לנו כן ניצוצות, למשל בשגב שלום, ב-חורה, אנחנו רואים ניצוצות של גם מנהיגות מקומית, גם מנהיגות מקצועית שהצלחנו יחד עם המנהיגות המקומית לפתח ולבחור אנשים שמתאימים במכרז וכדין ואנחנו רואים פיתוח של תהליכים של שירותי רווחה. זאת אומרת, בצד הקושי והחושך, אני יכול גם להראות לך נקודות אור מאוד יפות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה תלוי בהנהגה המקומית.

ישראל בודיק: והסיפור הוא לתת לתושבים את המנהיגים הכי טובים. צריך לקבוע קריטריונים מי יכול להיות ראש עיר ומי יכול להיות מנהל מחלקה, ואני באופן אישי ביקשתי שתהיה לי סמכות לא לבחור את המנהל כי יש ועדת מכרזים, אבל לפחות להטיל וטו על אנשים כמנהל. כדי למנוע שיהיה איזה שהיא גדר מסוימת שאני באופן אישי חושב שאני יכול לייצג אותה, מהתפקיד, לא ישראל בודיק, כמובן, כדי שתמנע מצבים שהתושבים שמה מקבלים,

מגיע להם את השירותים הכי טובים, יקבלו את השירותים לצערנו הנחשלים.

ברהט, יכולנו להכניס לשם הון בלי סוף, זאת אומרת שם הבעיה לא היתה כסף, אבל אני אמרתי - אני לא מוכן להכניס שקל, כל עוד המנהיגות המקצועית הזאת והמחלקה עובדת בצורה כזאת כי אתה יכול להשחית את התושבים המסכנים האלה עם הכסף, במקום לבנות אותם. והרעיון הוא זה באמת, זה באמת לייצר, קודם כל לתת להם את האנשים הכי טובים. אני חושב שמגיע להם.

זה ככה נקודה שחשבתי לנכון שכשנעלה אותה, דיברתי על זה גם לפני כן עם יסכה ואמרנו שנעלה את זה ביחד כדי לתת איזה שהוא נופך יותר רחב של שני משרדים שככה מתמודדים.

יש סוגייה נוספת שככה מאוד מטרידה אותנו, שאני לא יודע אפילו מאיפה מתחילים, זה סוגיית הפוליגמיה. זאת אומרת, זה קורה בראש חוצות. אנחנו גם יודעים, אנחנו גם יודעים להגיד שילדים למשפחות פוליגמיות הם ילדים שבמצבם הוא יותר קשה, אנחנו יודעים להצביע על זה, אני לא מדבר על זה שיש פה הפרת חוק שזה אתם מבינים, זה בוודאי. אבל יש לזה נגזרת של שירותי רווחה.

אנחנו מבינים את הסוגיה התרבותית, אנחנו מבינים את הקושי, עדיין במחשבה עדינה ובשקט, פה אני לא מבקש להיכנס לתהליכים חוקתיים ואלה, אבל נדרשת פה חשיבה מאוד מעמיקה, איך ביחד עם המנהיגות המקומית, עם המנהיגות המסורתית, המנהיגות הדתית התרבותית, יש הבדל בין דת לתרבות, צריך גם לדעת להבחין מתי זה דת ומתי זה תרבות, אני חושב שתרבות

היא פה יותר חזקה מהדת אפילו ולהתחיל להתייחס לתופעה הזאת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: יש לכם פעילות בהקשר לכך?

ישראל בודיק: יש לנו פעילות של חיזוק נשים. אנחנו עושים קורס בדרג'את ואנחנו עושים קורס בלאקיייה, אנחנו נותנים תקציבים לפעילות והכשרת נשים. אבל אנחנו כרגע עושים פרויקטים נקודתיים, אני אפילו יכול להגיד לך שאחד הדברים שבאמת לגבי האוכלוסייה הבדואית זה שלפעמים רב הנסתר על הגלוי. אני לא בא לפה בתור ידען, אני בא לפה בתור אחד שרוצה אפילו ללמוד מכם, זאת אומרת, אני אחכה לתוצאות כדי ללמוד. אנחנו בהרבה מאוד דברים לא יודעים מה לעשות, זאת אומרת, אנחנו,

עו"ד בר סלע: שר הרווחה יצא עם איזה רעיון של קמפיין לעסוק בנושא הזה.

ישראל בודיק: נכון.

עו"ד בר סלע: קורה בשטח משהו?

ישראל בודיק: הוא ביקש חומרים, כן, הוא לקח את זה על עצמו עם קמפיין. תראה, הוא לקח את זה על עצמו עם קמפיין, בסדר, אפשר קמפיין, אפשר,

עו"ד בר סלע: זה אני יודע, שהוא לקח על עצמו קמפיין, זה אנחנו קוראים בעיתון. הרי זה, עשית ולא דיווחת - לא עשית, דיווחת ולא עשית - עשית.

ישראל בודיק: תראה, הוא רק התחיל להתעסק,

עו"ד בר סלע: אז אני שואל אם בשטח יש כבר משהו או עדיין לא.

ישראל בודיק: לא, עדיין לא. עדיין לא.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה רק מהזמן האחרון, לא?

עו"ד בר סלע: כן, כן.

ישראל בודיק: צריך לקחת בחשבון שגם יש דברים מסוימים שאני חושב שברמה תקשורתית וברמה זה, נעשה עוול לחברה. יש הרבה דברים מאוד טובים. למשל, אחד הדברים שאני מנסה מאוד להשריש במחוז אצלנו, זה קודים של טיפול בקשישים.

עכשיו, לצערי הרב, גם זה הולך ונסדק. זאת אומרת, אני אומר שמי שרוצה לעשות כסף, שיתחיל להתעסק בהקמת בתי אבות לבדואים. אני אומר את זה בצער רב. כי פעם היינו לוקחים את הילדים הבדואים והילדים היהודים היו אומרים - אני הולך לבקר את סבא שלי בבית-אבות והילד הבדואי לא היה מבין על מה הוא מדבר. היתה פה מערכת ערכית של החברה, שאנחנו צריכים, אחד הדברים לעשות, למצוא את הערכים. זאת חברה מדהימה, למצוא את הערכים החזקים שבה ולהשריש אותם בתוכי החברה היהודית. אחד התהליכים הם זה לא שהחברה היהודית באה ללמד את החברה הבדואית, אלא זה למצוא השקות של ערכים שאנחנו נתמזג, נתמזג. יש לנו הרבה מה ללמוד מאיך מטפלים בקשישים, הרבה, וגם זה אחד הדברים שהולכים ונסדקים, אנחנו צריכים לשמר את זה, בתחום הקשיש והיום אנחנו, אני באופן אישי מנסה עם החברים שלי לעבודה, לנסות ולחשוב איך אנחנו מפתחים מתודות של שימור,

יו"ר, אליעזר גולדברג: המעמד פחת.

ישראל בודיק: עכשיו, צריך לקחת בחשבון ככה, שיש תהליכים חברתיים שהחברה הישראלית עוברת, ואני לא מקנא בתושב בדואי. יש תהליכים חברתיים מאוד משמעותיים שאנחנו, זה לא התפקיד של הוועדה, אבל אי-אפשר לנתק את זה מההקשר של מה שעובר. בתוך זה, בתוך התהליכים הכלליים שהמדינה עוברת, החברה הבדואית, הילדים הבדואים, הנוער הבדואי עובר

תהליכים של מעבר. בתוך התהליכים החברתיים, זאת אומרת, הוא מסתובב פעמיים. אם הילד שלי מסתובב פעם אחת, הילד שלו מסתובב פעמיים, והוא בעצמו מסתובב פעם שלישית כי גם המעמד שלו נסדק, שיש לזה משמעות הרבה יותר גבוהה. ואחד הדברים החשובים זה למצוא את נקודות האור הערכיות בתוך החברה וללמד את החברה הישראלית שזה צריך להיות חלק מהקודים התרבותיים שלנו, זה לא רק שאנחנו צריכים לפתח קודים תרבותיים בהקשר של תחילת השיחה, אלא,

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה מחיר הקדמה.

ישראל בודיק: זה מחיר הקדמה, אבל יש לה מחיר. לפעמים, אני אומר, מקדמה אתה מגיע לפרימיטיביות, מדמוקרטיה, אתה מגיע לטוטליטאריות. ואני חושב שאנחנו צריכים לדעת לעצור בנקודה, אבל זה כבר דיון אחר. יש, אני מאוד בעד קדמה, לא חושב שאפשר בלעדיה. אבל כשאתה מתחיל להתנהג כמו בימי החושך, בגלל קדמה, זה כבר לא קדמה. אם התוצאה של הקדמה היא חושך, אם התוצאה של דמוקרטיה שאנשים לא אוכלים או שאנשים משתלטים בכוח על דברים, בשם הדמוקרטיה, זה כבר לא,

יו"ר, אליעזר גולדברג: גם פה צריך להיזהר שלא ישתמע כפטרונות, משום שאם החברה הבדואית רוצה כך, אז מי אנחנו שנכתיב לה אורחות חיים,

דודו כהן: הוא לא מדבר על להכתיב, הוא אומר היא חשופה פעם לשינויים בתוך,

ישראל בודיק: ההפך, ההפך,

דודו כהן: ופעם לשינויים בתוך החברה הישראלית ואת כל זה היא צריכה במחזור חיים אחד לסגל.

ישראל בודיק: כן.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אני מדבר על מעמד השייח'ים, מעמד הזקנים,
 ישראל בודיק: אני דווקא בעד להחזיר את המעמד.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: על זה אני מדבר.
 ישראל בודיק: תראה, אני אגיד לך גם משהו,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: הם אומרים - אנחנו רוצים את הקדמה, אנחנו, הוא
 זקן, יפה מאוד, שישב בשקט, אנחנו,
 ישראל בודיק: אז היום מחזירים לו את הכבוד.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: נביא לו כוס קפה. ישב בשקט, מה שהוא אומר לא
 מחייב אף אחד. זה מה שהם רוצים.
 ישראל בודיק: תראה, קודם כל, אני חושב שאחד הדברים הבסיסיים של
 מדינת ישראל זה לאפשר לאנשים לחיות בתוך הקודים
 התרבותיים שלהם, כל עוד זה לא פוגע בחוקה ... [מדברים יחד]
 יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון, נכון,
 ישראל בודיק: וזה אנחנו גם לא מאפשרים להם, זאת אומרת אני לא חושב
 שכל החלק, על החלק שלהם, ... גם החלקים שלנו, והחלקים
 שלנו זה באמת לכבד את הקודים. יש שמה קודים מדהימים
 ולאפשר להם לחיות בתוך הקונצפט התרבותי.
 אני, למשל, חושב שלא היתה שום בעיה בצורה שהם חיו בתוך פזורה.
 אם בן-אדם טוב לו, חי, הבעיה שכשהוא יצא מפזורה והוא יצא
 ליישובי הקבע ואתה רואה את התוצאות והמחירים שהנערים
 הבדואים שילמו, זאת אומרת, הם בעצם היו צריכים לנהל,
 לדעתי, שוב, אני לא אומר פה כמובן דברי אלוהים חיים, איזה
 שהם תהליכים של חיברות והתקשו בגלל שהחברה הישראלית
 היא גם חברה שלא יודעת לקלוט את השונה. יש לנו סוגיות
 כאלה בעליה, בגלל הבעיות שלנו,

יו"ר, אליעזר גולדברג: תאמר לי, יש הידברות ביניכם לבין משרד החינוך?
 ישראל בודיק: לא, עכשיו, אחת הסוגיות, זה החלק האחרון,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: הרי בכל-זאת,
 ישראל בודיק: לגבי החלקים,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: יש, יש השקה,
 ישראל בודיק: אחת החוליות החלשות.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: יש גם דברים שמשיקים בין ה,

ישראל בודיק: אחת החוליות החלשות של עבודת הממשלה זה חוסר היכולת
 שלה לדבר בינה לבין עצמה. אנחנו מתנהגים כיחידות שונות.
 אנחנו לא מצליחים, מנהלי המחוזות, אני ביקשתי כבר מהסגן
 שלי לנסות ברמה של סגנים ומפקחים ברמה של מפקחים,
 אנחנו לא מצליחים וזה גם אחריותי המלאה שלי, ישראל, זה לא
 שאני מעביר את זה למישהו אחר, לא מצליחים לייצר פה עבודת
 ממשלה אחידה ולא מצליחים לייצר פה מדיניות. אנחנו לא
 עובדים מול יעדים, יש יעד אחד, אומרים עכשיו כל, בוא נקבע
 עשרה יעדים של המשרד, ארבעה יעדים משותפים שכל המחוז
 פה עובד עליהם ביחד, לא מצליחים לייצר את זה, וזה אחת
 החולשות שלנו כמדינה ואני חושב שבאים אליהם עם גוונים
 שונים. אני לא מספיק מכיר את עבודת המשרדים האחרים, אבל
 אני מניח שנוצרים גוונים שונים, תפישות שונות. אני מציג את
 התפישה שלי ובא אתה ובאה מנהלת משרד החינוך, בחורה
 מוכשרת עם תפישה אחרת, ובא דודו ובאים כולם, ואנחנו יוצרים
 יכול להיות אפילו איזה שהוא בלבול.

עכשיו, מה אחד הדברים שצריך לעשות, ואני כבר אמרתי את זה כמה
 פעמים, רוב האנשים, אני אומר, לא מסכימים, כי זה לייצר פה
 מישהו ממשרד רוה"מ, עם סמכויות שיהיו כמו שלי יש שני

בוסים, המנכ"ל שלי ומנכ"ל המשרד, כדי לייצר פה מדיניות אחידה לגבי הכל. אבל לגבי הבדואים, הדבר נכון שבעתיים. הדבר נכון שבעתיים כי אנחנו במידה מסוימת לא יודעים לייצר את השירותים הנדיבים, לא יודעים לייצר את האחידות ולא יודעים לייצר את הסך-הכל שהוא הרבה יותר מאחד ועוד אחד. הוא בעצם 17.

ופה אני אומר, פה זה החולשה שלנו כמדינה והיכולת שלנו לספק את השירותים שמתאימים להם, גם בגלל מגבלות תקציב וגם בגלל מגבלות חשיבה ויש פה גם, אני חושב זה איזה שהם אגואים כולנו, מי שהגיע להיות מנהל הוא, אני אומר שהדבר היחיד ששוקל ממני זה האגו שלי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בעיה כללית של ההידברות, ישראל בודיק: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בכל השטחים.

ישראל בודיק: נכון. בסך-הכל מדובר פה בחברה שעם בסיסים ערכיים ותפישתיים, ואני אומר, לפעמים נעשה להם עוול.

היה סיפור שרצחו נערה בת 15 כי התלבשה לא יפה. אמרו - זה התרבות הבדואית. ואני הלכתי בכל מקום, אמרתי - זה לא התרבות הבדואית. זה האלימות בחברה הישראלית. מי שרצח, משתמש בפלטפורמה של הערכים הבדואיים כדי להגיד שהוא רצח, התרבות הבדואית שומרת על אנשים מלרצוח. המנגנונים עכשיו, יש פה את הפריצה הזאת, הפריצה הזאת שמשתמשים בפלטפורמות תרבותיות ודתיות. התרבות הבדואית לא רוצחת, בדת האסלאמית, כדי לרצוח מישהי שזנתה, זה צריך לראות, זאת אומרת, אין סיטואציה וירטואלית שיכולה לגרום לכך שאתה תוכל לממש את התרבות הבדואית של רצח ונעשה פה עוול

וצריך לחדד את הדברים האלה שהערכים הבדואיים הם ערכים של שמירה, של קידוש המשפחה, של קידוש השבת, קידוש הקהילה. יש בהם כמה דברים, בתוך הערכים, שצריך להילחם בהם, אני אומר את זה, זאת אומרת, צריך לשנות אותם. הפוליגמיה, אי-אפשר לקבל אותה, גם אם נקבע שזה בעוד 20 שנה ישתנה, צריך להיות חכם איך מטפלים בזה. אבל אי-אפשר לקבל אותה. אי-אפשר לקבל קודים מסוימים, שאנשים לא מתאימים נבחרים בגלל השתייכות שבטית. כי לא ייתכן ש-10,000 איש ייפגעו, בגלל חמישה ראשי שבטים או איזה שהן קומבינציות כאלו או אחרות, אי-אפשר לקבל. אבל הבסיסים, הערכים, הלוואי אנחנו כחברה ישראלית היינו יודעים לאמץ אותם.

ואני אומר, אחד הדברים שצריך לנסות לייצר ואנחנו קצת ניסינו, קצת נפגשים בין בדואים ליהודים, זה לייצר סינתזה של חברה אחת, של חברה ישראלית שיודעת להזין אחת את השנייה ולייצר גם דברים משותפים וגם לשמור על הייחודיות של כל אחד.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אנחנו מאוד מודים לך.

ישראל בודיק: בבקשה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תודה רבה.

[ההקלטה מחודשת לאחר הפסקה]

יו"ר, אליעזר גולדברג: נשמע עכשיו את הנציגים של ארגון קואליציית הארגונים לקידום הזכות למים. תודה רבה לכם, רבותי, שהופעתם, שבאתם להשמיע את דבריכם.

אני מבקש שאם מישהו מכם ידבר, יציג את עצמו לפני שהוא מדבר, כדי שהדברים יהיו ברורים לפרוטוקול. בבקשה.

עו"ד סאני כלב: תודה רבה. אני מהמרכז לפלורליזם יהודי, שזה חלק מהקואליציה למים. הקואליציה למים היא קואליציית ארגונים של יהודים וערבים הפועלים לקידום הזכות למים ולמימוש הזכות הזו. בקצרה, חברים בקואליציה, עמותת סנגור קהילתי, המועצה לכפרים לא מוכרים, רופאים לזכויות אדם, עמותת אל ג'היר, פורום לדו-קיום בנגב, ידידי כדור הארץ והמזרח התיכון והמרכז לפלורליזם יהודי. רכז הקואליציה הוא מר סימן אגוארי, עמותת סנגור קהילתי.

אני רוצה גם להציג את הדוברים שידברו בנוסף אלי לכב' הוועדה, ראשית, ד"ר אהרון דותן, מומחה מים, מדען מים מטעם עמותת אדם טבע ודין, הוא ידבר על ההשלכות הסביבתיות והתברואתיות של בעיית המים בכפרים הלא מוכרים. חאג' עוואד, יו"ר, אליעזר גולדברג: אני רק יכול לומר, ששמענו כבר דברים בנושא הזה מפי רופאים,

עו"ד סאני כלב: לזכויות אדם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לזכויות אדם.

עו"ד סאני כלב: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: שמענו. שמענו מהם ממש ממש, הם דיברו, התרכזו בנושא הזה, של מים ובריאות.

עו"ד סאני כלב: המים והבריאות, כן. קודם כל, אז אני בטוח שהם אמרו את הדברים ועשו עבודה טובה, באמת רופאים, באמת חלק מהקואליציה למים.

אנחנו אבל כקואליציה באמת מתמקדים בנושא הזה וגם העיסוק שלנו באמת נקודתי בבעיית המים בכפרים הלא מוכרים וראינו לנכון להציג את זה מול הוועדה. להציג את התמונה המלאה והוועדה תוכל לשמוע את כל הפרטים שאנחנו לפחות נוכל לתת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הערה נוספת. קיבלנו את נייר העמדה שלכם, זאת אומרת, די מפורט, על כך שתצאו מתוך הנחה שאנחנו קראנו את הנייר.

עו"ד סאני כלב: OK. אז תודה, כבודו, על הדברים.

אז אני אנסה באמת לא לחזור כמה שאני אוכל לא לחזור על הדברים שכבר נכתבו.

אני רוצה גם להציג בהמשך את חאג' עוואד אלגדיפי, הוא תושב הכפר הלא מוכר ואדי נעם, שהוא ידבר על המציאות היום-יומית הקשה בעצם בכפרים ועל בעיית המים מהמקום האישי שלו.

אני רוצה גם לנצל את ההזדמנות להודות לוועדה על ההתכנסות שלה ועל ההזמנה אותנו לבוא ולהשמיע את הדברים.

ואחרונה חביבה ואני מתנצל, ד"ר יעלה רענן לבנת, מהמועצה לכפרים הלא מוכרים בנגב, מועצה אזורית לכפרים הלא מוכרים לנגב, גם חברה בקואליציה. אלו הדוברים.

אני אתחיל ואני אציג את הבעיה, למרות שאני מבין שהוועדה כבר שמעה את הדברים בגדול, אני אחזור עליהם. מרבית תושבי הכפרים הלא מוכרים בנגב היום אינם מחוברים כנדרש לתשתיות המים בישראל, אינם מקבלים אספקה סדירה ומספקת של מים לשתייה ולשימוש אישי וביתי. לא בכמות ולא באיכות הנדרשת, כפי שמקבלים רוב תושבי או כל תושבי המדינה. מדובר על מצב קשה, בלתי אפשרי, שעל-פיו בעצם נמנע מאותה אוכלוסייה, אותו משאב חיוני ובסיסי שהנו, החיוני לקיום אנושי שהוא מים, לאמור על-פי המשפט המפורסם, אין מים - אין חיים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל יש יישובים לא מוכרים, שהמים מגיעים עד הבית. עו"ד סאני כלב: לא, לא כפי ש, לא.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני אגיד לך, אני רק, באמת התפלאתי אבל אולי לא הבנתי את מה שכתוב. זה לא באשמתכם, זה באשמתי שאני לא הבנתי.

עו"ד סאני כלב: אולי זה גם באשמתנו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: יודגש בסעיף 17, הזוכים לאישור בקשתם נאלצים להניח בכוחות עצמם ועל חשבונם מערכת צינורות מים מנקודת המים האזורית אל ביתם.

עו"ד סאני כלב: נכון. אז קודם כל, זה לא חיבור לכפרים, זה חיבור, יש היום מנגנון של חיבור פרטני.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, לא, אני לא מדבר עכשיו על הדרך. אני מדבר על התוצאה. התוצאה של חיבור המים, אני לא בא ואומר שזה הסידור האידיאלי, אני לא אומר. אני לא מדבר על זה. אני מדבר על התוצאה הסופית שבבית יש מים. זה מה שקראתי.

עו"ד סאני כלב: אני אסביר את המצב. קודם כל, באמת,

עו"ד בר סלע: אין מים אז שישתו תה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז הבנתי נכון?

עו"ד סאני כלב: תה ועוגה, אם אפשר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז הבנתי נכון או לא הבנתי?

עו"ד סאני כלב: לא, אני אסביר, אם אתם רוצים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אז לא הבנתי? או כן הבנתי?

עו"ד סאני כלב: הבנת ואני אחדד אבל את ההבנה ליתר דיוק.

מדובר קודם כל בחיבורים פרטיים, של אותם תושבים. קודם כל, זה

באמת לא מרבית תושבי הכפרים הלא מוכרים, אלו שקיבלו

אישור חלק מאותן משפחות שקיבלו אישור, יש להם אפשרות

לקבל את המים. יש אופציה, והאופציה, דרך אגב, הרבה, היא

שאותם אנשים נוסעים עם מיכלים וגם נשמע על זה עוד בהקשר,

עם מיכלים נוסעים קילומטרים, ממלאים את המיכלים האלו, זו הדרך שרוב התושבים, יו"ר, אליעזר גולדברג: מהחלוקייה, עו"ד סאני קלב: מהחלוקייה, כן. זו הדרך שבה רוב התושבים מקבלים את המים.

בלהה גבעון: חלוקייה.

עו"ד סאני קלב: הדרך שבה רוב התושבים מקבלים את המים הם אותם מיכלים גדולים, אותם ימים מזוגזים שממלאים, לתקן?

ד"ר יעלה רענן לבנת: המצב הוא כזה - רוב התושבים היום לא משתמשים במיכלים, מקורות הסדירה ופתחה הרבה יותר נקודות בחמש, שש, עשר השנים האחרונות, כך שבעצם רוב תושבי הכפרים הלא מוכרים היום, יש להם יכולת, כמו שנאמר לך בדף, למשוך צינור מהנקודה שנתנו להם לפתוח עם שעון, לבית. אבל אני רוצה לחדד, כמו שאמר סאני, המים, כשהם מגיעים הביתה, הם לא מגיעים כמו שמגיעים אלי ואליך הביתה, אתה פותח ברז נניח אתה מסדר את זה שמגיע לתוך ברז בתוך הבית, אתה מקבל טפטוף או זרימה דקה דקה וגם תלוי בטמפרטורה בחוץ, הטמפרטורה שמגיעה, זה יכול להיות קרוב לרתיחה, כשזה מגיע לתוך הבית, בקיץ מעט מאוד קופא, פעם בכמה שנים כמובן הצינורות קופאים בחוץ. אז האמרה, המים מגיעים הביתה היא אמרה בעייתית כי הצינורות כאלה מונחים ככה, ומגיעים בלחץ נמוך, כך שרוב האנשים, אם תלך לכפרים, אתה תראה לרוב האנשים יש מיכלים על הגג.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון.

ד"ר יעלה רענן לבנת: שבמשך הלילה מתמלאים בטפטוף הזה, ובמשך היום אפשר לפתוח ולמלא קנקן מים במים האלה. אז כן, מגיעים עד הבית, אבל השאלה מה המשמעות של זה.

עו"ד בר סלע: פעם בירושלים ככה היה, בירושלים פעם היה, לא כל-כך מזמן. היו הדוודים למעלה, שהיו מעלים ירוקת כדי שיהיה טעם טוב למים, והמים היו זורמים לגג ובמשך היום היית מקבל מהמים האלה.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אז יש את אותו טעם ואותו צבע גם אצלנו בנגב עכשיו. עו"ד סאני כלב: דיברנו פה על הטפטוף, הייתי מגיע לזה, אבל גם נושא האיכות.

עו"ד בר סלע: ירוקת זה פניצילין. עו"ד סאני כלב: נושא האיכות של המים, אותם צינורות שדיברנו עליהם, מעלים חלודה והמים שבסופו של דבר מגיעים בטפטוף הזה שדיברנו עליו, גם האיכות שלהם היא בעצם לא כנדרש. אבל אני מודה לכבודו על ההבהרה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני באמת, עו"ד בר סלע: זה באמת שינוי במובן הזה, שכמו שאת אמרת, של חמש או שש, שבכל-זאת מים מתקרבים ליישובים, מה שלפני 15 שנים לא היה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: רוב היישובים הם בהסדר הזה? עו"ד בר סלע: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל יש גם יישובים שלא אושרו להם בכלל. הרי יש איזה מנגנון, יש מנגנון של, כך אני למדתי מתוך הנייר. יישובים ויש בקשות שעדיין בכלל לא נדונו אפילו, לא קיבלו אישור. עו"ד סאני כלב: האישורים הם לא לכפרים. זאת אומרת, לא ניתן לומר כפרים מחוברים או לא מחוברים, האישור הוא אישור פרטני לאדם, על-

פי הנוהל שנוצר בעקבות פסיקת בית-המשפט, והאדם הזה אמור לספק את המים, בהנחה והוא קיבל אישור, לעד עשר משפחות. יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון.

עו"ד סאני כלב: כלומר, אז לא ניתן לומר אם יש כפרים גם שלא מקבלים ככפרים מאושרים או לא מאושרים, זה פשוט הליך שבו אדם מגיש את הבקשה. אנחנו יכולים לומר שממידע שקיבלנו מרשות המים, מוועדת המים בעניין הזה, שמתוך, בשנים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, זה מה שרציתי לומר, שיש בקשות שלא,

עו"ד בר סלע: שעדיין לא,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא נדונו.

עו"ד סאני כלב: יש בקשות שלא נדונו. אני יכול לומר שבין השנים 2003 ל-2006, נדונו 210 בקשות, רק 30 אושרו.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, זה מה שכתוב.

עו"ד סאני כלב: OK, נכון. ומבחינה אחוזית זה פחות מ-15%. זאת אומרת שגם,

עו"ד בר סלע: והאחרים סורבו או עוד לא דנו בהם?

דובר: נדחו.

עו"ד בר סלע: נדחו?

עו"ד סאני כלב: נדחו וכאשר הדחייה גם אנחנו גם עברנו על מהות הדחייה, קודם כל יש הרבה ביקורת על הפעילות של הוועדה הזו, במובן הזה שהקריטריונים,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה הסיבות?

עו"ד סאני כלב: אז קודם כל, הקריטריונים שעל-פיהן היא עובדת לא מפורסמים, לא ברורים, ועל כן דחייה, על כן באמת אי-אפשר לדעת בצורה באמת ברורה ורשמית על-פי מה מאושרת בקשה, על-פי מה נדחית בקשה.

עו"ד בר סלע: חסר שיהיה סדר.

עו"ד סאני כלב: כן.

בנוסף, הוועדה הזו יושבת, קודם כל היא מוגדרת ועדה מייעצת כאשר היא אמורה לייעץ לנציב המים. בפועל, על-פי הנתונים שנתתי עכשיו, כל ההחלטות שלה הן החלטות שהתקבלו. זאת אומרת, זה ועדה שבעצם משמשת ועדה מחליטה.

יש ביקורת לגבי הרכב הוועדה הזו והעובדה שהיא יושבת במינהלת הבדואים שזה לא אולי הגוף המתאים והנכון לטפל בסוגיית המים, שזה נושא בריאותי, נושא שאולי, נושא סביבתי, זאת אומרת הרכב הוועדה ומי שקובע ואולי השורה התחתונה ואולי הכי חשובה, ראינו את זה גם בהחלטות של הוועדה וגם לאחר מכן זה גם השתרש לבית-המשפט, שחלק מהצידוקים לאי-קבלה ודחייה של בקשה היא שיש אפשרות לאותו אדם לעבור ליישוב קבע. זאת אומרת, הוועדה הזו נוצרה, כל המנגנון נוצר לאותם אנשים שלא יושבים ביישובי קבע ולא רוצים לעבור אלא רוצים לקבל את המים כפי שמגיע להם והוועדה אומרת - לא ניתן לכם את המים, כי יש לכם את האופציה לעבור ליישוב קבע.

יש איזה שהוא פרדוקס, איזה שהיא סתירה פנימית בפעילות של הוועדה ולכן למרבה הצער, המנגנון הזה הוא מנגנון בעייתי, גם נוסף לכך גם את העובדה שזה יוצר קשיים בתוך האוכלוסייה הבדואית.

עו"ד בר סלע: הסירובים, כולם מנומקים או מוסברים?

עו"ד סאני כלב: אז קודם כל, לקח לנו זמן, כפי שכבר, אם נדבר על קריטריונים שהם לא מפורסמים של הוועדה, גם החלטות שלה באופן עקרוני לא מפורסמות במובן הזה שהאנשים, המבקשים, לא מוזמנים לוועדה, אין להם אפשרות לטעון את הטענות שלהם

בפניה. על-פי הנתונים שקיבלנו, בשלוש השנים שהצגתי כאן, רק שני אנשים הופיעו בפני הוועדה ושלאחר בקשת חופש מידע שביקשנו וקיבלנו, אז הנימוקים הם איך לומר? לא מפורטים. זאת אומרת, זה יכול גם להסתכם בשורה - האדם יכול לעבור, או נמצא שאין בבקשה, היא לא מספקת, זה קשה מאוד באמת להבין ונוכל, אם הוועדה תרצה, גם נוכל להציג בפניה את ההחלטות.

עו"ד בר סלע: כן, אפשר לראות?

עו"ד סאני כלב: בשמחה. אני יכול לומר שלמרבה הצער גם פסיקה של בית-הדין למים בחיפה, השתרשה אותה טענה שבאמת האדם יכול לעבור ליישוב קבע ומכאן הערר מים שלו נדחה, זאת אומרת שוב אותה סתירה, לפחות לעניות דעתנו, אותה סתירה קוהרנטית בין התפקיד של ועדת המים בכל הסיפור הזה. עכשיו, זה באמת איזה שהוא מנגנון שנוצר לאחר פסיקת בית-המשפט. הטענה שלנו, של הקואליציה למים, היא טענה שיש להגיע לאיזון במצב. זאת אומרת, אפשר לטעון הרבה טענות ולבקש הרבה בקשות. אנחנו חושבים שצריך להגיע לאיזון. מחד, הזכות הזו למים שבאמת אנשים צריכים לקבל את המים, ומנגד, באמת המצב בשטח.

לעניות דעתנו, המנגנון הזה, הנוהל הזה, אינו מספק ויש לחפש פתרונות טובים יותר ויעילים יותר שיספקו את המים לאוכלוסייה, גם אם זה לא ברז בתוך כל אוהל או כל בית. זאת אומרת, אפשר למצוא פתרונות מאוזנים, טובים יותר, בין משק המים, הזכות למים, לבין המציאות בשטח, פתרונות מאוזנים יותר, יותר מאוזנים מהנוהל הזה שהוא הלכה למעשה לא מספק.

קודם כל, אני רוצה לומר שבאופן, אני אחזור רגע קצת אחורה ולהגיד שבאופן עקרוני העמדה של הקואליציה היא שהמים צריכים להגיע באופן שוויוני לכפרים, הקריטריונים הם זמינות. החיור, אני מאמין, מקבל את האמירה?

עו"ד בר סלע: לא, חיור במובן הזה שזה מאוד משכנע.

עו"ד סאני כלב: הקריטריונים שמבחינתנו חשובים להתייחס אליהם זה זמינות המים, לאמור שהמים יהיו זמינים לצורכי שתיה, הגיינה ומשק הבית, שהמים יהיו באיכות ראויה, כפי שכבר דיברו ברופאים לזכויות אדם, מים ובריאות זה, הקשר הוא ברור. למניעת היווצרות מחלות וזיהומים. המים צריכים להיות נגישים מבחינה כלכלית, זאת אומרת במחיר שווה לכל נפש ומים נגישים מבחינה פיסית, לאמור מים זורמים בקרבה סבירה לאותן אוכלוסיות.

כפי שנציג בהמשך, זה לא המצב היום.

הפעילות של הוועדה ואנחנו שוב, אני, אנחנו מודים לוועדה שהיא שומעת את דברינו כאן. הסיבות שאנחנו מציגים את עמדתנו אל מול הוועדה הן בעצם, אפשר בגדול לומר שלוש אולי. הסיבה הראשונה היא באמת שלוועדה תהיה את התמונה המלאה, את כל הפרטים, את כל העובדות ביחס למצב בשטח וכאשר הוועדה תתכנס ותחליט למדיניות ההסדרה, באמת שיהיה בפניה את כל הפרטים וכל התמונה ולדעתנו, בעיית המים היא אחת ההשלכות, סליחה, אחת הבעיות הגדולות בכפרים ולכן על הוועדה באמת לדעת שזה קיים ואת כל הפרטים הרלוונטיים.

דבר נוסף, בעיית המים, כפי שהוועדה בוודאי יודעת, אני אשמח להרחיב על זה מאוחר יותר, אם תבקשו ממני. בעיית המים נובעת באופן ישיר מאי-הכרה או בוא נאמר מאי-הסדרת ההתיישבות. זאת אומרת, כאשר בוחנים מדיניות להסדרת

ההתיישבות, כאשר בוחנים אפשרויות, אופציות, מן הסתם יש לקחת בחשבון את אותן בעיות שנוצרות בעקבות זאת ואין כל ספק שזו אחת הבעיות החמורות שנוצרו כתוצאה מאי-ההסדרה. והנקודה השלישית שקשורה לנקודה השנייה היא, החיפוש מדיניות, פיתרון לבעיה העקרונית, בעיית ההסדרה, זה דבר שיכול לקחת זמן וגם הפיתרון יכול להיות פיתרון שייערך לאורך זמן, לאורך תקופה, וזה בסדר, זה אך הגיוני. חשוב לומר שאת בעיית המים אפשר לחשוב על פיתרון זמני, על מתן מענה זמני במקביל לאותה מדיניות להסדרת, מדיניות כוללת להסדרת הבעיה של הכפרים הלא מוכרים. בגלל חומרת הבעיה, במקביל לאותה מדיניות כללית שאולי תיערך לאורך זמן, זה הוועדה תחליט,

[הפסקה קצרצרה בדיון]

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, בבקשה.

עו"ד סאני כלב: אני רק רוצה ככה את הנקודה האחרונה לחדד. מכיוון, ואני אחזור על הדברים, אבל אני אחדד אותם. מכיוון שמציאת פתרון או מדיניות ראויה לבעיה, לבעיית הכפרים הלא מוכרים ולא-ההסדרה, אנו חושבים שלאור הבעיה החמורה, בעיית המים, יש למצוא פיתרון זמני, איזה שהוא מענה זמני שיהיה במקביל לאותה הסדרה עקרונית של בעיית הכפרים שהיא כפי שכבר אמרתי, יכולה לקחת זמן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מה, למשל?

עו"ד סאני כלב: מה למשל-?

יו"ר, אליעזר גולדברג: איזה הסדר זמני?

עו"ד סאני כלב: הקואליציה כמובן יושבה על המדוכה וחשבה על הדברים ושוב, במקביל לכל הסדרה שהוועדה תראה לנכון לקבוע,

עו"ד בר סלע: מה אתה מציע?

עו"ד סאני כלב: כן. אנו מציעים, האמת, שימוש בפיתרון או פיתרון שכבר קיים. במועצה האזורית אבו-באסמה, קיימים היום מרכזי מים, מועצה אזורית מוכרת. קיימים מרכזי מים, זה הפיתרון שקיים היום. מרכזי המים, באיזה שהוא, חברת מקורות מעבירה צינורות למרכז, לפתח היישוב, למרכז היישוב. זה מרכז המים, זו האחריות של המדינה, של מקורות, ומשם מתחברים אותם תושבי היישוב עם שעונים, כל אחד, כל משפחה עם שעון משלה, על-פי מספר תעודת זהות.

עו"ד בר סלע: קבלן שקוצר קופונים, בדרך-כלל, בקצה, עו"ד סאני כלב: יכול להיות שיהיה קבלן שיקצור קופונים. אני חושב שיש הרבה גורמים שיהיו ואולי צריכים להיות מעורבים בהסדרים שכאלו. לעניות דעתנו, אנחנו לא נכנסים לנקודה הזו כרגע. זאת אומרת, כל פיתרון שיביא מים לפתחם של התושבים, אנחנו, אני מאמין, נקבל אותו. אז אני חוזר רק להסבר. אותו מרכז מים שעומד לצורך העניין בלב היישוב או כיכר העיר, מבחינה ציורית, אותן משפחות מתחברות אליו בחיבור עצמאי שלהן, זה כבר אחריות שלהן, עם שעון, ואז הן משלמות על כל השימוש שלהן במים. הקישור הוא יחסית קרוב, זה לא קילומטרים על קילומטרים, מכיוון שמרכז המים מצוי בלב היישוב. ככה זה במועצה האזורית אבו-באסמה.

לעניות דעתנו, הפיתרון הזה יכול לחול בצורה מצוינת גם באותם כפרים לא מוכרים.

עו"ד בר סלע: ואז זה ליצור עוד איזה 40 או 50 תחנות כאלה. ד"ר יעלה רענן לבנת: אתה רוצה שאני אענה? עו"ד סאני כלב: אני רק אסיים את הנקודה שלי ויעלה בהחלט יכולה לענות על הנקודה לגבי כמות ומקומות.

אני רק רוצה להשלים עוד נקודה אחת, שהפיתרון הזה, ושוב, דיברתי על האיזון. הפיתרון הזה לא אומר באמת שכל אדם יקים בודק'ה על גבעה ומחר יצטרך לחבר אותו למים. מה הכוונה? אותו מרכז מים יהיה ביישוב, היישובים שבהם יקומו מרכזי מים יהיו על-פי קריטריונים מסוימים, וכדוגמה, כמות תושבים או לדוגמה ותק היישוב. זאת אומרת, יישובים שנמצאים הרבה זמן בקרקע, כמו היישובים הלא מוכרים מ-48 או לפני 48, 52, וכאשר יש להם כמות גדולה של תושבים על-פי קריטריונים, אזי את היישובים האלו הם יבחרו על-פי קריטריונים ברורים שיהיה להם מרכז מים.

זה לא אומר שמחר אדם יקים בודק'ה באיזה שהיא גבעה וידרוש את המים. זאת אומרת, זה מתחבר לאותו איזון שדיברתי עליו ומרכזי המים בהקשר הזה, נותנים מענה. נותנים מענה מאוזן ויחד עם זאת שנותן פיתרון מספק לעניות דעתנו.

ועכשיו אני אשמח אם יעלה תוסיף.

ד"ר יעלה רענן לבנת: בעקבות הבנייה של אבו באסמה של מרכזי המים והבדיקה כמה זה מתאים, חוץ מהמחיר, כמה זה מתאים ליכולת של תושבי הכפרים לקבל מים, זה מענה, זה שינה את איכות החיים של כל התושבים מבחינת מים בבית. אפשר להתקלח, זה שינוי מדהים.

ועשינו מיפוי של האזור, של הכפרים ולמשל הקריטריונים שדיברת עליהם, זה אותם, זאת אומרת קריטריונים שהמספר 45 נבחר, זה היה בעקבות שימוש בקריטריונים של המרכז של המועצה לתכנון ולבנייה שלפחות 500 תושבים באותו יישוב ומתוך 45 כפרים, נניח עשרה כבר נמצאים בתוך אבו באסמה, נשאר עוד 35 כפרים, אז מדובר במקסימום על עוד 35 מרכזי מים וזה יכסה

פחות או יותר את כל תושבי הכפרים הלא מוכרים. חוץ מאשר ממש בודדים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ואז, משם צריכים להימתח קווים? ד"ר יעלה רענן לבנת: נכון. אבל לא על-ידי המדינה. אלא על-ידי, יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל המרחקים גם אז יהיו גדולים. ד"ר יעלה רענן לבנת: אם אתה לוקח רדיוס של קילומטר וחצי, יו"ר, אליעזר גולדברג: אם אתה מביא את מרכז, למרכז הכפר? ד"ר יעלה רענן לבנת: בדיוק.

יו"ר, אליעזר גולדברג: או העיירה? ד"ר יעלה רענן לבנת: נכון.

עו"ד בר סלע: או אפילו בשולי העיירה, גם כן, גם אז אני אומר, ד"ר יעלה רענן לבנת: במרכז או בשוליים.

עו"ד בר סלע: גודל של בין 30 ל-40 תחנות כאלה.

ד"ר יעלה רענן לבנת: זהו, נגמר הסיפור. נגמרה הבעיה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: למה זה יהיה שונה מהמצב היום?

ד"ר יעלה רענן לבנת: אתן דוגמה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, את דיברת על הטפטוף ועל כל זה.

ד"ר יעלה רענן לבנת: כן, אני אספר לכם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: למה זה לא יהיה גם בשיטה הזאת?

ד"ר יעלה רענן לבנת: כי למשל אני אתן לכם דוגמה, כפר קסאוויין, שהוא

כפר של איזה 1,000 תושבים ולא נמצא על הכביש, לא נמצא על

הצינור. אז לכן, בכדי להגיע לשולי הכפר, יש צורך בארבעה-

חמישה ק"מ ואחר-כך נביח עוד קילומטר לכל אדם אחר. את

הארבעה ק"מ האלה, קסאוויין זה אחד הכפרים הכי קשים, נתתי

לך אולי את הדוגמה הקשה ביותר. את הארבעה ק"מ המדינה

תספק, צינור אחד,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני רוצה להבין. היום, היום, אנשים מתחברים גם כן למרכז.

ד"ר יעלה רענן לבנת: לא. לצינור הראשי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לצינור הראשי, בסדר.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אבל הוא לא במרכז הכפר, הוא גם לא על-יד הכפר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא לא, למרכז מים, הכוונה, לצינור. צינור, רק רגע. יש היום צינור ראשי שמגיע לנקודה מסוימת.

ד"ר יעלה רענן לבנת: לדימונה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נקודה, לא חשוב, איפה שזה נמצא.

עכשיו, משם, תושבים מותחים צינור מים עד הבית.

ד"ר יעלה רענן לבנת: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון?

ד"ר יעלה רענן לבנת: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כל אחד מושך צינור.

ד"ר יעלה רענן לבנת: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הם לא משלמים לפי שעון, לא משלמים לפי שעון,

ד"ר יעלה רענן לבנת: מי? מי לא משלם לפי שעון? כולם משלמים לפי שעון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לכל אחד יש שעון?

ד"ר יעלה רענן לבנת: אני לא מבינה,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני לא מבין את ה,

ד"ר יעלה רענן לבנת: יש לנו שתי שיטות.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני מנסה להבין את הדרך.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אז כנראה בלבלתי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני מדבר על המצב היום, היום, הקיים, המצב היום.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אבו באסמה או לא אבו באסמה?

עו"ד בר סלע: אבו באסמה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: תבחרי לך מה שאת,
בלהה גבעון: לא, לא אבו באסמה.
יו"ר, אליעזר גולדברג: לא אבו באסמה,
עו"ד בר סלע: לא, הכפרים הלא מוכרים, שמושכים מים מאבו באסמה,
כן?

בלהה גבעון: שהם לא אבו באסמה.
יו"ר, אליעזר גולדברג: לא לא לא.
ד"ר יעלה רענן לבנת: אז אני רוצה להסביר מחדש, כדי להבהיר את הדברים.
אפשר?

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אני רוצה לשאול שאלה.
ד"ר יעלה רענן לבנת: OK.
יו"ר, אליעזר גולדברג: אני לא מדבר על אבו-באסמה.
ד"ר יעלה רענן לבנת: אז יש שעון.
יו"ר, אליעזר גולדברג: באבו באסמה יש מרכז מים. אני לא מדבר על אבו
באסמה, אני מדבר על יישוב בלתי מוכר.
ד"ר יעלה רענן לבנת: יש שעון.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מהצינור הראשי, כשכל אחד מתחבר, יש לו שעון?
ד"ר יעלה רענן לבנת: יש שעון לעשר משפחות ביחד.
יו"ר, אליעזר גולדברג: אז זהו בדיוק. יש שעון לכל המשפחות,
ד"ר יעלה רענן לבנת: כן.
יו"ר, אליעזר גולדברג: כל המשפחות ומשם הם מושכים ומשלמים לנציג הזה.
ד"ר יעלה רענן לבנת: כן.
יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון?
ד"ר יעלה רענן לבנת: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: עכשיו, מה ההבדל יהיה, חוץ מהמרחק, יהיה עוד
הבדל בין זה שיש מרכז מים ומשם מושכים את המים?

ד"ר יעלה רענן לבנת: התשובה היא כן, אני אסביר.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: יש שם שעון לכל משפחה,
 ד"ר יעלה רענן לבנת: יש נוסף, יש הבדל נוסף.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: ומה עוד ההבדל? הרי הטפטוף הזה שאת דיברת, יכול להיות, להיווצר גם בשיטה הזאת.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אני אסביר לך מה ההבדל כי יש הבדל וזה שאלה טכנית חשובה.

כרגע, כאשר מקורות נדרשים לתת את השעונים האלה לצינור הראשי, יש שלושה צינורות ראשיים, ערד, באר-שבע ערד, עוד שוקת ערד, באר-שבע דימונה ובאר-שבע לכיוון דרום, שנוסע לכיוון מצפה. אלה שלושת הצינורות שמתוכם האנשים היום פותחים שעונים.

הצינור עצמו בסוף נראה כמו ממטרה, מלא מלא מלא מלא חורים. מבחינת מקורות, מבחינת החברה שחייבת לספק מים לכל תושבי הנגב, גם היהודים בערד ודימונה ודרומה, הלחץ מים בצינור יורד, כי בעצם התפישה של המדינה שהחורים האלה לא צריכים להיות שם ולכן כל המערכת הובלת מים, לא בנויה לשרת את כל החורים הקטנטנים האלה.

ברגע שהמדינה אומרת - צריך להביא מים לכפרים, אז קודם כל זה מוסדר יותר לא על-ידי חורים קטנטנים, אלא על-ידי צינורות שבהם, ואז זה פוגע אחרת בלחץ המים שיורד,

יו"ר, אליעזר גולדברג: הכל עניין של לחץ מים, למה זה טפטוף? זה טפטוף בגלל שאין שם לחץ.

ד"ר יעלה רענן לבנת: לא, זה טפטוף בגלל הגודל של החור שמאפשרים להם. כרגע, בגלל שזה אסור בעצם, זה מותר וזה אסור בו-זמנית, אז את הצול, זה נקרא, זה הגודל,

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, כן,

ד"ר יעלה רענן לבנת: אז זה משהו בן שלושת-רבעי צול ורק בתנאים מיוחדים, זה עולה לשני צול, רק כשיש כמה, ממש מספר מועט זה שני צול.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ושם זה יהיה שני צול, לפי השיטה החדשה, המוצעת? ד"ר יעלה רענן לבנת: לפי השיטה החדשה, אני לא יודעת מה נותנים היום, אבל נראה לי שזה שני צול,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מפני שאם אחרת, אז זה אותו דבר.

ד"ר יעלה רענן לבנת: לא, כי כרגע המספר אנשים שמשתמש באותו, כשאתה מקבל מרכז מים, אז אתה לא חייב שיהיה לך 100 אנשים, עשר משפחות זה 100 אנשים. עשר משפחות זה לפחות 100 איש, לרוב זה יותר מ-100 איש לנקודה אחת.

ברגע שיש לך מרכז מים, אתה יכול למשפחה, אתה לא חייב 100 אנשים על אותו חור.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הבנתי. אני מבין, כן. טוב.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אתה רוצה להוסיף עוד דברים שאני לא הבהרתי? יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אני מבין את הבעיה. הבעיה היא של קוטר הצינור, שמושכים לכיוון הבית. קוטר הצינור. קוטר הצינור, ומספר המשתמשים,

עו"ד בר סלע: המתחברים לצינור הזה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לצינור. אם יש לך מספר יותר גדול של אנשים שמתחברים, והצינור קטן, אז הלחץ הוא מטפף.

פייסל אל הוזייל: אמת, בדיוק. זה תיאור,

ד"ר אהרון דותן: הבעיה ניתנת לפיתרון פשוט על-ידי משאבה, מה שנקרא בוסטר, שמעלה את הלחץ וזה דורש,

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני חשבתי שאתה רוצה לומר פיתרון אחר.

ד"ר אהרון דותן: לא,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אני אגיד לך מה אני חשבתי שתאמר. צריך להכיר
 ביישובים האלה כיישובים מוכרים, ואז כל ה,
 עו"ד בר סלע: עם מים ישר,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כל הבעיה תיפתר.
 ד"ר יעלה רענן לבנת: מסכימים.
 ד"ר אהרון דותן: העמדה שלי,
 [מדברים יחד]
 יו"ר, אליעזר גולדברג: יכירו ביישוב כיישוב מוכר, אז אין בעיה, אז זה יהיה
 כמו באבו באסמה.
 ד"ר יעלה רענן לבנת: אבל עד אז, צריך לספק מים.
 עו"ד סאני כלב: כבודו צודק, כבודו צודק. העמדה של הקואליציה בעניין הזה,
 היא שכל פיתרון שיעביר מים וייתן,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: על פיתרון הביניים.
 עו"ד סאני כלב: זה פיתרון ביניים. כל פיתרון בסופו של יום, אם זו הכרה או
 כל פיתרון אחר שבאמת ייתן מים לכפרים בצורה הכי טובה,
 הקואליציה כמובן תסכים. אין, אין כל ספק.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אתם מדברים על פרק הזמן עד להסדרה, להסדרת
 הנושא של היישובים הלא מוכרים.
 עו"ד סאני כלב: נכון, נכון.
 עכשיו, ברשות הוועדה, הייתי רוצה להשמיע שני דוברים.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: בבקשה.
 עו"ד סאני כלב: אנחנו נתחיל עם חאג' עוואד אלגדיפי, שיספר.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: בבקשה.
 חאג' עוואד אלגדיפי: שלום לכם. אני אלגדיפי עוואד, אני תושב ואדי נעם
 מהפזורה. אנחנו בכפרים שלא מוכרים.

אנחנו, יש לנו קודם כל אני מודה לכם שמוכנים לשמוע אותנו ונותנים לנו זמן להסביר את הבעיה שלנו.

אני לא מדבר עברית,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה מדבר מצוין.
 חאג' עוואד אלגדיפי: אני אנסה,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אתה מדבר עברית טובה.
 חאג' עוואד אלגדיפי: שאני אתן לכם להבין. תודה רבה לכם.

אנחנו, יש לנו בעיית מים. יש קו מים רחוק מהכפר שלנו, איזה שלוש קילומטר.

עו"ד בר סלע: איפה הכפר שלכם?
 חאג' עוואד אלגדיפי: איפה רמת חובב,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: זאת הבעיה האקולוגית אתם.
 חאג' עוואד אלגדיפי: מזרח, מזרח למפעל, איזה קילומטר וחצי, משהו כזה.

אנחנו, יש לנו ככה, יש נקודת מים שמה, אחד, יש אולי יותר מ- 100 משפחות שם, שלוקחים מהנקודה הזו. זה נקודה אחת, נותנים צול אחד.

עכשיו, לקחו איך שאמרת, לקחו לכל אחד שלושה צינורות ממרחק שלוש קילומטר, זה מטפטף כמו, מטפטף מים, טפטוף, ממש טפטוף שמה.

יש אנשים שאין להם יכולת להביא צינור מדבר כזה, ולוקחים במיכל מים. מיכלים, עוקב. מי שאין לו דבר שיסחוב את העוקב הזה, שי לו בעיה, מתפשטת הבעיה וגודלת, צריך לשלם לטרקטור ולסחוב לו את המיכל הזה,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: להביא את המים.
 חאג' עוואד אלגדיפי: להביא את המים. זה יכול להיות עד שיגיע לו מיכל מים הביתה, זה לא כולם, יש, יגיע מיכל מים של ארבע קוב או שלוש,

ארבע פחות רבע קוב, זה צריך להיות לפחות 80 שקל. זה הכי פחות. 80 שקל, לכל מיכל מים.

מי שיש לו טרקטור ויש לו מיכל, הוא צריך להיות מוכן ללכת לכל יום, כל יומיים, כל שבוע, תלוי בצריכה שלו, כמה הוא מבזבז מים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה בנוסף, לצינור או במקום צינור?

חאג' עוואד אלגדיפי: לא לא, זה אתה לוקח מהנקודה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: בנוסף לצינור שיש לאותו אדם?

חאג' עוואד אלגדיפי: לא לא, זה נקודה אחרת. זה אדם שמוכר מים.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אם הצינור מגיע אליך הביתה, בלי מים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: יש אנשים שמושכים צינור עד הבית?

חאג' עוואד אלגדיפי: כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני אומר, בנוסף לזה, הם גם מביאים מיכלים?

חאג' עוואד אלגדיפי: לפעמים כן.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה מה שאני שואל. גם וגם?

חאג' עוואד אלגדיפי: כי אין להם, אין להם מספיק מים, זה לא מגיע להם מים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זאת אומרת שיש להם גם את החיבור, אבל הם צריכים

להביא גם מים.

חאג' עוואד אלגדיפי: הם גם צריכים להביא.

יו"ר, אליעזר גולדברג: במיכל.

חאג' עוואד אלגדיפי: ויש, אני ראיתי בעיניים שלי.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הבנתי. זאת אומרת, גם אלו שיש להם צינור, גם הם

צריכים להביא במיכלים.

חאג' עוואד אלגדיפי: לפעמים כן. אם יש לחץ בקו,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא צריך. אם אין לחץ, אז צריך להביא עוד, את

המיכלים.

חאג' עוואד אלגדיפי: בדיוק, בדיוק.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ברור.

חאג' עוואד אלגדיפי: עכשיו, אם אתה, זה שבעל הטרקטור, נניח, אני מדבר על בן-אדם שיש לו כלי טרקטור שיסחוב מים, לסחוב את המים הזה מהצינור לבית, אם הבן-אדם הזה לא נמצא, נגמר המיכל מים, כבר נשארים בלי מים. תלוי בבן-אדם הזה. מתי שיגיע.

יו"ר, אליעזר גולדברג: ברור.

חאג' עוואד אלגדיפי: ואם הכלי הזה יתקלקל, לפעמים, הכלי הזה אין לו סולר, למלא,

יו"ר, אליעזר גולדברג: ברור.

חאג' עוואד אלגדיפי: זה אותו דבר וככה, זה תלוי.

ועכשיו, אם אתה הולך, בעיה שנייה, אם אתה הולך, נגיד אני עובד בשבע, נגיד, אני קמתי בחמש בשביל להביא מיכל מים. יש אנשים כמוני, הרבה, אולי הוא בא לפניי, כמה, אחד, שניים, שלוש, כבר אתה שרפת יום, אין, שעתיים אתה מחכה, בשביל למלא מיכל של ארבעה קוב.

עו"ד בר סלע: למה?

חאג' עוואד אלגדיפי: כי אין לחץ.

ד"ר יעלה רענן לבנת: זה לוקח חצי שעה למלא קוב, אם יש לך צול אחד,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא, אבל, לא, אני חשבת,

ד"ר יעלה רענן לבנת: המתנה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני חשבת שיש פה שני דברים, יש הצינור עם הצול שהולך עד הבית ויש לך אפשרות למלא את המיכל באופן ישיר, לא דרך הצינור הזה.

חאג' עוואד אלגדיפי: אתה, הם בדרך-כלל לא נותנים יותר מצול.

ד"ר יעלה רענן לבנת: רק שנייה, ברשותך, אני חושבת שהדברים שלנו ברורים, לא כל-כך ברורים בשולחן.

עוואד אלגדיפי הוא דוגמה של אדם שהצינור לא מגיע אליו הביתה ואין לו יכולת למלא.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה ברור.

ד"ר יעלה רענן לבנת: מי שאין לו יכולת למלא בצינור או אלה שאין להם מספיק על-ידי הצינור, כאשר הם הולכים למלא בעזרת מיכל, הם הולכים לאדם שיש לו, שהוא כן יש לו נקודה. הנקודה הזאת כרגיל היא צול, מקורות פותח לאדם בדואי, באותו מרחב גיאוגרפי, צול. אז הבן-אדם נניח נוסע שלושה-ארבעה ק"מ לנקודה עם הטרקטור. אם יש לך צול ויש לך מיכל של ארבעה קוב, זה לוקח חצי שעה למלא.

חאג' עוואד אלגדיפי: לא.

ד"ר יעלה רענן לבנת: כמה לוקח?

חאג' עוואד אלגדיפי: במצב הכי טוב - שעה.

ד"ר יעלה רענן לבנת: OK, לוקח שעה.

חאג' עוואד אלגדיפי: במצב הכי טוב. ורוב הזמן, שעה וחצי, שעתיים.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אז אם יש לך אדם כמוך שהגיע לפניך לנקודה הזאת, אתה מחכה שהוא ימלא,

עו"ד בר סלע: ואחר-כך אתה שעה.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אז אם יש שלושה אנשים לפניך, זה הלך היום. זו הסיבה של הלך היום.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.

חאג' עוואד אלגדיפי: חוץ מזה, יש אנשים שהם לוקחים, חייבים לקחת מים, ואין להם יכולת, אין להם יכולת לסחוב מים. לוקחים, איך שאמרנו, אנשים מבחוץ לסחוב להם מים, זה תמורת כסף.

יו"ר, אליעזר גולדברג: 80 אגורות למיכל?

עו"ד בר סלע: 80 שקל.

יו"ר, אליעזר גולדברג: 80 שקל למיכל?
 חאג' עוואד אלגדיפי: 80 שקל, 70 שקל, משהו כזה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.
 חאג' עוואד אלגדיפי: לא פחות מזה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.
 חאג' עוואד אלגדיפי: יש אנשים שיש להם מיכלים ממתכת, ברזל. לא מגולוון.
 יש אנשים שיש להם מגולוון. וסוחבים מים לפי הצורך שלהם.
 כמה שיכולים לסחוב. הם סוחבים מים וחוכ מזה, אנחנו ביקשנו,
 דובר: מה טוב יותר אם זה מגולוון.
 חאג' עוואד אלגדיפי: מגולוון יותר טוב.
 ד"ר יעלה רענן לבנת: למה?
 יו"ר, אליעזר גולדברג: נו, באמת.
 פייסל אל הוזייל: חלודה, זה ידוע.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: נו, מה.
 חאג' עוואד אלגדיפי: מגולוון יותר טוב, בטח. לא כולם יכולים לעשות מגולוון.
 עכשיו,
 עו"ד בר סלע: אין מיכלים מפלסטיק?
 חאג' עוואד אלגדיפי: אין מיכלים מפלסטיק, אין להם, זה לא יחזיק. אתה
 סוחב אותו כל שבוע, כל יום, כל יומיים, זה במשך הזמן, אין
 כבישים מעובדים, כבישים טובים. זה מתקלקל.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: הבנו. הבנו. זהו?
 חאג' עוואד אלגדיפי: איך שאמרת,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: בעיה.
 חאג' עוואד אלגדיפי: זה בעיה, באמת בעיה. אנחנו ביקשנו, ביקשנו מים,
 ביקשנו חיבור מים מהמינהלת, ביקשנו ואמרו - אתם יכולים
 ללכת לשגב שלום לשתות שם. אני יודע שיש בשגב שלום,

עו"ד בר סלע: מה, אתם יכולים ללכת לגור, חאג' עוואד אלגדיפי: לגור שם.

עו"ד בר סלע: אז נפתרה הבעיה. חאג' עוואד אלגדיפי: אבל אני, למשל, עו"ד בר סלע: יותר טוב בירושלים. תאמין לי. חאג' עוואד אלגדיפי: אני מדבר על עצמי לפחות, לפחות אני מדבר על עצמי. אני לא יכול לגור שם ואני אגיד לך בעיה שלי.

עו"ד בר סלע: למה? חאג' עוואד אלגדיפי: כי לא יכול לבנות ולא ייתכן ולא מקובל עלי שאנשים בונים וילות ואני יגור בצריף חם כמו תנור, בתוך היישוב הזה. כי אני מציע את ה, לגור שמה בחוץ, יותר טוב, בשבילי, יותר מכובד בשבילי. וביקשנו, אנחנו ביקשנו יותר, יו"ר, אליעזר גולדברג: לא צריך, אז אם כך, לא צריך בכלל יישובים מוכרים, זה טוב לכם ככה? חאג' עוואד אלגדיפי: לא, תשמע, יו"ר, אליעזר גולדברג: למה לא? חאג' עוואד אלגדיפי: תשמע, יו"ר, אליעזר גולדברג: ככה יותר טוב מאשר יישוב? חאג' עוואד אלגדיפי: אנחנו ביקשנו מהם הסדר לתת פיצוי לפחות את האנשים האלה שגרים שם, ולהעביר אותם לשם, לפחות הוא עושה מה שהוא יכול שמה. יו"ר, אליעזר גולדברג: תמיד, אם יש לך כסף, אתה יכול לבנות בית יפה, אין לך כסף, אתה לא יכול לבנות בית יפה. חאג' עוואד אלגדיפי: לפחות לא צריך. לפחות לא צריך. עו"ד סאני כלב: אני חושב שהנקודה העיקרית, פחות הנקודה הזו, הנקודה העיקרית היא באמת שברגע שהוא, זה מה שדיברנו עליו מקודם,

ברגע שהוא הגיש בקשה באמת לחיבור, אז התשובה אליו היתה
 - אתה לא תקבל חיבור מים, אתה יכול לעבור.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: תראה, מה שהוא רוצה לומר, ואני מבין את זה גם
 מתוך אנשים אחרים ששמענו, טוב לנו איפה שאנחנו נמצאים,
 אבל אנחנו רוצים תנאים יותר טובים.
 עו"ד בר סלע: מים. ביוס.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: תנאים יותר טובים, אנחנו רוצים, כן. אנחנו רוצים מים,
 אנחנו רוצים חשמל.
 עו"ד בר סלע: צריך יותר טוב.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: תנאים יותר טובים. אבל אנחנו מוכנים להישאר איפה
 שאנחנו נמצאים.
 חאג' עוואד אלגדיפי: אני, למשל, מוכן ללכת עם הסדר, עם הסדר. וכל פעם
 אומרים להם - בואו לעשות הסדר, הם מתחמקים.
 עו"ד בר סלע: מה זה הסדר?
 חאג' עוואד אלגדיפי: הסדר. יש לך נגיד מגרש, אתה גר בשני דונם, שלוש
 דונם, אני אומר להם - בואו, תעשו, בואו נעשה הסדר. נותנים
 לך מה שמגיע לך, ונותנים לך מגרש ואומרים לך - תבנה שם,
 עו"ד בר סלע: נותנים לך מה שמגיע לך, מה שמגיע בעד מה?
 יו"ר, אליעזר גולדברג: המקום שהוא יושב עליו.
 חאג' עוואד אלגדיפי: אני גר באדמה הזו כבר 50 שנה.
 עו"ד בר סלע: אז מה, אתה אומר שהמקום שאתה גר, אתה בעל
 הקרקע?
 חאג' עוואד אלגדיפי: אני לא בעל הקרקע.
 עו"ד בר סלע: מה אתה?
 חאג' עוואד אלגדיפי: אני עזבתי את הקרקע שלי, ברביבים, מ-48,
 עו"ד בר סלע: הבנתי.

חאג' עוואד אלגדיפי: ובאתי כאן.

עו"ד בר סלע: יש לך תביעת בעלות על הקרקע ברביבים?

חאג' עוואד אלגדיפי: לא.

עו"ד בר סלע: אז אני רוצה להבין, אז אתה יושב פה 50 שנה. מה אתה

רוצה בעד זה שאתה יושב פה?

חאג' עוואד אלגדיפי: אני רוצה לגור שם. אם מוכנים להשאיר אותי פה, איפה

שאני גר - בסדר. אני לא רוצה,

עו"ד בר סלע: אתה מוכן לעבור לאחד מיישובי אבו-באסמה?

חאג' עוואד אלגדיפי: מה?

עו"ד בר סלע: האם,

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא רוצה. הוא לא רוצה, יש לו בעיה שאין לו אמצעים

לבנות שם והוא אומר - כולם בונים בתים יפים, אני צריך צריף.

עו"ד בר סלע: אבל אבו באסמה זה אחרת.

יו"ר, אליעזר גולדברג: לא. זה אבו באסמה.

ד"ר יעלה רענן לבנת: לא. הוא מדבר על שגב שלום, משהו אחר.

עו"ד בר סלע: הוא דיבר על שגב שלום.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה אותו דבר. מה ההבדל? מה ההבדל בין אבו

באסמה לשגב שלום?

חאג' עוואד אלגדיפי: תנו לי מים לשתות, עם הילדים שלי, עם הנשים שלי,

עם הכפר שלי, ייתנו לי מים לשתות, ואחר-כך ידברו אתי מה

שהם רוצים יגידו לי ואני אעשה להם. אני מוכן להסדרים מה

שאומרים, כמו שעשו לכולם. כמה אנשים עשו הסדרים שמה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב.

חאג' עוואד אלגדיפי: והלכו שמה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן. רצית להוסיף-?

עו"ד סאני כלב: לא, רציתי רק באמת לחדד את הנקודה לגביו, לגבי הפיתרון שנתנו לו לגבי שגב שלום. אני באמת רוצה לחזור, יו"ר, אליעזר גולדברג: אבל זה אותו דבר, אבו באסמה ושגב שלום זה אותו דבר,

עו"ד סאני כלב: בסדר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מבחינת הבעיה שלו, זה אותו דבר. עו"ד סאני כלב: לא, זה בסדר. הכוונה שאומרים לו, אתה רוצה, הוא אומר - אני רוצה לקבל מים, אומרים לו - לא, כי אתה יכול ללכת למקום אחר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: נכון. יישובי אבו באסמה או שגב שלום.

עו"ד סאני כלב: לא, לא חשוב.

יו"ר, אליעזר גולדברג: זה לא משנה.

עו"ד סאני כלב: לא משנה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: והבעיה שלו היא אותה בעיה בכל מקום, שהוא יעבור אליו. הוא אומר - לי אין אמצעים, אני לא יכול להכניס שם צריף כשמסביבי יש בניינים יפים.

עו"ד סאני כלב: נכון.

אנחנו, עכשיו, אני חוזר ואומר, אני מבין שהוועדה באמת זה חלק מהנושאים שהיא מתעסקת בהם ואנחנו מאחלים הצלחה לוועדה,

עו"ד בר סלע: אני אומר לך, אתה הצגת בתור בעיה של פיתרון ביניים,

עו"ד סאני כלב: נכון.

עו"ד בר סלע: OK. נניח פיתרון ביניים. אבל מהו הפיתרון לא הביניים,

הקבוע, שאדון עוואד רואה?

עו"ד סאני כלב: תראה,

עו"ד בר סלע: לשאול אותו באמת, בראייה הסובייקטיבית שלו. הנה, יש

בן-אדם, תשאל אותו.

חאג' עוואד אלגדיפוי: אני?

עו"ד בר סלע: כן.

חאג' עוואד אלגדיפוי: אני רואה, הפיתרון הכי טוב, לבוא שימדוד איפה שאני גר, כמו שעשה לכולם, כולם, כל ה, מהסביבה, הרבה אנשים, עשו להם הסדר וקיבלו מה שמגיע להם, ולקחו, הלכו לגור שמה, במגורים קבועים.

בלהה גבעון: איפה?

ד"ר יעלה רענן לבנת: שגב.

חאג' עוואד אלגדיפוי: שגב שלום.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אני רוצה, אם אפשר, להוסיף, להגיד משהו.

בלהה גבעון: לא, איפה אתה רוצה לגור?

חאג' עוואד אלגדיפוי: איפה אני אגור? אני לא, אני לא רוצה לגור ברהט, אני לא רוצה לגור ב,

בלהה גבעון: איפה אתה רוצה?

חאג' עוואד אלגדיפוי: אני רוצה לגור בשגב שלום, למשל.

עו"ד בר סלע: אבל אתה אומר, אתה מוכן לגור, רק שיגיעו אתך להסדר על הקרקע שאתה יושב, בקשר לקרקע שאתה יושב עכשיו.

חאג' עוואד אלגדיפוי: נכון.

עו"ד בר סלע: זאת אומרת, יגידו לך - מגיע לך בעד הקרקע שאתה יושב, כך וכך כסף,

חאג' עוואד אלגדיפוי: כן.

עו"ד בר סלע: ואז תעבור ל-?

חאג' עוואד אלגדיפוי: כן.

עו"ד בר סלע: כן?

חאג' עוואד אלגדיפוי: כמו כולם.

עו"ד בר סלע: לא, לא כמו כולם, הרי כמו כולם אנחנו יודעים יש, לא יודע כמה,

עו"ד סאני קלב: יש כל מיני, נכון.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אני רוצה באמת לחדד את הנושא הזה שאתם שואלים פה את,

עו"ד בר סלע: אנחנו כבר לא מדברים על מים, אם את שמה לב.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אני יודעת. אני יודעת.

אתם שואלים פה את עוואד אלגדיפי מה רצונו האישי.

עו"ד בר סלע: נכון.

ד"ר יעלה רענן לבנת: ואחד הדברים שהדברים שבאו בפניכם חזרו ואמרו - תדברו עם האנשים.

עו"ד בר סלע: נכון.

ד"ר יעלה רענן לבנת: והתשובות שיינתנו הן תשובות שמתאימות לכל בן-אדם ולכל קהילה, על-פי ראותה. ואדי נעם, שזה כפר ענק, זה משהו בין 6,000 ל- 8,000 תושבים, שמישהו יטרח לספור, אשר הציעו להם ככפר לעבור לשכונה בשגב שלום וככפר הם לא מעוניינים לעבור כשכונה בשגב שלום, כאשר הנושא העיקרי הוא נושא הפרנסה.

שאלתי את עוואד קודם אם הוא מגדל כבשים, הוא אומר - גידלתי, יש

לי עשר עיזים. כלומר, הנושא הזה שאני הצגתי בפניכם את נושא

גידול העדרים כאחת הסיבות ההכרחיות להמשך קיום כפרי, לא

כל-כך נכון לעוואד.

עו"ד בר סלע: לגביו.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אז לכן אני חושבת שוב פעם, הדגש על לדבר עם

אנשים, לדבר עם הקהילה ולמצוא דברים שמתאימים לקהילה,

Taylor-made, מתאים לקהילה, זה תמצאו פתרונות שהרבה

הסבירו כאן שהם בלתי אפשריים ובעצם הם כן אפשריים.
לתפישתי, אחרי עבודה של כמה שנים עם הקהילה, הרצונות של
הקהילה הם לא בשמיים ורק מי שמנסה לטרפד אומר שהרצונות
בשמיים ולרוב זה לא הבדואים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני אומר בכנות, אנחנו מתחילים לסובב אותו, אז הוא
נותן לנו תשובות. אבל הוא באופן, בצורה מאוד כנה אומר - אני
מוכן להישאר, תנו לי להישאר, רק תביאו לי את, לא רק מים,

עו"ד בר סלע: לא, מים ודיור וחינוך,

יו"ר, אליעזר גולדברג: ותנו לי להישאר.

ד"ר יעלה רענן לבנת: גם וגם.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הוא אומר את זה בצורה כנה מאוד. תנו לי להישאר
ואני רק צריך את התנאים למחייה.

חאג' עוואד אלגדיפי: כבודו, אני אמרתי, מחוסר ברירה. אתם לא מוכנים
להסתדר עם אנשים, תנו להם לחיות שם, איך שהם, תנו להם

מים. מים לא מגיע לנו? לא מגיע לאנשים לשתות?

יו"ר, אליעזר גולדברג: אני לא, אני רק מדבר מה שאתה,

עו"ד בר סלע: כמה אתם משפחות, איפה שאתה נמצא?

יו"ר, אליעזר גולדברג: בוואדי נעם?

עו"ד בר סלע: כן.

חאג' עוואד אלגדיפי: המון. המון.

ד"ר יעלה רענן לבנת: אבל הוא אמר את זה. מה שטוב לו, לא טוב לכפר. הוא
לא בא בשם הכפר.

יו"ר, אליעזר גולדברג: הבנו.

עו"ד בר סלע: העברית שלו הוא חושב לא כל-כך טובה, הבנו.

חאג' עוואד אלגדיפי: אני מדבר בבעיית המים.

יו"ר, אליעזר גולדברג: כן, כן, ברור.

חאג' עוואד אלגדיפי: אני מדבר בבעיית המים.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: מה רצית להוסיף?
 חאג' עוואד אלגדיפי: יש לי 15 משפחות,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: אנחנו צריכים לסיים.
 עו"ד סאני כלב: כן, אני,
 חאג' עוואד אלגדיפי: זה תלוי.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: מישהו עוד רוצה, רבותיי, להוסיף?
 עו"ד סאני כלב: רציתי לומר,
 עו"ד בר סלע: עוואד זה שם משפחה או שם פרטי?
 חאג' עוואד אלגדיפי: עוואד זה שם פרטי. אלגדיפי המשפחה.
 עו"ד בר סלע: הבנתי.
 עו"ד סאני כלב: פשוט אני רוצה להחזיר את הדיון פה לנושא,
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לנושא שלנו.
 עו"ד סאני כלב: שאליו התכנסנו לפה.
 עו"ד בר סלע: עוואד, יש לזה משמעות? המילה עוואד, יש לזה משמעות?
 פייסל אל הוזייל: עוואד זה חזרה.
 חאג' עוואד אלגדיפי: אני לא יודע, זה ההורים.
 ד"ר אהרון דותן: לי קוראים דותן.
 עו"ד סאני כלב: בוא נאמר שלי קוראים סאני, אתה לא רוצה להיכנס גם, אני
 מניח, לשם הזה.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: נו, אז מה קורה?
 עו"ד סאני כלב: לגבי השם שלי?
 יו"ר, אליעזר גולדברג: לא. לגבי הנושא.
 עו"ד סאני כלב: לגבי המים. אני אשמח אם ד"ר דותן יאמר כמה מילים.
 יו"ר, אליעזר גולדברג: כן.
 ד"ר אהרון דותן: אני אקולוג באדם טבע ודין, אנחנו ארגון חברתי סביבתי,

יו"ר, אליעזר גולדברג: מוכר, מוכר.
 ד"ר אהרון דותן: ואנחנו לא חלק מהקואליציה בינתיים ואנחנו שמחים להיות
 כאן ולהציג את העמדה.
 עו"ד בר סלע: אתם בדרך-כלל אפוזיציה, אתה אומר. לא קואליציה. וזה
 טוב.

ד"ר אהרון דותן: אנחנו שמחים להיות חלק מהקואליציה אד הוק בנושא הזה.
 העמדה שלנו זה שמעבר לבעיות הגדולות של להסדיר את היישובים
 הבדואיים ביישובים חוקיים או לא חוקיים, יש העניין של המים
 ויש קונצנזוס, לא רק בארץ בחוק המים אלא גם בעולם, שמים
 עומדים מעבר לדברים האחרים, עוד מעבר לפרנסה וכבוד עצמי
 וכל הדברים האלה שמקומם בפירוש חשוב,

יו"ר, אליעזר גולדברג: כבודם במקומם מונח.
 ד"ר אהרון דותן: העניין של המים הוא עניין חיוני שאין למעלה ממנו. יום כדור
 הארץ עכשיו מדבר על זה שמים הוא הנושא הקיומי החשוב
 ביותר. כאשר אנחנו גורמים לזה,

עו"ד בר סלע: בבורמה הביאו להם המון מים והם לא כל-כך מרוצים.

ד"ר אהרון דותן: סליחה?

עו"ד בר סלע: בבורמה הביאו להם אתמול שלשום המון מים,

ד"ר אהרון דותן: כרגיל - פחות מדי זה בצורת, יותר מדי זה שיטפון, אנחנו
 מדברים על הנושא.

דרך אגב, ברגע שיש שיטפון, בכל אופן, חשוב לציין שמה שאנשים
 צריכים לקבל זה לא רק מים ולא רק כמות ולחץ, אלא בעיקר
 הנושא שנקרא מים בטוחים, כלומר אנחנו צריכים להבטיח
 שכשאני פותח פה את הברז או את הצינור או שאני מכופף את
 הצינור ויוצאים ממנו מים, המים שיצאו משם הם מים שלא יפגעו

בבריאותי ואת זה אין לנו אפשרות בשיטה הקיימת, של הובלה של מים, אחסון של מים במקום חם ופתוח לסביבה, יו"ר, אליעזר גולדברג: אמרתי לך, שמענו באמת רבות מהרופאים. אני רק אומר,

ד"ר אהרון דותן: אני מדגיש את העניין הזה והמצב בארץ היום שמדובר על השפעות סביבתיות, כלומר אם אני גורם לזה שהבדואי חשוף למחלות, אז כל החברה, כל המדינה בארץ נפגעים מהעניין באותה מידה. ברגע שאספקת המים היא לא שוטפת, לא בטוחה ואי-אפשר לסמוך עליה, אני גם לא יכול לסלק את החומרים הצואתיים שיש בבית בהכרח, הם לא נכנסים לאדמה, למקום שבני-אדם לא יכולים להגיע אליהם, אלא הם נשארים על פני השטח ואז המשפחה נפגעת ועוברי אורח נפגעים ותודה לאל, גם חרקים וגם ציפורים מעבירים את זה למרחקים ונפגעים מזה אנשים אחרים.

אנחנו בשום פנים לא טוענים שהתחלואה, תמותת הילדים ותוחלת החיים הנמוכה של הבדואים זה רק קשור לעניין של המים, אבל ודאי שהמים תורמים תרומה חשובה מאוד בעניין הזה וכדאי שנחשוב על הדברים האלה. זאת אומרת, אני מאוד מעריך את הכיוון לפתור מהשורש את הבעיה של הפזורה הבדואית,

עו"ד בר סלע: ללא קשר עם כל הפתרונות האחרים.

ד"ר אהרון דותן: מאה אחוז. קודם כל, אנחנו נדאג לזה שהאנשים האלה יקבלו את המים.

חוץ מזה, אני יכול לענות על שאלות, אם יש. זו ההצהרה.

עו"ד בר סלע: התמונה מאוד ברורה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: רבותיי, אנחנו מודים לכם.

עו"ד בר סלע: גם שמענו איזה Fraction כזה של הפיתרון הכללי.

בלהה גבעון: הזמני.

יו"ר, אליעזר גולדברג: טוב. תודה רבה.

עו"ד סאני כלב: אנחנו מודים לכם, תודה רבה לוועדה על הזמן ועל ההקשבה.

יו"ר, אליעזר גולדברג: מודים לכם.

נועל את הישיבה.

[סוף הקלטה]